

**Πέρα από τον ποινικό εγκλεισμό:
το μέτρο της διοικητικής κράτησης μετακινούμενων πληθυσμών
στην ενωσιακή και ελληνική νομοθεσία και πρακτική**

Beyond criminal incarceration:
the measure of administrative detention of migrant populations in EU
and greek law and practice

Διπλωματική εργασία
Φεβρουάριος 2022
Π.Μ.Σ. Εγκληματολογία
Πάντειο Πανεπιστήμιο | Τμήμα Κοινωνιολογίας

Ακριβή Σακελλαρίδη | α.μ. 3220M013
Επιβλέπων καθηγητής: Γ. Νικολόπουλος
Επιτροπή: Ι. Τσίγκανου, Ι. Ψημμένος

φωτογραφία εξωφύλλου: Daniel Bernard | <https://unsplash.com/photos/s67PZz8Xt3c>

© Ακριβή Σακελλαρίδη, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τη συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει την αποδοχή των γνώμων της συγγραφέως.

περίληψη

Στην εργασία εξετάζεται το μέτρο της διοικητικής κράτησης ως μέσο πολιτικού καταναγκασμού που δεν περιορίζεται από τις παραδοσιακές εγγυήσεις του ποινικού νόμου και εφαρμόζεται αδιακρίτως ως βασικό εργαλείο ελέγχου και χειραγώγησης μετακινούμενων πληθυσμών, υπηρετώντας και αναπαράγοντας στη σύγχρονη εποχή αποικιοκρατικές λογικές διαχωρισμού και υποτέλειας.

Στο πρώτο μέρος επιχειρείται αρχικά η διερεύνηση του θεωρητικού πλαισίου γύρω από την έννοια της εγκληματοποίησης. Η εστίαση στρέφεται στην εγκληματοποίηση της μετανάστευσης, που απομακρύνεται από τις επικρατούσες αρχές της νομικής σκέψης και θεωρίας, καθώς και από τις εκπεφρασμένες προθέσεις (λόγους) της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα εδάφη της και παγκοσμίως.

Στη συνέχεια, αναλύεται η σύγκλιση μεταναστευτικού και ποινικού νόμου με την όλο και εντονότερη στροφή στο πρόταγμα της ασφάλειας και του ελέγχου. Περιγράφεται και νοηματοδοτείται ο όρος *crimmigration*, ως φαινομενολογικό σύμπλεγμα που λειτουργεί σε πολλά επίπεδα αναπαράγοντας και επεκτείνοντας τις υφιστάμενες αλυσίδες ιεραρχίας πέρα από τα φυσικά όρια, με τη μετατροπή του κοινωνικού χώρου σε ποινικό | διοικητικό.

Στο δεύτερο μέρος εξετάζονται οι πρακτικές με τις οποίες κατασκευάζεται και αναπαράγεται η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης και οι συνθήκες της διοικητικής κράτησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Παρατίθενται στοιχεία από έρευνες και κείμενα συλλογικότητας που ασχολούνται με το θέμα και παρουσιάζονται εμπειρίες από κρατούμενα πρόσωπα, όπως έχουν καταγραφεί σε ποιοτικές έρευνες, ώστε να γίνει αντιληπτό το πώς λειτουργούν οι διαδικασίες που συνδέονται με τη διαχείριση της μετανάστευσης (άσυλο, κράτηση), με ιδιαίτερη εστίαση στα στοιχεία του χώρου και του χρόνου.

Λέξεις κλειδιά

διοικητική κράτηση, εγκληματοποίηση της μετανάστευσης, μεταναστευτικός νόμος, hotspots, εμπειρίες μεταναστών

abstract

The paper examines the measure of administrative detention as a means of political coercion that is not limited by the traditional guarantees of the criminal law and is applied indiscriminately as a basic tool of control and manipulation of migrant populations, serving and reproducing in the modern era colonial logics of separation and subjugation.

In the first part, an investigation of the theoretical framework around the concept of criminalization is attempted. The focus is on the criminalization of immigration (crimmigration), which departs from the prevailing principles of legal thought and theory, as well as from the expressed intentions of the European Union in relation to the protection of human rights in its territories and worldwide.

Next, the convergence of immigration and criminal law is analyzed and crimmigration is presented as a phenomenological complex that operates on many levels by reproducing and expanding the existing chains of hierarchy beyond the physical boundaries, transforming the social space into a criminal|administrative space.

The second part examines the practices by which crimmigration is constructed and reproduced and the conditions of administrative detention in the European Union and especially in Greece. Evidence from research, texts from collectives working in the field and experiences of detained persons are presented, in order to understand how the processes related to immigration management (asylum, detention) work, with a particular focus on the elements of space and time.

keywords

administrative detention, crimmigration (criminalization of migration), immigration law, hotspots, immigrant experiences

|περιεχόμενα|

στοιχεία εργασίας

σ.

4

νοήματα λέξεων

mapping - χαρτογράφηση του θέματος

στοιχεία μεθοδολογίας

δομή εργασίας

1: εγκληματοποίηση της μετανάστευσης (*crimmigration*): θεωρητικές και νομικές αναλύσεις

I. θεωρητικό πλαίσιο για την εγκληματοποίηση

α. από τις κλασικές θεωρίες στις θεωρίες εγκληματοποίησης

σ.10

β. οι μετακινούμενοι πληθυσμοί ως στόχος εγκληματοποίησης

σ.14

γ. ο ρόλος του ρατσισμού και της μετααποικιοκρατίας στην

εγκληματοποίηση της μετανάστευσης / *crimmigration*

σ.20

II. σύγκλιση μεταναστευτικού και ποινικού νόμου

α. υπερεγκληματοποίηση και μεταναστευτικός νόμος

σ.25

β. φαινομενολογική νοηματοδότηση του *crimmigration*

σ.30

γ. το *crimmigration* ως δικαιο-πολιτικό εργαλείο

σ.36

2. η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης στην πράξη: γενικές πρακτικές και διοικητική κράτηση

I. χρήσεις και υλοποιήσεις του *crimmigration* σε επίπεδο αντεγκληματικής πολιτικής

σ.40

II. διοικητική κράτηση στην ενωσιακή και ελληνική πρακτική

σ.43

α. χώρος και χρόνος

σ.44

β. συνθήκες και εμπειρίες κράτησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

σ.48

γ. συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα

σ.54

συμπεράσματα

σ.65

συζήτηση	σ.67
βιβλιογραφία	σ.68
παράρτημα 1 νομοθεσία	σ.77
παράρτημα 2 δεδομένα διαδικασιών ασύλου	σ.79

στοιχεία εργασίας

| νοήματα λέξεων |

εγκληματοποίηση της μετανάστευσης: απόδοση του αγγλικού ‘crimmigration’ που εισήγαγε η Stumpf το 2006¹ για να περιγράψει τη συγχώνευση μεταξύ ποινικού και μεταναστευτικού νόμου, την ‘ποινικο- μεταναστευτική σύμμειξη’² ή την ‘εγκλημετανάστευση’ όπως έχει αποδοθεί από τη Χαλκιά. Χρησιμοποιείται εδώ ο ελληνικός και ο αγγλικός όρος σε εναλλαγή.

εγκλημετανάστης: απόδοση του αγγλικού crimmigrant. Το μετακινούμενο πρόσωπο που αντιμετωπίζεται ως παραβάτης και υφίσταται ποινική μεταχείριση λόγω της ίδιας της δράσης της μετακίνησής

ιδιότητα μέλους: απόδοση του αγγλικού membership. Αφορά εδώ τη συμμετοχή σε μια κοινωνία ως αναγνωρισμένο μέλος της, με τα προνόμια και τις υποχρεώσεις που αυτή η ιδιότητα συνεπάγεται, και χρησιμοποιείται ως ευρύτερη εναλλακτική της νομικής έννοιας *υπηκοότητα / ιθαγένεια*

Γραμματικά γένη: Χρησιμοποιείται κατά βάση το ουδέτερο γένος σε συν με την προσπάθεια που έχει ξεκινήσει από το 1980 για χρήση ‘ουδέτερης | δίκαιης ως προς το φύλο | μη σεξιστικής γλώσσας’³ - και ελλείψει κάποιου αντίστοιχου στην ελληνική με το αγγλικό they (singular they)⁴. Όπου απαντάται μόνο του, νοείται ως αναφορά σε άτομα - πρόσωπα (π.χ. όλα αντιμετωπίζονται ως ποινικά υποκείμενα) εκτός αν προκύπτει διαφορετικά από το νόημα (π.χ.

¹ Stumpf, J., *The crimmigration crisis: Immigrants, crime and sovereign power*, στο “American University Law Review”, 56:2, 2006, σσ. 367-419

² Κόρος, Δ., *Η διοικητική κράτηση στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της εγκληματολογίας των συνόρων*, στο “The art of crime”, τ.10, 5/2021, σσ. 68-103, σ.73

³ *Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Οδηγός 2018 (εκδόση 2008), σ.3
Ο οδηγός περιλαμβάνει πρακτικές οδηγίες στο τέλος και για τα ελληνικά, χωρίς να προτείνει ωστόσο ακόμη πολλές ουσιαστικές αλλαγές, αποθαρρύνοντας μάλιστα κάποιες, και υποστηρίζοντας ότι το αρσενικό άρθρο είναι συμπεριληπτικό “όπως στο ‘Αν ένας άνθρωπος χρειάζεται έκτρωση, αυτός θα πρέπει να το πει στους γονείς του’. Η χρήση μου του their είναι κοινωνικά κινούμενη και, αν προτιμάτε, πολιτικά ορθή: μια ηθελημένη απάντηση στον κοινωνικά και πολιτικά σημαντικό εκτοπισμό της άφυλης ανωνυμίας μας από γλωσσικούς νομοθέτες που ενισχύουν την ιδέα ότι το αρσενικό φύλο είναι το μόνο που μετράει. Παραβαίνω σταθερά έναν κανόνα που θεωρώ όχι μόνο ψεύτικο, αλλά και επιζήμιο. Ξέρω τι κάνω και γιατί”, στο LeGuin, U., *Steering the craft| a twenty-first century guide to sailing the sea of story*, 1998 First Mariner ebook ed. 2015, σ. 23. Ακολουθώ το παράδειγμα της LeGuin στην εργασία αυτή, καθώς θεωρώ ότι ο οδηγός έχει ακόμη αρκετό δρόμο να καλύψει στο θέμα αυτό.

⁴ <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/singular-nonbinary-they>

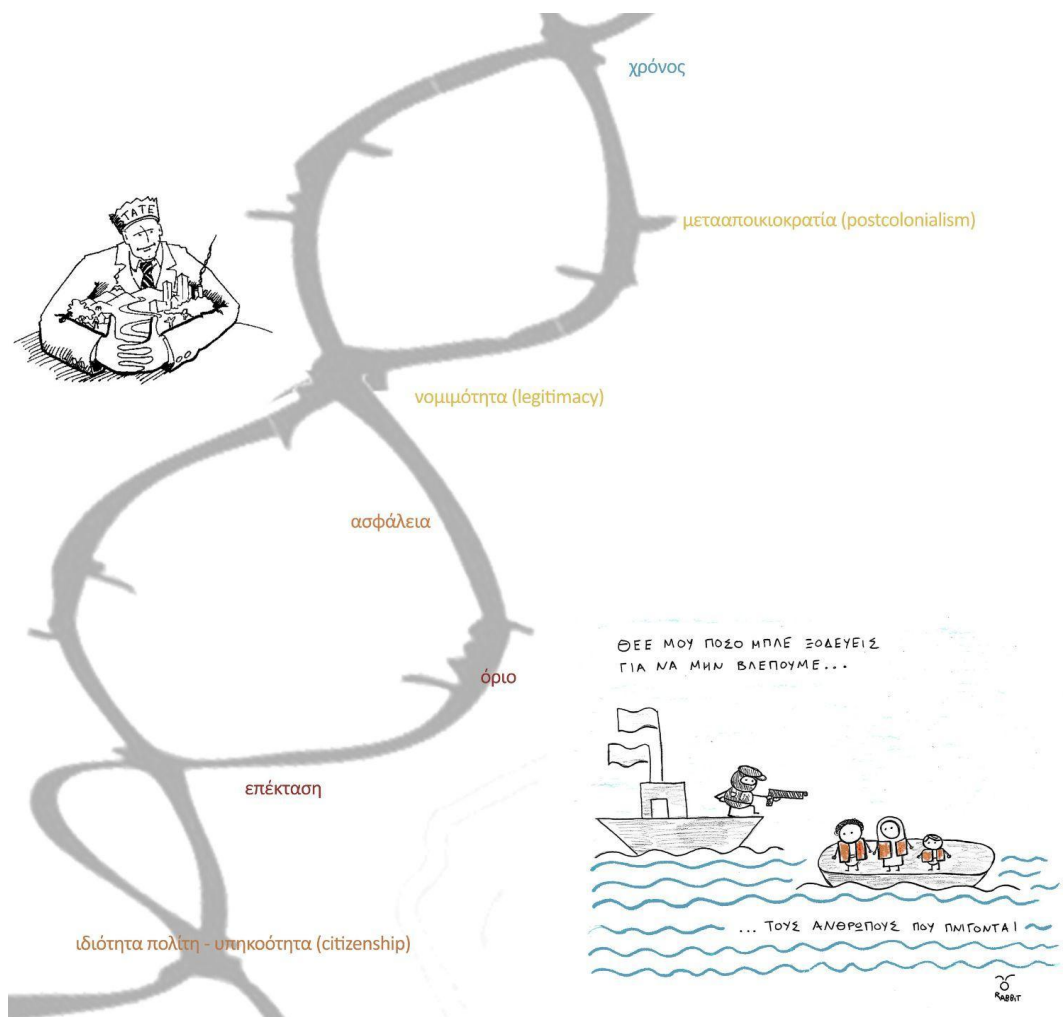
με την εφαρμογή του νόμου άλλαξαν όλα). Στις περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει γνωστή εκδοχή της λέξης σε ουδέτερο γένος, εναλλάσσονται το αρσενικό με το θηλυκό γένος ή και συντίθενται στο ίδιο λεκτικό σχήμα.

|mapping - χαρτογράφηση του θέματος|

Στο διάγραμμα συντίθενται ορισμένες λέξεις-κλειδιά σε σχέση με τη διοικητική κράτηση, όπως προκύπτουν από μια πρώτη επαφή με τη βιβλιογραφία, το δημόσιο λόγο και τις αναφορές κρατουμένων.

υπόμνημα διαγραμμάτων

βάσεις ταυτότητες πράξεις επιθυμίες - προθέσεις επικοινωνίες - κινήσεις

_ πάνω σκίτσο:

<http://www.nzdl.org/cgi-bin/library?e=d-00000-00---off-0aedl--00-0---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-0l--11-en-50---20-help---00-0-1-00-0-0-11-1-0utfZz-8-10&cl=CL1.2&d=HASH53494e5746f8aae55a0f70.5.2>=1>

κάτω σκίτσο: <https://therabbitknows.com/>

Στο δημόσιο λόγο, οι θέσεις σε σχέση με το ζήτημα της κράτησης - που αναγνωρίζεται κατά βάση ως απώλεια ζωής και χρόνου από τους κρατούμενους, και τουλάχιστον ως συγκεχυμένο

νομικά στην ακαδημαϊκή έρευνα - είναι πολλές, συχνά αντιφατικές ή αντιμαχόμενες, και αντανakλούν θέσεις γύρω από το ευρύτερο θέμα της μετακίνησης πληθυσμών. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζονται από τη μία πλευρά λέξεις που συνάντησα συχνά στην επίσημη ιστοσελίδα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου⁵, τα κοινωνικά δίκτυα των εκπροσώπων του και τα δελτία τύπου. Από την άλλη, μερικά hashtags⁶ με συχνή παρουσία στις τάσεις το διάστημα 2020-2021 στο Twitter. Το Twitter επιλέχθηκε αντί για τα συμβατικά μέσα μαζικής ενημέρωσης λόγω του εύρους των προσεγγίσεων που μπορούν να βρεθούν σε αυτό, καθώς έχει παρατηρηθεί ότι *“προσφέρει εναλλακτικές και πολύπλευρες αφηγήσεις που δε δεσμεύονται από τη γεωπολιτική, σε αντίθεση με τα παραδοσιακά μέσα.”*⁷ Λειτουργεί συμπληρωματικά στα παραδοσιακά μέσα μαζικής ενημέρωσης αντανakλώντας τις ακτιβιστικές δράσεις σχετικά με το θέμα, αναλύσεις με εστίαση στον ανθρωπισμό αλλά και ακραίες αρνητικές στάσεις.⁸ Σε σχέση με το θέμα της μετανάστευσης που εξετάζεται εδώ, στον αντίποδα του επίσημου κυβερνητικού λόγου που είναι κατά βάση συγκρατημένος ή ωραιοποιημένος, τα hashtag είναι πολύχρωμα και αντανakλούν ενδιαφέρον, μίσος, διαχωρισμό, αλληλεγγύη. Επίσης, αναδεικνύουν ζητήματα καταστολής και νομιμότητας που αποσιωπούνται ή αργούν να φτάσουν στον επίσημο δημόσιο λόγο, όπως η εξαφάνιση ασυνόδευτων προσφυγόπουλων στη χώρα μας την περίοδο 2017-2019.⁹

⁵ Όπου υπάρχει βασική μετάφραση στα αγγλικά για τις κατηγορίες ερωτήσεων, αλλά όχι, για παράδειγμα μεσα επίσημα έγγραφα και factsheets που περιέχουν τις απαραίτητες διαδικασίες για διεκδίκηση επιδόματος π.χ. <https://migration.gov.gr/en/ris/epidomata/>. Περιορίζεται έτσι σημαντικά η πρόσβαση των ενδιαφερόμενων σε πληροφόρηση και η δυνατότητα δράσης τους, προσθέτοντας δικηγόρους και οργανώσεις στην μακριά αλυσίδα των παραγόντων από τους οποίους εξαρτάται η ζωή τους.

⁶ Το σύμβολο της δίεσης (#) χρησιμοποιείται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ως ετικέτα σημαντικών αναζητούμενων λέξεων / θεματικών με τις οποίες σχετίζεται μια ανάρτηση περισσότερα <https://texnologia.net/ti-einai-hashtag-pos-leitourgei-symvoules-kai-odigies/2020/02>

⁷ Nerghes, A. & Lee, J.-S., *Narratives of the Refugee Crisis: A comparative Study of Mainstream-Media and Twitter*, στο “Media and Communication”, 7 (2), 2019, σσ. 275-288, σ. 285

⁸ Harrison, A. C., *Mediations of ‘the refugee crisis’: The (ir)reconciliation of ideological contradictions in fortress Europe*, στο “Networking Knowledge”, 2016, 9(4), σσ. 1-18, σ. 13-14

⁹ Βλ. σχετικά: European Migration Network, *Missing unaccompanied minors in the EU, Norway and the UK*, 20/4/2020 <http://emn.immigration.gov.gr/en/new-publications/102-missing-unaccompanied-minors-in-the-eu-norway-and-the-uk> (τελευταία ανάκτηση 17/3/20)

Σε ότι αφορά τις αφηγήσεις μεταναστών, εντός και εκτός των κέντρων κράτησης, αναδεικνύεται κυρίως η προσπάθεια και η ζωή ως κινητήρια δύναμη, η απώλεια των διαπροσωπικών δεσμών και στοιχείων που συνθέτουν την ταυτότητα, η επιθυμία για ελευθερία και αυτενέργεια. Οι αφηγήσεις δεν είναι πολλές, ειδικά μέσα από τα κέντρα κράτησης, αλλά εκεί που οι φωνές μιλάνε μεταδίδουν το βίωμα σε μια προσπάθεια για έκφραση, αλλαγή και αντίσταση στις πολιτικές διαχωρισμού και τον παραπλανητικό και ξενοφοβικό λόγο που κυριαρχεί συνήθως τα μ.μ.ε.¹⁰

¹⁰ Dukhan, A., συνέντευξη στο podcast 'Asylum Speakers', 6/2019, <https://open.spotify.com/episode/3ricae5dL1lyLBK5RWsyLu?si=c711b61087364839>

_αρχική φωτογραφία A. Dukhan, <https://refocusmedialabs.org/abdulazez-dukhan>

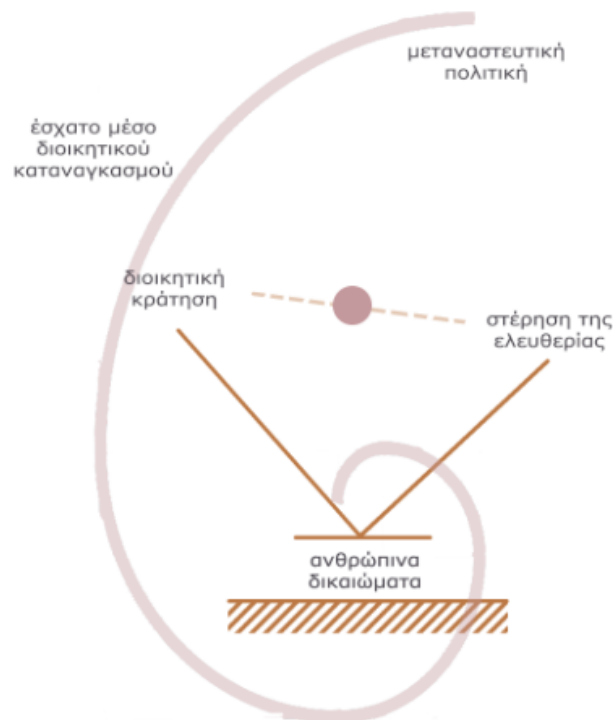
|στοιχεία μεθοδολογίας|

_ θέση και υπόθεση εργασίας

Κατά την εξέταση ενός φαινομένου είναι σημαντική η αναγνώριση της θέσης μας γενικά και σε σχέση με αυτό, καθώς εκφράζει την ύπαρξη ή μη εγγύτητας και επηρεάζει τις πτυχές που μπορούμε να δούμε και να κατανοήσουμε. Η δική μου περιγράφεται από τις λέξεις: αρχιτέκτονας, εργαζόμενη και αυτοαπασχολούμενη, ενοικιάστρια και ιδιοκτήτρια, λευκή queer γυναίκα με ελληνική ιθαγένεια. Οι εμπειρίες μετακίνησής μου είναι προνομιακές, σχετικά ελεύθερα ταξίδια και σπουδές υπό την αιγίδα ευρωπαϊκών προγραμμάτων. Κάτω στην αλυσίδα του ελέγχου, συλληφθείσα. Γενιά Y, θύμα της πατριαρχίας και των λοιπών συστημάτων ελέγχου και δρώσα στην αποδόμησή τους. Στην εργασία μου υπάρχουν σίγουρα προτιμήσεις. Η θέση μου είναι 'κάτω'¹¹, με τα θύματα. Υπάρχουν και προνόμια, που δημιουργούν τυφλά σημεία. Το 'κάτω' του σπιτιού μου, με το ρεύμα και το φαγητό και το νερό και το λάπτοπ, απέχει παρασάγγας από το 'κάτω' ενός στρατοπέδου 'φιλοξενίας'.

Η βασική υπόθεση της εργασίας είναι ότι η διοικητική κράτηση αποτελεί μέσο πολιτικού καταναγκασμού που δεν περιορίζεται από τις παραδοσιακές εγγυήσεις του ποινικού νόμου και εφαρμόζεται αδιακρίτως ως βασικό εργαλείο ελέγχου και χειραγώγησης μετακινούμενων πληθυσμών, υπηρετώντας και αναπαράγοντας στη σύγχρονη εποχή αποικιοκρατικές λογικές διαχωρισμού και υποτέλειας.

¹¹ Απόδοση του αγγλικού 'bottom' ως αναφορά στα κατώτερα στρώματα των κάθετων ιεραρχικών δομών

12

_ τρόπος προσέγγισης

Βασικός άξονας της έρευνας είναι η εγκληματοποίηση, και ειδικά τα στοιχεία του μηχανισμού *εγκληματοποίησης της μετανάστευσης/crimmigration*. Η διαδικασία αυτή διερευνάται σε επίπεδο ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας και πρακτικής υπό το πρίσμα της εγκληματολογίας των συνόρων (border criminology), *“ένα πεδίο μελέτης που προσπαθεί να καταλάβει τόσο τα πράγματα που συμβαίνουν στα σύνορα όσο και αυτά που συμβαίνουν στο ποινικό μας σύστημα”*¹³. Εξετάζεται η διοικητική κράτηση ως βασικό εργαλείο και αποτέλεσμα της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης και η ανάλυση εστιάζει στις θεσμικές πτυχές της: τη νομοπαραγωγική διαδικασία και τις πρακτικές με τις οποίες εφαρμόζεται. Τα παραδείγματα όπου δίνονται λειτουργούν ως παραθέματα στο υπάρχον ερευνητικό υλικό, με πρόθεση να δοθεί η αίσθηση διαφόρων τάσεων που απαντώνται σε σχέση με το φαινόμενο της διοικητικής κράτησης.

Η τεχνική σύνθεσης της εργασίας είναι το κολάζ. Το κύριο μέρος των πληροφοριών προέρχεται από βιβλιογραφική έρευνα. Ωστόσο, από αυτή τη βιβλιογραφία πολλές φορές λείπει η φωνή και η εμπειρία των ίδιων των κρατούμενων ατόμων, η σημαντικότερη πηγή. Πολλές φορές εκτίθενται και αναπαράγονται οι φωνές τους από άλλες φωνές, και μια τέτοια είναι η δική μου. Νομίζω όμως ότι χρειάζονται παραπάνω χώρο. Οι φωνές που βρήκα σε video

¹² Διάγραμμα βασισμένο στον ορισμό του Κόρου, Δ., *Η διοικητική κράτηση στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της εγκληματολογίας των συνόρων*, στο “The art of crime”, τ.10, 5/2021, σσ. 68-103, σ.70

¹³ Edmonds, D. interviewing Bosworth, M., *Social Science Bites podcast*, 06/01/2017, 2:27
<https://www.socialsciencespace.com/2017/06/mary-bosworth-border-criminology/>

essays, podcasts, σειρές, ντοκιμαντέρ και ποιήματα παρεμβάλλονται στο κυρίως κείμενο, χωρίς όρια, χωρίς άδεια, χωρίς κανόνες. Είναι το λιγότερο που μπορώ να κάνω μπροστά σε μια εμπειρία που δεν έχω, αλλά με κάποιο παράξενο τρόπο έχω το δικαίωμα να μιλάω για αυτήν, σε αντίθεση με εκείνα που την έχουν. Να δώσω χώρο. **Όταν εμφανίζονται, μοιάζουν έτσι.**

[...] δηλώνω πίστη

στο γέλιο και σ' όλα τ' αγόρια που'χω ερωτευτεί δηλώνω
πίστη στη γλάστρα μου με τον δυόσμο
στην ψαλίδα μου στο μυαλό
του παππού μου & στο σταχτί αριστερό του μάτι

κατάγομαι από δύο ξοφλημένες πατρίδες
& τις επιστρέφω αρνούμαι να δηλώσω πίστη
σε κάποια χώρα στα σύνορα που χαράχτηκαν
δια της βίας για να ρουφήξουν αίμα αρνούμαι
να δηλώσω πίστη στην κυβέρνηση στη συνάθροιση
των λευκών αντρών που τεμαχίζουν
τον χάρτη με τους μαρκαδόρους τους¹⁴

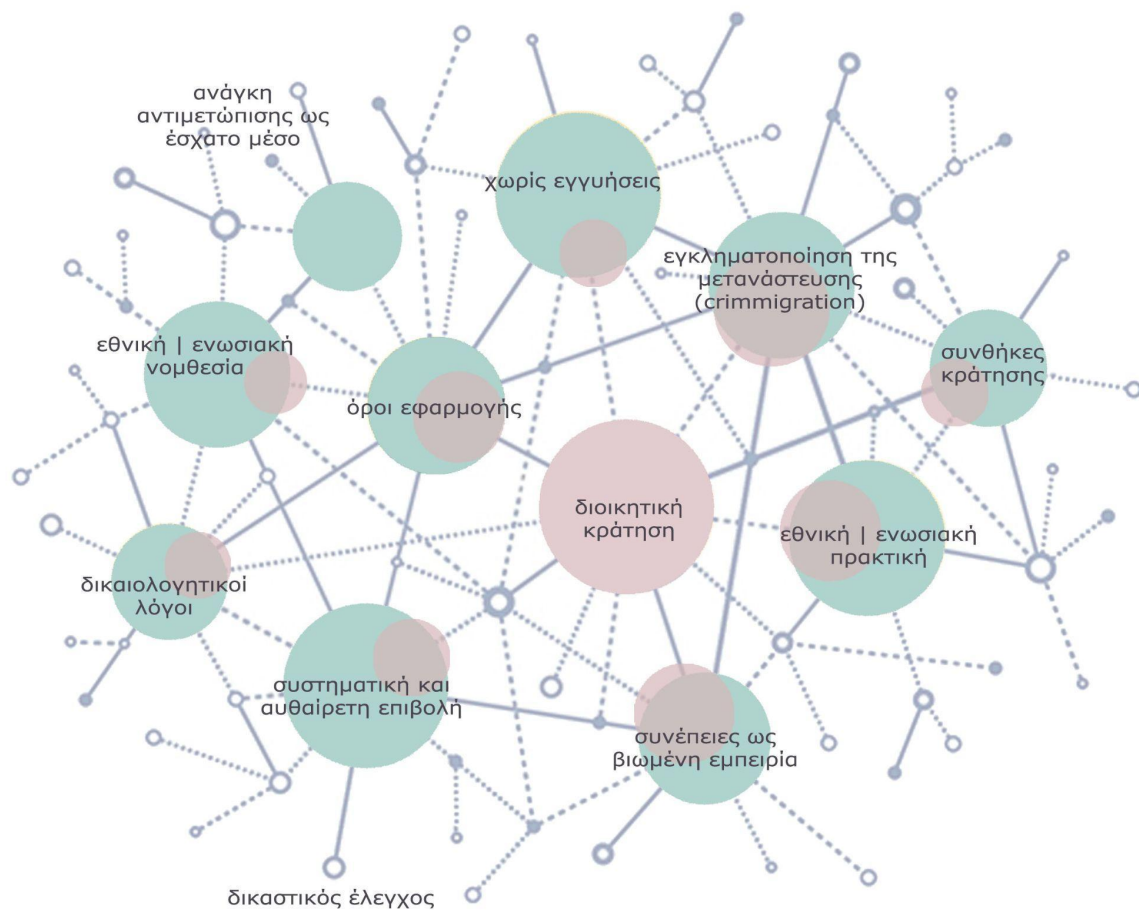
|Δομή εργασίας|

Στο πρώτο μέρος επιχειρείται αρχικά η διερεύνηση του θεωρητικού πλαισίου γύρω από την έννοια της εγκληματοποίησης. Εξετάζονται οι σχέσεις ανάμεσα στα παράγωγα της θεωρητικής εργασίας στην εγκληματολογία και τις επιστήμες δικαίου - και στις πρακτικές χρήσεις και υλοποιήσεις των λόγων αυτών στα πεδία της νομοθεσίας και της αντεγκληματικής πολιτικής. Η εστίαση στρέφεται στην εγκληματοποίηση της μετανάστευσης με την εξέταση της στοχοποίησης μετακινούμενων πληθυσμών, που απομακρύνεται από τις επικρατούσες αρχές της νομικής σκέψης και θεωρίας, καθώς και από τις εκπεφρασμένες προθέσεις (λόγους) της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σχέση με την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα εδάφη της και παγκοσμίως. Διερευνώνται οι ιστορικές και πρακτικές συνδέσεις και συνέχειες της στοχοποίησης αυτής με την αποικιοκρατία, τη δουλεία και τον ρατσισμό που αντανάκλαται ακόμη στους νόμους και τις πολιτικές τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στη συνέχεια, περιγράφεται η σύγκλιση μεταναστευτικού και ποινικού νόμου με την όλο και εντονότερη στροφή στο πρόταγμα της ασφάλειας και του ελέγχου και την αύξηση εγκληματοποίησης και κράτησης. Περιγράφεται και νοηματοδοτείται ο όρος *crimmigration* ως φαινομενολογικό σύμπλεγμα που λειτουργεί σε πολλά επίπεδα (υποκειμενικό, δομικό, οικονομικό κ.α.) αναπαράγοντας και επεκτείνοντας τις υφιστάμενες αλυσίδες ιεραρχίας πέρα από τα φυσικά όρια, με τη μετατροπή του κοινωνικού χώρου σε ποινικό | διοικητικό. Αναλύεται το μοτίβο εργαλειοποίησης της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης και διερευνώνται οι διάφορες χρήσεις και οφέλη της για τους φορείς επιβολής της εξουσίας.

¹⁴ Elhillo, S., *αυτοπροσωπογραφία χωρίς σημαία*, στο “Αραβίδες ντίβες | ανθολογία σύγχρονης αραβο-αμερικανικής ποίησης”, Τεφλόν, Αθήνα, 2021, σ. 85

Στο δεύτερο μέρος εξετάζονται οι πρακτικές με τις οποίες κατασκευάζεται και αναπαράγεται η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδιαίτερα στην Ελλάδα και αναλύεται η κανονικοποίηση της διοικητικής κράτησης. Παρατίθενται και συνθέτονται στοιχεία από έρευνες που αφορούν την Ελλάδα και άλλες ευρωπαϊκές χώρες και παρουσιάζονται εμπειρίες από κρατούμενα πρόσωπα, όπως έχουν καταγραφεί σε ποιοτικές έρευνες, ώστε να γίνει αντιληπτό το πώς λειτουργούν οι διαδικασίες που συνδέονται με τη διαχείριση της μετανάστευσης (άσυλο, κράτηση), με ιδιαίτερη εστίαση στα στοιχεία του χώρου και του χρόνου. Εξετάζονται, οι συνθήκες της διοικητικής κράτησης όπως έχουν καταγραφεί σε επίσημες έρευνες και κείμενα αλληλέγγυων συλλογικοτήτων που ασχολούνται με το ζήτημα.

_ διάγραμμα δομής

Τέλος, γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση των ευρημάτων της εργασίας και τίθενται προβληματισμοί, θέματα συζήτησης και προτάσεις για τη συνεχιζόμενη εξέταση του θέματος.

1 . εγκληματοποίηση της μετανάστευσης | θεωρητικές και νομικές αναλύσεις

|Ι. θεωρητικό πλαίσιο για την εγκληματοποίηση|

α. Από τις κλασικές θεωρίες στις θεωρίες εγκληματοποίησης

Μέχρι περίπου το 1950, στον θεωρητικό λόγο σε σχέση με το έγκλημα κυριαρχούσαν η εξέταση των ποινικών νόμων και των διαφόρων μορφών τιμωρίας - στο πλαίσιο της ωφελιμιστικής φιλοσοφίας που εκφράστηκε από θεωρητικούς όπως ο Beccaria¹⁵ και ο Bentham¹⁶ - και η αναζήτηση μετρήσιμων αιτιών και τρόπων πρόληψης και αντιμετώπισής τους - κατά τη θετικιστική παράδοση που εγκαθιδρύθηκε με τις εργασίες ερευνητών όπως ο Lombroso¹⁷ και ο Quetelet¹⁸. Κοιτάζοντας τους ορισμούς που περιγράφουν το έγκλημα ως μια πράξη “που παραβιάζει τους κοινωνικούς κανόνες που την έχουν ορίσει ως βλαπτική για την κοινότητα (νόμους) και επισύρει κυρώσεις (ποινές)”¹⁹, και την εγκληματοποίηση ως “την κοινωνική διαδικασία μέσω της οποίας ορισμένες πράξεις και συμπεριφορές ανάγονται σε εγκλήματα, που η εκδήλωσή τους μπορεί να κινήσει την αντίδραση των φορέων του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης”²⁰, ο θεωρητικός λόγος της εποχής με τις οντολογικές σταθερές και την εστίαση σε δύο από τα τρία στοιχεία του εγκληματικού

¹⁵ Ο C. Beccaria επιχειρηματολόγησε υπέρ της αποτρεπτικής δυνατότητας της ποινής με κύρια χαρακτηριστικά την αυστηρότητα, τη βεβαιότητα και την ταχύτητα εφαρμογής. Βλ. σχετ. Beccaria, C, *On crimes and punishment*, 1764, κεφ. 19

¹⁶ Ο J. Bentham υποστήριξε, βασιζόμενος στη μέθοδο του ηδονιστικού υπολογισμού (hedonistic calculus), ότι οι τιμωρίες μπορούν να ρυθμιστούν ώστε να αποτρέπουν το έγκλημα εξασφαλίζοντας ότι ο πόνος που επιφέρουν είναι ελαφρώς περισσότερος από την ευχαρίστηση ή το κέρδος που θα πρόσφερε μια εγκληματική πράξη. Βλ. Bentham, J., *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, (1η έκδοση 1789), κεφ. 15, <http://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/bentham1780.pdf> (τελ. προσπελαση 15/7/22). Ακόμη ήταν ο εμπνευστής του Πανοπτικού - μια σύλληψη φυλακής που βασίζεται στην ‘συμμόρφωση’ που δημιουργεί η γνώση και αίσθηση ότι παρατηρείται κανείς οποιαδήποτε στιγμή, χωρίς δυνατότητα να εξακριβώσει αν ισχύει - που καθοδηγεί τις πρακτικές ελέγχου μέχρι σήμερα. Βλ. και Bentham, J., *Panopticon or the Inspection - House*, σειρά γραμμάτων, Dublin, 1971

¹⁷ Ο C. Lombroso ιδρυτής της ιταλικής θετικιστικής σχολής εξέδωσε το 1876 το βιβλίο του “Ο εγκληματίας άνθρωπος”, όπου επηρεασμένος από τον κοινωνικό δαρβινισμό απέδωσε τις εγκληματικές τάσεις στην καθυστερημένη εξέλιξη που ‘αποδεικνύεται’ από διάφορα χαρακτηριστικά φυσιολογίας. Έθεσε κατά τα λεγόμενα τις βάσεις για την εμπειρική έρευνα και αποκαλείται μέχρι και σήμερα ‘πατέρας της εγκληματολογίας’, παρ’ ότι οι θεωρίες του έχουν απορριφθεί από τους συναδέλφους του ήδη από το 1880 και ανακληθεί αργότερα και από τον ίδιο. Βλ. και Schneider, J. & Schneider, P., *The anthropology of crime and criminalization*, στο *Annual Review of Anthropology*, v. 37, 2008, σσ. 351-373, σ. 353

¹⁸ Ο A. Quetelet είναι γνωστός κυρίως για την εισαγωγή του εργαλείου της στατιστικής στις κοινωνικές επιστήμες. Εξετάζοντας υποθέσεις του γαλλικού ποινικού συστήματος κατέληξε ότι άτομα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά είναι πιθανότερο να διαπράξουν εγκλήματα. Τα χαρακτηριστικά ήταν να είναι νέοι, άνδρες, φτωχοί, άνεργοι και αμόρφωτοι και μάλιστα - συμπτωματικά κατά κάποιους ερευνητές, λόγω πολιτικής σκοπιμότητας κατά άλλους - κατέληξε σε αυτά τα ευρήματα κατά την περίοδο 1830-1840, που οι γαλλικές αρχές απασχολούνταν με το πρόβλημα των ‘επικίνδυνων’ τάξεων. Βλ. και Beirne, P., *Adolphe Quetelet and the origins of Positivist Criminology*, στο *American Journal of Sociology*, 1987, 92 (5), σσ. 1140-1169, σ. 1140 & 1165

¹⁹ Βλ. σχετικά Φαρσεδάκης, Ι., *Το αλφαβητο της εγκληματολογίας*, στο ‘Τιμητικός τόμος για την Καλλιόπη Δ. Σπινέλλη | Εγκληματολογικές διεπιστημονικές προσεγγίσεις’, Σάκουλας, 2010, σσ. 401-413, σ. 401

²⁰ Νικολόπουλος, Γ., λήμμα “Εγκληματοποίηση”, στο Ανδρουλάκη, Ν., Μαργαρίτη, Λ., Φαρσεδάκης, Ι. *Λεξικό Νομικής Ορολογίας. Ποινικό Δίκαιο και Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σελ. 240-242, σ. 240

φαινομένου - την πράξη και την ποινή, αφήνοντας εκτός εξέτασης την προέλευση των κανόνων - ήταν περισσότερο τμήμα της εγκληματοποίησης, παρά της μελέτης και ανάλυσης της. Δημιούργησε έννοιες και πραγματικότητες σε σχέση με το εγκληματικό φαινόμενο που επικρατούν μέχρι σήμερα.²¹

Μια από αυτές, η βάση των αιτιολογήσεων για την εγκληματοποίηση, είναι η αρχή της βλάβης την οποία θεμελίωσε ο J. S. Mill, που υποστηρίζει ότι *“[η αρχή αυτή] είναι δίκαιο να κυβερνά απόλυτα τις δοσοληψίες της κοινωνίας με το άτομο σε ό,τι αφορά την υποχρέωση και τον έλεγχο, είτε τα μέσα που χρησιμοποιούνται είναι η φυσική δύναμη με τη μορφή νομικών ποινών, είτε ο ηθικός καταναγκασμός της κοινής γνώμης. Αυτή η αρχή είναι πως ο μόνος σκοπός για τον οποίο η ανθρωπότητα, ατομικά ή συλλογικά, δικαιολογείται να επέμβει στην ελευθερία δράσης οποιωνδήποτε από τα μέλη της, είναι η αυτοπροστασία”*.²² Η αυτοπροστασία εδώ ορίζεται αρνητικά, από την απουσία βλάβης. *“Για να αιτιολογηθούν αυτά, η συμπεριφορά από την οποία είναι επιθυμητό να τον αποτρέψει κανείς πρέπει να λογαριάζεται πως προκαλεί κακό σε κάποιον άλλο.”*²³

Με την ανάδυση της φαινομενολογίας και την ανάπτυξη της συμβολικής αλληλεπίδρασης στην κοινωνιολογική θεωρία, το ενδιαφέρον στρέφεται περισσότερο στις σχέσεις και τις διαδικασίες που θεωρείται ότι κατασκευάζουν τόσο ένα μέρος του εαυτού²⁴, όσο και τους συμβολικούς κόσμους όπου ζούμε, όπου συνδιαμορφώνονται οι ατομικές συμπεριφορές σε διαδραστικές σχέσεις. Στο επίπεδο της εγκληματολογίας, πηγαίνουμε από οντολογικά ερωτήματα στην εξέταση των διαδικασιών εγκληματοποίησης που αποκρυσταλλώνεται στη θεωρία της ετικέτας, σύμφωνα με την οποία το έγκλημα αποτελεί προϊόν της κοινωνικής αλληλεπίδρασης και δεν είναι εγγενώς ‘κακή’ πράξη. Οι χαρακτηρισμοί είναι εξωτερικοί της πράξης και δίνονται συνήθως από τις πολιτικά ισχυρές ομάδες ή πρόσωπα σε θέση εξουσίας (ήδη από τη σχολική

²¹ Lacey, N., *Historicising Criminalisation: Conceptual and Empirical Issues*, στο ‘The Modern Law Review’, 72 (6), 2009, σσ. 936-960, σ.937-938

²² Mill, J.S., *On Liberty* / 1859, Batoche Books, 2001, σ. 13

²³ Ως υλικό προβληματισμού σε σχέση με την ‘καθολικότητα’ των ιδεών των στοχαστών της εποχής, στις οποίες βασίζονται και τα σύγχρονα νομικά μας συστήματα, παρατίθεται η συνέχεια, με έντονα ρατσιστικό και υποτιμητικό λόγο που κληρονομήθηκε πιθανώς από την αποικιοκρατική θέση του Mill στην East India Company για 35 χρόνια (ένα χρόνο μετά εξέδωσε το *On Liberty*) σ. 14 *“Είναι ίσως αχρείαστο να πω ότι αυτό το δόγμα έχει εφαρμογή μόνο σε ανθρώπινα όντα στην ωριμότητα των δυνατοτήτων τους. Δε μιλάμε για παιδιά, ή για νεαρά άτομα κάτω από την ηλικία που μπορεί να ορίζει ο νόμος ως αντρική ή γυναικεία ωριμότητα. Εκείνοι που είναι ακόμη σε κατάσταση που απαιτεί να φροντίζονται από άλλους, πρέπει να προστατεύονται από τις πράξεις τους όπως κι από εξωτερικές βλάβες. Για τους ίδιους λόγους, μπορούμε να αφήσουμε εκτός μελέτης εκείνες τις οπισθοδρομικές καταστάσεις της κοινωνίας στις οποίες η ίδια η φυλή μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκεται στην ανηλικιότητά της. [...] Ο δεσποτισμός είναι μια νόμιμη μορφή διακυβέρνησης όταν έχει κανείς να κάνει με βαρβάρους, δεδομένου ότι ο στόχος είναι η βελτίωσή τους, και τα μέσα αιτιολογούνται από την πραγμάτωση όντως του στόχου αυτού. Η ελευθερία, ως αρχή, δεν έχει εφαρμογή σε οποιαδήποτε κατάσταση πραγμάτων πριν από τον καιρό που οι άνθρωποι έγιναν ικανοί να βελτιώνονται με ελεύθερη και ισότιμη συζήτηση. Μέχρι τότε, δεν υπάρχει τίποτα για αυτούς από σιωπηρή υπακοή σε έναν Ακμπαρ ή Καρλομάγνο, αν είναι τόσο τυχεροί ώστε να βρουν έναν.”*

²⁴ Βλ. σχετικά Cooley, C.H., *Human Nature and the Social Order* (Revised edition), Charles Scribner's Sons, 1922, κεφάλαιο V

ζωή) που έχουν τη δυνατότητα θέσπισης κανόνων και ποινών και εφαρμογής τους σε συγκεκριμένα άτομα και ομάδες.²⁵

Οι παρατηρήσεις αυτές μετέφεραν τη συζήτηση από το έγκλημα στην εγκληματοποίηση, τη διαδικασία χαρακτηρισμού συμπεριφορών ως εγκληματικές. Οι προεκτάσεις της θεωρίας της ετικέτας δεν αφορούν μόνο το στάδιο της πρωτογενούς εγκληματοποίησης αλλά και της δευτερογενούς, τον τρόπο που κινείται κατά περίπτωση το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης. Κατά τον Turk, φορείς ελέγχου της πρώτης γραμμής όπως η αστυνομία έχουν το μεγαλύτερο ρόλο στην εγκληματοποίηση, καθώς έχουν τη δυνατότητα καταναγκασμού, αλλά και μεγαλύτερη πολιτισμική απόσταση από τις από τις ελεγχόμενες ομάδες, στοιχείο που θεωρεί συστατικό της εγκληματικότητας.²⁶ Η θεωρία της ετικέτας μετέθεσε το ενδιαφέρον από το δράστη στους φορείς ελέγχου²⁷, καθώς εκτός από το ρόλο τους στην κατασκευή και απόδοση των ετικετών, παρατηρείται και η τάση να ασκείται αυξημένος έλεγχος και καταστολή απέναντι στα άτομα και ομάδες που εκπληρώνουν τις ετικέτες αυτές. Η τάση αυτή συνοδεύει και τη στροφή της αντεγκληματικής πολιτικής στην πρόληψη τις τελευταίες δεκαετίες, καθώς η απλή υποψία απέναντι σε πιθανούς 'δράστες' πυροδοτεί εκτεταμένες παρεμβάσεις των φορέων ελέγχου *"με συνέπεια την επέκταση της διαδικασίας της εγκληματοποίησης στο επίπεδο του άτυπου κοινωνικού ελέγχου ως προαξιολόγηση της διακινδύνευσης (risk). Επακόλουθα αυτής της εξέλιξης είναι η αποσύνδεση του κοινωνικού ελέγχου του εγκλήματος από τις δικαιοπολιτικές εγγυήσεις του ποινικού δικαίου"*.²⁸

Η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης μεταχειρίζεται την ίδια διαδικασία, με την απόδοση της ετικέτας - και τη νομική κατασκευή - του εγκληματία ξένου στα άτομα που μετακινούνται για οικονομικούς ή πολιτικούς λόγους, ιδιαίτερα από την ανατολή και το νότο στον 'πολιτισμένο' δυτικό κόσμο.

*"Οι αλλοδαποί εγκληματίες είναι (με την εξαίρεση ενός δελτίου τύπου που αναφερόταν σε νεαρούς παραβάτες ως 'εγκληματίες') η μόνη ομάδα που λαμβάνει την ετικέτα του 'εγκληματία' στον κυβερνητικό διάλογο. Οι Νορβηγοί πολίτες γενικά περιγράφονται ως παραβάτες (lovbrytere). [...] ο αλλοδαπός εγκληματίας παρουσιάζεται ως ανεπιθύμητο πρόσωπο, που χρειάζεται να απελαθεί το συντομότερο δυνατό, που απαιτεί άμεση δικαιοσύνη, αξίζει διαφορετικό καθεστώς φυλακής και δεν απαιτεί επανένταξη."*²⁹

²⁵ Βλ. και Becker, H., *Outsiders*, Free Press, 1973, σ.9: "Οι κοινωνικές ομάδες δημιουργούν την παρέκκλιση φτιάχνοντας κανόνες των οποίων η παράβαση δημιουργεί παρέκκλιση, και εφαρμόζοντας αυτούς τους κανόνες σε συγκεκριμένα άτομα και αποδίδοντάς τους την ετικέτα των περιθωριοποιημένων (*outsiders*). Από αυτή την άποψη, η παρέκκλιση δεν είναι μια ποιότητα της πράξης που διαπράττει το άτομο, αλλά περισσότερο μια συνέπεια της εφαρμογής από άλλους κανόνων και ποινών σε έναν 'παραβάτη'. Το παρεκκλίνον άτομο είναι εκείνο στο οποίο αυτή η ετικέτα έχει εφαρμοστεί επιτυχώς, η παρεκκλίνουσα συμπεριφορά είναι συμπεριφορά την οποία τα άτομα ονομάζουν έτσι."

²⁶ Greenleaf, R., Turk, Austin T.: *The criminalization Process*, στο Cullen, F. & Wilcox, P., (eds.) "Encyclopedia of Criminological Theory", 2010, σσ. 968-970, σ.968

²⁷ Λαμπροπούλου, Ε., σημειώσεις παράδοσης από το μάθημα "Επιστημολογικά ζητήματα της εγκληματολογίας", 2/11/21

²⁸ Νικολόπουλος, Γ., λήμμα "Εγκληματοποίηση", στο Ν. Ανδρουλάκη, Λ. Μαργαρίτη, Ι. Φαρσεδάκη, *Λεξικό Νομικής Ορολογίας. Ποινικό Δίκαιο και Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σ. 240-242, σ. 241

²⁹ Todd-Kvam, J., *Bordered penal populism: When populism and Scandinavian exceptionalism meet*, στο "Punishment & Society, 21 (3), 2019, σσ.295 - 314, σ. 304

β. οι μετακινούμενοι πληθυσμοί ως στόχος εγκληματοποίησης

Η διοικητική κράτηση είναι το βασικό μέτρο της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης. Οι διαδικασίες, τα χαρακτηριστικά της, οι τρόποι εφαρμογής της και οι πληθυσμοί τους οποίους αφορά αποτελούν κατασκευές αρκετά ρευστές, που προκύπτουν από τους νομοθετικούς και εκτελεστικούς φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο της Ευρώπης, FRONTEX, EASO, εθνικοί φορείς εφαρμογής του νόμου, δικαστήρια). Τα άτομα - “στόχοι” εμπλέκονται ακούσια στην κατασκευή μέσω της κίνησης και παραμένουν σε αυτήν ακούσια, λόγω φυλετικών και οικονομικών χαρακτηριστικών. Οι ίδιοι θεσμοί ορίζουν τι συνιστά αιτία εγκλεισμού για τα μετακινούμενα άτομα, τα ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά του, τους φορείς και τις διαδικασίες ελέγχου του.

Σε θεωρητικό και ερευνητικό επίπεδο ως κεντρικό στοιχείο - κοινό στα άτομα που υφίστανται το μέτρο ανεξάρτητα από τις νομικές επιταγές, την πολιτική του εκάστοτε κράτους και τα χαρακτηριστικά μετακίνησής τους - αναδεικνύεται η έλλειψη *υπηκοότητας / ιδιότητας πολίτη (citizenship)*. Είναι το πρώτο κριτήριο διαχωρισμού ως προς την αντιμετώπιση και την αναγνώριση δικαιωμάτων, που ενισχύεται παράλληλα από ταυτότητες φύλου και φυλής³⁰ που συνδέονται ήδη με εδραιωμένη και συστηματική στέρηση δικαιωμάτων.

Διαχωριστικό τείχος³¹

**Όταν το γάλα ξινίζει,
διαχωρίζεται.**

**Την επόμενη φορά που θα σταματήσεις να μιλάς,
ρώτα τον εαυτό σου γιατί γεννήθηκες.**

**Εκείνοι λένε ότι μας φοβούνται.
Η ατομική βόμβα φοβάται το αγγούρι.**

**Όταν η μητέρα μου μου ζητά να κόψω τα αγγούρια,
νιώθω κανονικός άνθρωπος με υπέροχα διλήμματα:**

**Να τα κόψω σε στρογγυλές φέτες ή σε λωρίδες; Να αφαιρέσω τους σπόρους;
Ρωτώ τη γιαγιά μου αν υπήρχε ποτέ εποχή**

**που ένιωθε κανονικός άνθρωπος κάθε μέρα,
όχι σε κίνδυνο, και εκείνη το σκέφτεται όση**

³⁰ Bosworth, M., *Can immigration detention centres be legitimate? Understanding confinement in a global world*, στο Franko Aas, K. & Bosworth, M., (eds), “The borders of punishment migration, citizenship and social exclusion”, Oxford university Press, 2013, σσ. 149-165, σ.161

³¹ Οι αναφορές από ποίηση και λογοτεχνία (που είναι με έντονα γράμματα) χρησιμοποιούνται με την ίδια λογική με εκείνες από τις έρευνες, επειδή επίσης πρόκειται για φωνές μεταναστριών και σε συγκεκριμένα σημεία θεώρησα ότι βοηθούν να αποδοθεί κάποιο στοιχείο της μεταναστευτικής εμπειρίας ή δίνουν μια πιο ευρεία εικόνα του ζητήματος που εξετάζεται. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το ποίημα υπογραμμίζει την πλασματικότητα των διαχωρισμών βασισμένων σε κατηγορίες και ταυτότητες φύλου, μιλώντας για κοινές ενωτικές ανθρώπινες εμπειρίες, όπως η προετοιμασία της τροφής

ώρα παίρνει στον ήλιο να δύσει και λέει: Ναι.
Πάντα νιώθω κανονικός άνθρωπος.

Απλά εκείνοι δεν με θεωρούν τέτοια.
Θα θέλαμε τα μωρά να μη μάθουν για
τις απογοητεύσεις που τα περιμένουν. Θα 'θελα
να νομίζουν ότι στην άλλη πλευρά του τείχους

υπάρχει ένα τσίρκο που δεν άνοιξε ακόμα. Οι φίλοι μας
μαθαίνουν ζογκλερικά, να περπατούν σε ξυλοπόδαρα.³²

Συχνά - ειδικά στο δημόσιο λόγο - εμφανίζεται το επιχείρημα ότι τα άτομα δεν εμπλέκονται ακούσια, εφόσον μετακινούνται, ασκούν μια δράση που γνωρίζουν ότι είναι παράνομη. Ωστόσο, πέρα από την πληθώρα αντικειμενικών λόγων που δημιουργούν ανάγκη για μετακίνηση, υπάρχει ένα στοιχείο παραπλάνησης στην παρούσα κατάσταση, με σοβαρές αντιφάσεις μεταξύ του μηνύματος ύπαρξης δικαιωμάτων και δυνατοτήτων που στέλνουν οι θεσμικοί λόγοι μέσω διακηρύξεων και νομοθετικών κειμένων, και των πρακτικών που τελικά εφαρμόζονται. Η αναποτελεσματικότητα των πρακτικών αποδίδεται συνήθως σε λόγους μεγάλης ζήτησης, έλλειψης πόρων και εναλλακτικών, όπως συμβαίνει και σε πολλές άλλες πτυχές της θεσμικά οργανωμένης κοινωνικής ζωής (π.χ. ανεργία, εκπαίδευση). Ωστόσο, συγκεκριμένα για τη μετανάστευση που εξετάζεται εδώ, αν λάβουμε ως μια σύντομη μελέτη παραδείγματος το ερώτημα: “Ποια άτομα μπορεί να κρατούνται με σκοπό *την απομάκρυνση - απέλαση (διοικητική κράτηση)*,” γίνεται φανερό ότι οι αντιφάσεις και οι ασυνέπειες έχουν προβλεφθεί εκ των προτέρων, υπάρχει χώρος για αυτές στον ίδιο το νόμο. Δεν πρόκειται για θέμα συγκυριών, αλλά σχεδιασμού με βάση τον διαχωρισμό και την κράτηση.

Τα άτομα που αναζητούν προστασία έχουν δικαίωμα να περάσουν τα σύνορα χωρίς έγκυρα ταξιδιωτικά έγγραφα.³³ Επομένως η ρητορεία της ‘παράνομης εισόδου’ στη χώρα που χρησιμοποιείται ως αιτιολόγηση της κράτησης, δεν έχει πραγματικό νομικό έρεισμα. Στην πράξη, η ίδια η μεταναστευτική πολιτική της Ένωσης είναι που απονομιμοποιεί τους μετανάστες, δυσχεραίνοντας τις διαδικασίες απόκτησης βίζας ή αναγνώρισης αιτημάτων ασύλου και εν συνεχεία αναγκάζοντας τους “*να μείνουν στο ευρωπαϊκό έδαφος, τοποθετώντας τους στη λάθος πλευρά του νόμου και οδηγώντας σε στιγματισμό και εκμετάλλευση*”³⁴. Οι κατηγορίες ανθρώπων που είναι δυνατό να κρατούνται με σκοπό την απομάκρυνση - απέλαση είναι:

- α) αλλοδαποί που βρίσκονται σε ευρωπαϊκό έδαφος χωρίς άδεια παραμονής³⁵
- β) αλλοδαποί στα σύνορα (χερσαία, λιμάνια, αεροδρόμια) που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις εισόδου με βάση τη συνθήκη Σένγκεν³⁶

³² Shihab Nye, N., *Διαχωριστικό τείχος*, στο “Αραβίδες ντίβες | ανθολογία σύγχρονης αραβο-αμερικανικής ποίησης”, Τεφλόν, Αθήνα, 2021, σ. 159

³³ Σύμβαση της Γενεύης 28/7/1951, άρθρο 31, παρ. 1

³⁴ Arbogast, L., *Migrant detention in the European Union: A thriving business*, Migreurop, 7/2016, σ. 10

³⁵ Return Directive 2008/115/EC, άρθρ. 15, παρ. 1

³⁶ Κανονισμός (ΕΚ) 562/2006, άρθρ. 13, παρ. 4

γ) αιτούντες άσυλο, ενόσω εξετάζεται η αίτησή τους³⁷

Ειδικά για αυτήν την τελευταία κατηγορία, οι Οδηγίες 2013/32/ΕΕ και 2013/33/ΕΕ επισημαίνουν ότι

*“Η κράτηση των αιτούντων θα πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με τη βασική αρχή ότι **ένα πρόσωπο δε θα πρέπει να κρατείται απλώς και μόνον επειδή επιζητεί διεθνή προστασία**, ιδίως σύμφωνα με τις διεθνείς νομικές υποχρεώσεις των κρατών μελών και το άρθρο 31 της σύμβασης της Γενεύης. Η κράτηση αιτούντων θα πρέπει να είναι δυνατή μόνον σε **σαφώς καθορισμένες, εξαιρετικές περιστάσεις** οι οποίες προβλέπονται από την παρούσα οδηγία και να διέπεται από την **αρχή της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας** όσον αφορά τόσο τον τρόπο όσο και τον σκοπό της εν λόγω κράτησης. Σε περίπτωση που ένας αιτών τελεί υπό κράτηση, ο αιτών θα πρέπει να έχει **αποτελεσματική πρόσβαση** στις αναγκαίες διαδικαστικές εγγυήσεις, όπως το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον εθνικής δικαστικής αρχής.”³⁸*

Τα ζητήματα της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας, καθώς και η έλλειψη πρόσβασης και πληροφόρησης σχολιάζονται στη συνέχεια. Για το ερώτημα “ποια άτομα κρατούνται τελικά;” έχει σημασία να εξεταστούν οι “σαφώς καθορισμένες, εξαιρετικές περιστάσεις”, που παρατίθενται στο άρθρο 8, παράγραφος 3 της ίδιας:

“Ο αιτών μπορεί να υποβληθεί σε κράτηση μόνο:

α) Προκειμένου να διαπιστωθεί ή να επαληθευτεί η ταυτότητα ή η υπηκοότητά του

Πρακτικά δηλαδή, δεν αρκεί απλά να έχει ταυτότητα και έγγραφα, που συχνά δεν είναι κάτι δεδομένο για άτομα που αφήνουν τη χώρα τους σε συνθήκες καταστροφής και πολέμου, καθώς εκτός από την πιθανότητα να έχουν καταστραφεί υπάρχει και η καταγεγραμμένη πρακτική των διακινητών που παίρνουν τα έγγραφα των ατόμων που μεταφέρουν, προκειμένου να έχουν έλεγχο πάνω τους.³⁹ Η δε ανάγκη των προσφύγων να εξασφαλίσουν ‘παράνομη’ είσοδο με τη βοήθεια διακινητών συνδέεται άμεσα με την αυξανόμενη ασφαλιεποίηση (securitization)⁴⁰ των συνόρων και τα πρόσθετα εμπόδια που θέτει στην πρόσβαση σε διαδικασίες ασύλου.⁴¹ Ακόμη όμως και αν κάποιο πρόσωπο έχει ταυτότητα, μπορεί δυνητικά να κρατηθεί κατά τη διαδικασία επαλήθευσης, που είναι άγνωστο πόσο διαρκεί ή και με ποιο τρόπο γίνεται.

Σκέφτομαι να στείλω τα παιδιά μου με διακινητές, γιατί δεν μου έχουν μείνει επιλογές [...] Σκέφτομαι τους διακινητές σα δολοφόνους, και είναι δολοφόνοι. Παίρνουν τα χρήματά μας και μας λένε ‘επειδή δεν εμπλέκεται η αστυνομία, μπορώ να κάνω ότι θέλω

³⁷ Οδηγία 2013/33/ΕΥ, άρθρ. 8, παρ. 3

³⁸ Οδηγία 2013/33/ΕΥ, εκτίμηση (15), “Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, 29/6/2013, L 180/97

³⁹ International Centre for Migration Policy Development, *Trafficking along migration routes to Europe*, 2018, σ. 15

⁴⁰ η πρακτική των κρατικών φορέων να μετατρέπουν συνηθισμένα πολιτικά θέματα σε ζητήματα “ασφάλειας”, επιτρέποντας έτσι να χρησιμοποιηθούν εξαιρετικά μέτρα στο όνομα της ασφάλειας, βλ. και Buzan, B., Wæver, O. & de Wilde, J., *Security: A New Framework for Analysis*, 1998, Lynne Rienner Publishers, σ. 25

⁴¹ Wilson, A., *Trafficking risks for Refugees*, στο “Third Annual Interdisciplinary conference on human trafficking”, 2011, σ. 10

με εσάς'. Τώρα οι συνθήκες [στο καμπ της Σάμου] είναι απαίσιες, και πρέπει να διαλέξω μεταξύ του κακού και του χειρότερου. Φοβάμαι να στείλω τα παιδιά μου με διακινητές αλλά δε βλέπω άλλη επιλογή⁴²

- β) προκειμένου να προσδιοριστούν τα στοιχεία εκείνα στα οποία βασίζεται η αίτηση παροχής διεθνούς προστασίας, η απόκτηση των οποίων θα ήταν σε άλλη περίπτωση αδύνατη, ιδίως όταν υπάρχει κίνδυνος διαφυγής του αιτούντος
- γ) για να αποφασιστεί, στο πλαίσιο διαδικασίας, το δικαίωμα του αιτούντος για είσοδο στο έδαφος

Η κράτηση νομιμοποιείται εδώ ως αποδεκτή πρακτική για το διάστημα που διαρκεί η διαδικασία εξέτασης της αίτησης ασύλου. Η διάρκεια της διαδικασίας αυτής σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία δεν πρέπει να υπερβαίνει τους **έξι μήνες** και στις περιπτώσεις που υπάρχουν περίπλοκες διατάξεις νόμων, μεγάλος αριθμός αιτήσεων ή/και αδυναμία του αιτούντος να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του άρθρου 13 μπορεί να παραταθεί για εννέα επιπλέον μήνες.⁴³ Ωστόσο, "το 2021 παρότι υπήρξε μείωση 30,07% στις νέες αιτήσεις ασύλου, το 58.08% (18.463 αιτήσεις) των αιτήσεων που βρίσκονταν σε αναμονή στο πρώτο στάδιο στο τέλος του 2021, βρίσκονταν σε αναμονή για πάνω από ένα χρόνο. Σε 14390 από αυτές δεν είχε γίνει η προσωπική συνέντευξη και επαναπρογραμματίστηκε ως εξής:

- 10,368 συνεντεύξεις θα γίνουν το 2022 (32.61%)
- 3,311 συνεντεύξεις θα γίνουν το 2023 (10.41%)
- 711 συνεντεύξεις θα γίνουν μετά το 2023 (2.2%)"⁴⁴

Για ένα χρόνο, περιμένω να χτυπήσει το τηλέφωνο. Κάθε μέρα, περιμένω δίπλα από το τηλέφωνο ολόκληρη την ημέρα. Δεν κάνω τίποτα. Δε βγαίνω έξω ολόκληρη την ημέρα. Μετά τις 5, τότε αρχίζει η ζωή μου.⁴⁵

Εκτός από τις τεράστιες αναμονές που οδηγούν σε τεράστιους χρόνους κράτησης, η διατύπωση εδώ δεν αντανάκλα κάποια ειδική περίπτωση. Όπως και η πρώτη περίπτωση, τα β) και γ) μπορούν να αφορούν δυνητικά όλα τα μετακινούμενα άτομα, και είναι στη διακριτική ευχέρεια των αρχών επιβολής του νόμου και του εκάστοτε κράτους αν θα ακολουθήσουν ή όχι τη διοικητική κράτηση, χωρίς καμία πρόβλεψη για προστασία των ευάλωτων ομάδων. Στην πράξη υπάρχουν απλά συστάσεις για το πώς η διοικητική κράτηση πρέπει να διαρκεί το ελάχιστο δυνατό και να είναι η τελευταία επιλογή, αλλά υπάρχουν πολλά άρθρα και παράγραφοι του νόμου που επιτρέπουν ρητά και σχεδόν ενθαρρύνουν με τη διατύπωσή τους την καθολική εφαρμογή της.

⁴² Αφγανή γυναίκα (35-44) στο Bjertrup, P.J., Bouhenia, M., Mayaud, P., Perrin, C., Ben Farhat, J., Blanchet, K., *A life in waiting: Refugees mental health and narratives of social suffering after European Union border closures in March 2016*, στο "Social Science & Medicine, 215, 2018, σσ. 53-60, σ. 57

⁴³ Directive 2013/32/EU, άρθρο 31, παράγραφος 3

⁴⁴ Greek Council for Refugees, *Greece | Country report: Regular procedure*, 30/5/22

https://asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/procedures/regular-procedure/#_ftn4 (τ. α. 10/11/22)

⁴⁵ Σύρια γυναίκα (45-54) στο Bjertrup, P.J., Bouhenia, M., Mayaud, P., Perrin, C., Ben Farhat, J., Blanchet, K., *A life in waiting: Refugees mental health and narratives of social suffering after European Union border closures in March 2016*, στο "Social Science & Medicine, 215, 2018, σσ. 53-60, σ. 57

Για να φύγουμε από τη χώρα, χρειάστηκε να δώσουμε όλα μας τα χρήματα και να δανειστούμε μερικά ακόμη. Ήταν πολύ τρομακτικό να έρθουμε στην Ελλάδα και προσπαθήσαμε τρεις φορές να τα καταφέρουμε. Τώρα μένω στο καμπ του Σκαρμαγκά εδώ και επτά μήνες με το θείο μου και την οικογένειά του. Οι γονείς μου είναι στη Γερμανία και δεν τους έχω δει για πάνω από ένα χρόνο. Είμαστε όλοι ασφαλείς τώρα, αλλά σε διαφορετικές χώρες. - *Bayan, 11 ετών, πρόσφυγας από τη Συρία*⁴⁶

δ) όταν κρατείται στο πλαίσιο της διαδικασίας επιστροφής δυνάμει της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (2), προκειμένου να προετοιμάζεται η επιστροφή και/ή να διεξάγεται η διαδικασία απομάκρυνσης, και το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος είναι σε θέση να τεκμηριώνει βάσει αντικειμενικών κριτηρίων, συμπεριλαμβανομένου του γεγονότος ότι το πρόσωπο είχε ήδη την ευκαιρία πρόσβασης στη διαδικασία χορήγησης ασύλου, ότι υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρείται ότι το πρόσωπο ασκεί αίτηση διεθνούς προστασίας προκειμένου να καθυστερεί απλώς ή να εμποδίζει την εκτέλεση απόφασης επιστροφής

Εμείς ζητήσαμε πολιτικό άσυλο και αυτοί μας κράτησαν σε στρατόπεδο συγκέντρωσης για 25 μήνες, και τώρα μας απελαύνουν. Γιατί μας κράτησαν τόσο πολύ; Αν θέλαν να μας διώξουν, τότε γιατί μας κρατούσαν κλεισμένους; - *Mahmad Tenveer, 26, κρατούμενος 2 χρόνια και 17 ημέρες, συμμετέχων στην απεργία πείνας που οργανώθηκε με αφορμή το θάνατο του Μοχάμεντ Ασφάκ. Οι συμμετέχοντες αποφυλακίσθηκαν από τις αρχές σε 'ένδειξη καλής θέλησης' και την επόμενη μέρα έλαβαν έγγραφο πως πρέπει να εγκαταλείψουν τη χώρα εντός 30 ημερών*⁴⁷

ε) όταν απαιτείται για την προστασία της εθνικής ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης, στ) σύμφωνα με το άρθρο 28 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα.

Εισάγονται εδώ επιπλέον περιπτώσεις που νομιμοποιούν την διοικητική κράτηση χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερη τεκμηρίωση και μπορούν να καλύψουν δυνητικά όποιο πρόσωπο έχει 'ξεφύγει' από τις πρώτες κατηγορίες, που είναι ήδη ευρύτατες. Ακόμη και όταν απαιτείται ρητά τεκμηρίωση στην περίπτωση δ), είναι σχετικά ασαφές το τι συνιστά επαρκή τεκμηρίωση. Επιπλέον, οι υποχρεώσεις τεκμηρίωσης πολύ συχνά δεν τηρούνται και δεν υπάρχουν μηχανισμοί που μπορούν να ελέγξουν την ύπαρξη ή μη τεκμηρίων έγκαιρα, ώστε να εμποδιστεί η κράτηση. Ακόμη και οι φορείς που έχουν δυνατότητα ελέγχου όπως ο Συνήγορος

⁴⁶ Subden, E., *Letters of frustration and hope from Syrian refugee children now in Europe*, Unicef, 15/3/2018, <https://www.unicef.org/eca/stories/letters-from-syrian-refugee-children> (τ. α. 12/1/2023)

⁴⁷ Μόρφης, Τ., «Ο Μοχάμεντ Ασφάκ έπασχε από άσθμα. Δεν τον πήγαν ποτέ σε νοσοκομείο, γι' αυτό πέθανε», 21/11/2014, Popaganda, <https://popaganda.gr/stories/okto-martiries-apo-kentro-filoxenias-tis-amigdalezas/> (τ.α. 17/1/2023)

του Πολίτη, μπορούν να καταγράψουν το πρόβλημα όταν είναι ήδη εν εξελίξει, και οι παρατηρήσεις και συστάσεις τους δεν είναι δεσμευτικές.⁴⁸

Η μόνη επιλογή είναι να κινηθούν νομικά τα μετακινούμενα πρόσωπα. Παρ' ότι οι διώξεις μεταναστών και οι κυρώσεις που επισύρουν προσομοιάζουν στις ποινικές, δεν υπάρχουν σε αυτές οι αντίστοιχες εγγυήσεις που ισχύουν στις δεύτερες (λ.χ. τεκμήριο αθωότητας⁴⁹, δικαίωμα δωρεάν νομικής βοήθειας⁵⁰, δικαίωμα σε ενημέρωση⁵¹). Οι ίδιοι θεσμοί που δημιουργούν αυτές τις συνθήκες έχουν ορίσει και τους τρόπους που έχει κάποιο άτομο να διαμαρτυρηθεί για πιθανές παραβιάσεις δικαιωμάτων - δικαιώματα που πάλι ορίζονται από τους ίδιους θεσμούς, ή κείμενα διεθνών οργανισμών που συνεργάζονται ή αλληλοεπικαλύπτονται με αυτούς. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για παράδειγμα έχει διαπιστώσει κάποιες παραβιάσεις του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης) από πλευράς του ελληνικού κράτους κατά προσφύγων και μεταναστών που βρίσκονταν σε διοικητική κράτηση⁵². Η πρόσβαση σε αυτό όμως είναι δύσκολη - ειδικά για τις μη ευρωπαϊές - και οι ρυθμοί αργοί.⁵³

Για να προσφύγει κάποιο πρόσωπο στο ΕΔΔΑ χρειάζεται να έχει εξαντλήσει τα νόμιμα μέσα στη χώρα καταγωγής και ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας τα εμπόδια σε κάτι τέτοιο είναι ποικίλα. Όπως επισημαίνει η Υποστήριξη Προσφύγων στο Αιγαίο (RSA) *“οι αποφάσεις κράτησης συντάσσονται μόνο στα ελληνικά, ενώ οι ενδιαφερόμενοι δεν ενημερώνονται εγγράφως ή προφορικώς, σε γλώσσα που να κατανοούν, για τους λόγους της κράτησής τους ούτε για τα σχετικά ένδικα βοηθήματα [...] Η Διοίκηση (στα Προ.Κε.Κα.) εξακολουθεί να μη συμμορφώνεται με την υποχρέωση του κράτους να παρέχει δωρεάν νομική συνδρομή για τον έλεγχο της κράτησης μεταναστών και αιτούντων άσυλο. [...] Τα διοικητικά πρωτοδικεία έκαναν δεκτό το 41,6% των αντιρρήσεων κράτησης που κατατέθηκαν ενώπιόν τους το 2021, αλλά απέρριψαν μόνο το 0,68% των αποφάσεων κράτησης που έλεγξαν αυτεπαγγέλτως ως προς τη συμβατότητά τους με τις ίδιες ακριβώς διατάξεις. [...] ακόμη και σε υποθέσεις αντιρρήσεων που έγιναν δεκτές, τα διοικητικά πρωτοδικεία συχνά επιβάλλουν, κατ'εσφαλμένη ερμηνεία του νόμου και χωρίς να συντρέχουν λόγοι κράτησης, εναλλακτικά της κράτησης μέτρα, όπως η διαμονή σε συγκεκριμένο τόπο και δήλωση της διεύθυνσης κατοικίας στην Αστυνομία.”*⁵⁴

⁴⁸ Βλ. σχετικά στις σελ. 62-63 του παρόντος, την περίπτωση του αρματογωγού “Ρόδος” όπου σε απόπειρα αυτοψίας το 2020 δεν επιτράπηκε καν η είσοδος στο κλιμάκιο του Συνηγόρου, χωρίς καμία εξήγηση.

⁴⁹ Άρθρο 71 Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019)

⁵⁰ Άρθρο 91 ΚΠΔ (ν. 4620/2019)

⁵¹ Άρθρο 95 ΚΠΔ (ν. 4620/2019)

⁵² European Court of Human Rights, *Press Country Profile*, 7/2019

⁵³ Το 2017 είχαμε 431 προσφυγές στο ΕΔΔΑ, από τις οποίες 388 κρίθηκαν απαράδεκτες ή διαγράφηκαν, με άλλες 749 να εκκρεμούν. Εκδόθηκαν 37 αποφάσεις. Το 2021, είχαμε 536 προσφυγές, από τις οποίες απορρίφθηκαν οι 521, και εκκρεμούν 1403, σχεδόν οι διπλάσιες. Εκδόθηκαν 13 αποφάσεις. Οι αριθμοί είναι πάρα πολύ μικροί και δεν αφορούν καν μόνο περιπτώσεις κράτησης μετακινούμενων ατόμων, πρόκειται για το συνολικό αριθμό αποφάσεων κατά της Ελλάδας. Από τα προφίλ χωρών στη σελίδα του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/country&c=>

⁵⁴ Refugee Support Aegean, *Συνεχίζεται η συστηματική διοικητική κράτηση των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα*, νομικό υπόμνημα 6/2022, σσ. 6-7

ΚΟΝΤΕΥΟΥΜΕ ΝΑ ΠΕΘΑΝΟΥΜΕ, ΠΕΣ ΤΟΥΣ ΝΑ ΜΑΣ ΔΩΣΟΥΝ ΑΞΙΟΠΡΕΠΗ ΤΡΟΦΗ⁵⁵

*“Τα παράπονα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, όπως και η διαφορετικότητα, ως τρόπος του να φαίνεται ότι αντιμετωπίζεται ένα πρόβλημα”.*⁵⁶

Η δυνατότητα να ασκήσει κανείς έφεση στην απόφαση κράτησης, ο ‘ανοιχτός δρόμος’ προς το διεθνές δικαστήριο, η νομοθεσία που εξασφαλίζει ότι η κράτηση είναι το έσχατο μέσο, είναι παραδείγματα αυτού που η Ahmed αποκαλεί *θεσμική μηχανική (Institutional mechanics)*.⁵⁷ Οι θεσμοί χρησιμοποιούν μη παραστατικό λόγο και διαδικασίες (non performatives), που είναι ιδιαίτερα περίπλοκες και περιοριστικές σε σχέση με το σε ποιους και υπό ποιες προϋποθέσεις δίνεται πρόσβαση, προκειμένου να μην κάνουν αυτό που χρειάζεται. Αφού υπάρχει μια διαδικασία, φαίνεται σαν να υπάρχει δρόμος, αλλά η ίδια αυτή διαδικασία είναι ένα επιπλέον τείχος στο δρόμο, καθώς η ευθύνη για να ακολουθηθεί μετατίθεται στο άτομο που έχει θυματοποιηθεί. Απαιτείται γνώση, επιμονή και πόροι, που του έχουν στερηθεί ήδη από την εμπειρία θυματοποίησης.⁵⁸

γ. Ο ρόλος του ρατσισμού και της μετααποικιοκρατίας στην εγκληματοποίηση της μετανάστευσης

Ο κλοιός γύρω από τα μετακινούμενα άτομα ξεκινά με την κράτηση και φαίνεται να περιορίζεται όλο και περισσότερο στις ‘δυνατότητες’ που δίνονται για αποφυγή της. Εκτός των γραφειοκρατικών δυσκολιών και καθυστερήσεων, χρειάζεται επίσης η γενική ικανότητα των ευρωπαϊκών θεσμών να ορίζουν τρόπους διαχείρισης και δράσης σε θέματα που είναι τόσο έντονα χρωματισμένα φυλετικά, καθώς έχουν κατασκευαστεί από κοινωνίες και άτομα των οποίων η προσέγγιση είναι ιστορικά εμποτισμένη με λευκά προνόμια.⁵⁹ Η ισότητα απέναντι στο νόμο δεν είναι δεδομένη και εξασφαλισμένη για όλα, ούτε ιστορικά αλλά ούτε και πραγματικά. Επιπλέον, η σύγχρονη τάση συμπερίληψης που έχει εν μέρει επικρατήσει σε σχέση με την ανυπαρξία των χρωμάτων, ειδικά απέναντι στο νόμο, αγνοεί συνειδητά και

⁵⁵ Δημητράς, Π., *Παράνομη και επικίνδυνη αντιμετώπιση 43 ασυνόδευτων ανηλίκων Κούρδων του Ιράκ σε Κύθηρα και Λέρο*, Επιστολή προς την Εισαγγελία Αρείου Πάγου με μηνύματα ασυνόδευτων ανηλίκων από το ΚΥΤ Λέρου, 9/9/21, <https://racistcrimeswatch.wordpress.com/2021/09/09/1-1241/> (τ.α. 18/1/2023)

⁵⁶ Ahmed, S., *On complaint*, 11:50, WheelerCentre, 29/10/2018
https://www.youtube.com/watch?v=4j_BwPJOpTE

⁵⁷ Ahmed, S., *Complaint!*, Duke University Press, 2021, Part I, σσ. 27-101

⁵⁸ Ahmed, S., *On complaint*, 13:20, WheelerCentre, 29/10/2018
https://www.youtube.com/watch?v=4j_BwPJOpTE

⁵⁹ Βλ. για περισσότερα Mills, C., *White ignorance*, στο Proctor, R. & Schiebinger, L. (eds), “Agnology | The making and unmaking of ignorance”, Stanford University Press, 2008, σσ.230-249 όπου περιγράφεται πώς με την άνοδο της Ευρώπης στην παγκόσμια κυριαρχία επικράτησε η “Λευκή κανονιστικότητα”, η κεντρικότητα της ευρωπαϊκής - και αργότερα ευρωαμερικανικής - ομάδας αναφοράς ως ουσιώδης κανόνας. Από την διαστρεβλωμένη απεικόνιση του παγκόσμιου χάρτη του 1569 του Mercator (όπου η Ευρώπη έχει σχεδόν το ίδιο μέγεθος με την Αφρική) μέχρι τις ιδέες περί ‘βαρβάρων’ και ‘εκπολιτισμού’ που διατρέχουν τις αποικιοκρατικές αιτιολογήσεις, η Ευρώπη ανάγεται σε ένα ‘ανεξάρτητο κομμάτι ολόκληρου του κόσμου, με μια ιστορία που δε χρειάζεται να ενταχθεί σε εκείνη της υπόλοιπης ανθρωπότητας εκτός των όρων που τίθενται από την ίδια την ευρωπαϊκή ιστορία’ (Hodgson, M., *Interrelations of societies in history*, στο “Comparative Studies in Society and History” ,5(2) , 1963 , σσ. 227 - 250, σ. 235).

επιδεικτικά τόσο την ύπαρξή τους όσο και των στερεοτύπων που τα συνοδεύουν στην κοινωνία, αλλά κυρίως καλύπτει την ευθύνη για μέριμνα και επανορθώσεις.⁶⁰

Και πριν από τη ‘μεταναστευτική κρίση’⁶¹ του 2015 αλλά ιδιαίτερα μετά, οι μετανάστριες και οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται ως μη- πολίτες ή πολίτες δεύτερης κατηγορίας, ακόμη κι αν μένουν χρόνια στη χώρα υποδοχής, έχουν επιχειρήσεις και οικογένεια. Οι μετακινήσεις προσώπων, που συνιστούν αναπόσπαστο κομμάτι της ανθρώπινης ζωής και συμπεριφοράς και παράγοντα ευνοϊκό σε ολόκληρη την εξελικτική διαδικασία κατασκευάζονται στο δημόσιο λόγο ως ‘κρίση’. *“Μια διαρκής στιγμή διάσπασης πλαισίου (frame breaking) που αποξηλώνει τις βεβαιότητες και κανονιστικές αφηγήσεις έθνους, κυριαρχίας, κοινωνικών δεσμών, και ανήκειν για τα άτομα στη βάση (έδαφος) [...] Η κρίση περιλαμβάνει την οικονομική και πολιτική ζωή στα κυρίαρχα μέσα ενημέρωσης και πολιτικούς λόγους, αλλά επίσης ορίζει μια ‘κατάσταση να είσαι’ στην κοινωνία, που πηγάζει από μια βαθιά πολιτική και κοινωνική αίσθηση αβεβαιότητας, ανασφάλειας και στέρξης αγαθών.”*⁶²

Οι αυξανόμενες δράσεις εγκληματοποίησης της μετακίνησης και η γενική καταστολή της αποτελούν μια εκδήλωση ή αποτέλεσμα ‘κυβερνητικής ξενοφοβίας’ με συνέπεια *“την τιμωρία των μεταναστών για τη διάπραξη εγκλημάτων που θεσπίστηκαν και κατασκευάστηκαν με σκοπό τον έλεγχό τους, ενώ δεν αφορούν τους ‘νόμιμους πολίτες’*.”⁶³ Παράλληλα υπάρχει περαιτέρω διάσπαση σε κατηγορίες - σαν τις διαφορετικές κατηγορίες εγκλημάτων και ελαφρυντικών συνθηκών του ποινικού νόμου - που συνεπάγονται διαφορετικούς βαθμούς ελέγχου και ευνοούν κάποιες ομάδες με δικαιώματα προστασίας ή ορισμένες δικλείδες ασφαλείας, αποκλείοντας ταυτόχρονα συστηματικά και καταπατώντας τα δικαιώματα άλλων.⁶⁴ Ο κατακερματισμός αντικατοπτρίζεται σε διακρίσεις όπως ‘πρόσφυγας’, ‘αιτών άσυλο’,

⁶⁰ Βλ. περισσότερα στο Doane, W., *Rethinking whiteness studies*, στο Doane, A. & Bonilla-Silva, E., “White out: the continuing significance of racism”, Routledge 2003, σσ. 2-19, σσ. 13-14 *“Η ιδεολογία της ‘αχρωματοψίας’ παίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της λευκής ηγεμονίας. Επειδή οι λευκοί τείνουν να μη βλέπουν τους εαυτούς τους με φυλετικούς όρους και να μην αναγνωρίζουν την ύπαρξη πλεονεκτημάτων που απολαμβάνουν στην [αμερικανική] κοινωνία, προωθείται μια οπτική του κόσμου που δίνει έμφαση σε ατομιστικές εξηγήσεις των κοινωνικών και οικονομικών κατακτήσεων, σαν ο ατομισμός του λευκού προνομίου να είναι ένα παγκόσμιο χαρακτηριστικό. Οι λευκοί επίσης παρουσιάζουν μια γενική ανικανότητα να αντιληφθούν την επιμονή των διακρίσεων και τα αποτελέσματα πιο διακριτικών μορφών θεσμικής διάκρισης. Στο πλαίσιο της αχρωματοψικής φυλετικής ιδεολογίας, οι λευκοί είναι πιθανότερο να δουν τις δομές ευκαιριών ως ανοιχτές και τους θεσμούς ως αμερόληπτους ή αντικειμενικούς στη λειτουργία τους...”*

⁶¹ Almustafta, M., *Reframing refugee crisis: A "European crisis of migration" or a "crisis of protection"?*.

“Environment and Planning C: Politics and Space”, 2021, 40 (5), σσ. 1064–1082

⁶² Tsilimpounidi, M., *Sociology of Crisis: Visualising Urban Austerity*, Routledge, 2017, σσ. 11 - 12

⁶³ Gliszczyńska-Grabias, A. & Witold, K., *Governmental Xenophobia and Crimmigration: European States’ Policy and Practices towards ‘the Other’*, στο *“No foundations: An interdisciplinary journal of Law and Justice”, v. 15, 2018, σσ. 74-100, σ. 75*

⁶⁴ Gupte, J. & Mehta, L., *Disjunctures in labelling refugees and oustees*, στο Moncrieffe, J. & Eyben, R. (eds.), *“The Power of Labelling: How are people categorised and why it matters”, 2007, σσ. 64-79, σ. 65*

‘μετανάστρια’, οι οποίες μεταβάλλονται ανάλογα με τις συνθήκες⁶⁵ και τις εκάστοτε κατευθυντήριες γραμμές των θεσμών και περιορίζονται συνήθως στη χώρα προέλευσης, χωρίς να υπάρχει στην πράξη χώρος να ακουστούν οι προσωπικές ιστορίες των μετακινούμενων ατόμων. Όσο και αν υπάρχει ανάγκη για κώδικες συνεννόησης στους θεσμούς που διαχειρίζονται το ζήτημα, χρειάζεται να επαναπροσδιοριστούν οι διαδικασίες με τις οποίες κατασκευάζονται και κυρίως να αναγνωριστεί ότι “οι κατηγορίες δεν αντιπροσωπεύουν ή αντανakλούν απλά τον κόσμο, αλλά τον δημιουργούν και τον περιορίζουν ταυτόχρονα”.⁶⁶

είμαστε μια ομάδα προσφύγων στο ΚΥΤ της Λέρου

είμαστε όλοι Κούρδοι σε καραντίνα, η κατάστασή μας είναι πολύ τρομακτική,

μερικοί από εμάς είμαστε πολύ άρρωστοι αλλά δεν μας δίνουν φάρμακα, στείλτε μας έναν εκπρόσωπο της οργάνωσης του ΟΗΕ εδώ

δεν έχουμε αρκετό φαγητό, πεινάμε πολύ και επίσης δεν μας δίνουν αρκετό νερό

**η αστυνομία λέει ότι αν δεν έχετε χρήματα δεν θα έχετε ούτε νερό
χρειαζόμαστε επείγοντως βοήθεια⁶⁷**

Σταδιακά πραγματοποιείται έτσι μια αποεδαφικοποίηση των εσωτερικών και εξωτερικών ευρωπαϊκών συνόρων που δημιουργεί κενά στο νομικό χώρο, μεταμορφώνοντας τις παραδοσιακές σχέσεις μεταξύ νόμου και εδαφικότητας που εγκαθιδρύθηκαν με τα εθνικά κράτη. Παράλληλα, υπάρχουν αλλαγές και στη σχέση νόμου - φυσικών προσώπων, αφού με την ταχεία δημιουργία και αναπαραγωγή διαφορετικών θέσεων-καταστάσεων απέναντι στο νόμο που ορίζει η διαφορική αναγνώριση της ιδιότητας μέλους, τίθενται υπό αμφισβήτηση οι θεμελιώδεις αρχές της ελευθερίας και της ισότητας. Η Rigo διαπιστώνει εδώ μια ομοιότητα με τα αποικιοκρατικά συστήματα, όπου “το μοντέρνο εθνικό κράτος αντιπαρέβαλε την εσωτερική ομοιογένεια του ‘οικουμενικού πολίτη’ στη ‘διαφορά’ εκείνου που τοποθετούταν ‘εκτός’, εξάγωντας τα σύνορά του σε παγκόσμιο επίπεδο”.⁶⁸ Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία

⁶⁵ Βλ. σχετικά αλλαγές ορισμού ασφαλών χωρών καταγωγής και πώς παρά την ακαδημαϊκή αμφισβήτηση της νομιμότητας της συγκεκριμένης πρακτικής τα τελευταία τριάντα χρόνια σχεδόν, είναι σταθερά θολή στον τρόπο αξιολόγησης στα Goodwin - Gill, G.S., *Safe country? Says who?*, στο “International Journal of Refugee Law”, 4 (2), 1992, σσ. 248-250 και Vogelaar, F., *The presumption of safety tested: The use of Country of Origin Information in national designation of Safe Countries of Origin*, στο “Refugee Survey Quarterly”, 40 (1), 2021, σσ. 106-137

⁶⁶ Crawley, H. & Skleparis, D., *Refugees, migrants, neither, both: categorical fetishism and the politics of bounding in Europe’s ‘migration crisis’*, στο “Journal of Ethnic and Migration Studies”, 44(1), 2017, σσ. 48-64, σ. 61

⁶⁷ Δημητράς, Π., *Παράνομη και εππικίνδυνη αντιμετώπιση 43 ασυνόδευτων ανηλίκων Κούρδων του Ιράκ σε Κύθηρα και Λέρο*, Επιστολή προς την Εισαγγελία Αρείου Πάγου με μηνύματα ασυνόδευτων ανηλίκων απο το ΚΥΤ Λέρου, 9/9/21, <https://racistcrimeswatch.wordpress.com/2021/09/09/1-1241/> (τ.α. 18/1/2023)

⁶⁸ Rigo, E., *Citizenship at Europe’s Borders: Some Reflections on the Post-colonial condition of Europe in the context of EU Enlargement.*, στο “Citizenship Studies”, 9 (1), Routledge, 2005, σσ. 3-22, σ. 4

μιας “ιεραρχίας νομικών συστημάτων που καθιέρωσαν και φυσικοποίησαν τη διάκριση μεταξύ πολιτών και υποτελών”⁶⁹.

Η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης μπορεί να ειπωθεί - αν όχι ως ιστορική συνέχεια - τουλάχιστον ως ιστορικό παράγωγο των ρατσιστικών αισθημάτων και πρακτικών της ευρωπαϊκής αποικιοκρατικής διαδικασίας, που ξεκίνησε με την σύγχρονα αναγνωρίσιμη μορφή της τον 16ο αιώνα και βρέθηκε σε πλήρη ισχύ τον 19ο. Ο κυρίαρχος λόγος αποσιωπά επιμελώς την ιστορική αυτή σύνδεση, αλλά έχει επιχειρηματολογηθεί πως η εκμετάλλευση και η φτωχοποίηση των αποικιοκρατούμενων και ελεγχόμενων χωρών είναι βασικός παράγοντας πρόκλησης των σύγχρονων μεταναστευτικών ροών.⁷⁰ Υπό αυτό το πρίσμα, η βλάβη με την οποία φαίνεται τελικά να ‘απειλεί’ το μετακινούμενο άτομο τις σύγχρονες κοινωνίες δεν είναι άλλη από εκείνη που διακήρυττε ο Mill σχεδόν δύο αιώνες πριν: η προσλαμβανόμενη ‘βαρβαρότητα’ του ξένου, του άλλου, του διαφορετικού. Η εικόνα αυτή χτίζεται αιώνες, όπως και η σύνδεσή της με τον νόμιμο κοινωνικό αποκλεισμό.⁷¹ Ο φόβος απέναντι στο διαφορετικό βρίσκει αιτιολόγηση στη δυνατότητα του να αλλάξει τον υφιστάμενο τρόπο ζωής, η οποία προβάλλεται ως βεβαιότητα προκαλώντας αιτήματα για διατήρηση της επικρατούσας πολιτιστικής κυριαρχίας μέσω του αποκλεισμού του ξένου.⁷² Η αυστηροποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής, ο αυξανόμενος έλεγχος και εγκλεισμός, οι περιορισμοί του δικαιώματος στο άσυλο αποτελούν κυβερνητικές απαντήσεις σε αυτά τα αιτήματα. Η κυβερνητική ξενοφοβία εμφανίζεται και πάλι εδώ “ως ένας συνδυασμός λόγων και πράξεων

⁶⁹ Rigo, E., στο ίδιο, σ. 5

⁷⁰ Βλ. σχετικά Gutierrez Rodriguez, E., *The coloniality of migration and the “refugee crisis”: On the asylum migration nexus, the transatlantic white European settler colonialism-migration and racial capitalism*, στο “Refuge | Canada’s journal on Refugees”, 34 (1), 2018, σσ. 16-28, σ. 18: “Η δεξιά λαϊκιστική θέση παρουσίασε αμνησία σχετικά με τις ενδοευρωπαϊκές ιστορίες ασταμάτητων μεταναστεύσεων και (αντι)ηγεμονικών αγώνων και την ιστορία της Ευρώπης της αποικιοκρατίας, της σκλαβιάς, του ιμπεριαλισμού και της υπερατλαντικής μετανάστευσης. Εντός της αφήγησης ενός μονοπολιτισμικού/εθνικού/φυλετικού/γλωσσικού έθνους, οι σύγχρονοι πρόσφυγες - για παράδειγμα από το Αφγανιστάν, το Σουδάν, τη Σομαλία, και τη Συρία - φαίνονται να μην έχουν ιστορική σύνδεση με την Ευρώπη. Ωστόσο αυτές οι χώρες είχαν αποικηθεί από ευρωπαϊκά έθνη ή έχουν υπάρξει υφιστάμενες ευρωπαϊκών αυτοκρατορικών δυνάμεων. Αυτή τη στιγμή, Ευρωπαϊκές χώρες παίρνουν μέρος σε διεθνείς διαπραγματεύσεις παγκοσμίου εμπορίου και ανάπτυξης στις χώρες που είναι το σπίτι των προσφύγων της Ευρώπης. Ευρωπαϊκές χώρες συμμετέχουν επίσης σε διεθνείς πολιτικές και στρατιωτικές συγκρούσεις καθώς και σε διαπραγματεύσεις ειρήνης. Ωστόσο, η αντίληψη των προσφύγων ως ‘κρίσης’ στα ευρωπαϊκά μέσα ενημέρωσης και πολιτικούς λόγους χρωματίζει την παρουσία των προσφύγων ως μια διάρρηξη της καθημερινής ζωής”

⁷¹ Βλ. σχετικά Franko, K., *The crimmigrant other | Migration and Penal Power*, Routledge, 2020, σσ. 197-198: “Οι οικουμενικές πτυχές του εγκλημετανάστη άλλου, ως ξένου των καιρών μας, μπορούν ίσως να γίνουν χρήσιμα αντιληπτές ως μια μορφή μετα-αφήγησης [...] Παρ’ ότι δεν προσφέρει μία ξεχωριστή αφήγηση, η φιγούρα του εγκλημετανάστη άλλου είναι άμεσα αναγνωρίσιμη και αναφέρεται σε μακρόχρονα υφιστάμενα μοτίβα κοινωνικής συμπεριφοράς [...] η αξία της βρίσκεται στη δημιουργία μιας οικουμενικής επιγραφής για νόμιμο και ηθικά αιτιολογήσιμο κοινωνικό αποκλεισμό. Ως αποτύπωμα του νόμιμου κοινωνικού αποκλεισμού, η φιγούρα περιλαμβάνει την ‘ανακύκλωση’ συγκεκριμένων πλαισίων για ηθική κοινωνική δράση που είναι βαθιά εντυπωμένη στην πολιτιστική μας αντίληψη μια καλής κοινωνίας. Όπως οι τοίχοι και τα σύνορα (όπως παρατηρεί η Wendy Brown, 2010) αντιπροσωπεύουν πολιτιστικά αντικείμενα επιθυμίας, που υποθάλπουν φαντασιώσεις περιορισμού, μη διαπερατότητας, ασφάλειας, αθωότητας και καλοσύνης, έτσι ο αποκλεισμός του ύπουλου ξένου αναδημιουργεί μια οικουμενική φαντασίωση σχετική με την καθαρότητα και τη δύναμη των κοινωνικών ορίων.”

⁷² Ibrahim, M., *The securitization of Migration: A racial discourse*, στο “International Migration”, 2005, 45(5), σσ.163-186, σ. 166

*των δημοσίων αρχών που τείνουν να σημαδεύουν τα ξένα πρόσωπα ως πρόβλημα, ρίσκο, ή απειλή. Η ξενοφοβία δεν είναι μόνο το ψυχολογικό φαινόμενο εχθρότητας προς το ξένο, αλλά επίσης το κοινωνικό φαινόμενο του στιγματισμού των ξένων.*⁷³

Οι φόβοι αυτοί δεν είναι αβάσιμοι. Το στοιχείο του έθνους ως σύνολο ανθρώπων που συνδέονται - εκτός των άλλων - με κοινή γεωγραφική καταγωγή, είναι ένα δομικό στοιχείο της κατασκευής του κράτους, που φαίνεται να έχει όλο και λιγότερες πρακτικές εφαρμογές στην πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης, εκτός από τη συντήρηση της εξουσιαστικής κατασκευής. Και η διοικητική κράτηση, καθοδηγούμενη σε μεγάλο βαθμό από εθνικά χαρακτηριστικά, είναι μια δυνατότητα να επεκταθεί η εξουσία αυτή σε πρόσωπα που δεν την υφίσταντο ήδη λόγω γέννησης εντός της σφαίρας επιρροής, αλλά την απειλούν ενεργά.

*“[...] η άφιξη μεταναστών στη Νορβηγία μπορεί να είναι εγγενώς μια επαναστατική ευκαιρία. Μπορεί να έχει απομυθοποιητική δύναμη: μέσω της ίδιας της πράξης της παράνομης εισόδου στη χώρα οι μετανάστες αποκαλύπτουν ότι η Νορβηγία (ή οποιαδήποτε χώρα στη δύση) δεν υπάρχει πραγματικά, εκθέτοντας το γυμνό αυτοκράτορα για όλες. [...] Η παντελής έλλειψη αλληλεγγύης, η αστάθεια κοινωνικών, εργασιακών και περιβαλλοντικών δικαιωμάτων και η βία των αρχών είναι μερικές μόνο από τις αποκαλύψεις που η παρουσία των μεταναστών καθιστά ορατές”*⁷⁴

Αν τα σύνορα δεν μπορούν να σταματήσουν το ‘μεταναστευτικό κύμα’, ανοίγονται σε αμφισβήτηση για τη χρησιμότητα τους και την ίδια την υπόστασή τους, καθώς δεν επιτελούν την ουσιώδη λειτουργία τους. Αν η κατοχύρωση δικαιωμάτων δεν προστατεύει τα άτομα από κακομεταχείριση, αν οι νόμοι δεν τηρούνται από τους ίδιους τους φορείς που τους θεσπίζουν, ανοίγονται σε παρόμοιες αμφισβητήσεις. Η παρουσία των μεταναστών φέρνει αυτά τα θέματα στο προσκήνιο, τραντάζει τις κατασκευές και ωθεί τους φορείς εξουσίας να τις ενισχύσουν με περαιτέρω δομές, διαδικασίες, πολιτικές διαχείρισης που είναι κατ’ ουσίαν πλασματικές, αλλά κοστίζουν πραγματικά χρήματα, χρόνο, χώρο και πόνο.

Τελικά, η αύξηση του ελέγχου και της καταστολής στα σύνορα αποτελούν πρακτικά την μεταστροφή της συζήτησης από τα πραγματικά και επείγοντα θέματα κατανομής πόρων, περιβαλλοντικής και φυλετικής δικαιοσύνης, πρόσβασης σε κοινωνική μέριμνα στη διατήρηση πλασματικών διακρίσεων και δομών εξουσίας με δικαίωμα να μοιράζουν ή να παρακρατούν δικαιώματα.

*“η εγκληματενάνστης άλλη γίνεται μέσο μεταμόρφωσης των ζητημάτων παγκόσμιου προνομίου σε ένα ζήτημα εγκληματικότητας και θέμα συντήρησης της ηθικής τάξης. Γίνεται μια συμβολική αναπαράσταση αιτιολογημένου κοινωνικού αποκλεισμού.”*⁷⁵

⁷³ Valluy, J., *The metamorphosis of Asylum in Europe: From the originse of ‘Fake Refugees to their Internment*, στο Pallida, S. (ed), “Racial criminalization of migrants in the 21st century”, Farnham - Burlington, 2011, σσ. 105-117, σ. 116

⁷⁴ Turhan, E. & Armiero, M., *Cutting the fence, sabotaging the border: Migration as a revolutionary practice*, στο “Capitalism Nature Socialism”, 28 (2), 2017, σσ. 1-9, σ.6

⁷⁵ Franko, K., *The crimmigrant other | Migration and Penal Power*, Routledge, 2020, σ. 199

| II. σύγκλιση μεταναστευτικού και ποινικού νόμου |

Η μεταμόρφωση αυτή πραγματώνεται μέσω της σύγκλισης του μεταναστευτικού και του ποινικού νόμου σε ζητήματα ουσίας, εφαρμογής και διαδικασίας της δίωξης παραβάσεων.⁷⁶ Η κυρίαρχη ποινή είναι αντίστοιχη (κράτηση|στέρξη της ελευθερίας), οι φορείς που αναλαμβάνουν την εφαρμογή του είναι κοινοί, ακόμη και οι χώροι κράτησης είναι κάποιες φορές τα αστυνομικά κρατητήρια. Υπάρχουν όμως και ουσιαστικές διαφορές, ειδικά σε ότι αφορά βασικές εγγυήσεις που παρέχει ο ποινικός νόμος που στην περίπτωση της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης προσπερνώνται. Ταυτόχρονα και ο ποινικός νόμος μεταβάλλεται προκειμένου να προσαρμοστεί στη θέσπιση νέων αδικημάτων μετακίνησης, χάνοντας την επαφή με θεμελιώδεις αρχές του.

α. υπερεγκληματοποίηση (overcriminalization) και μεταναστευτικός νόμος

Μέσω της εγκληματοποίησης ο νόμος θέτει όρια στις ανθρώπινες συμπεριφορές, και ο ίδιος εντάσσεται επίσης σε κάποια όρια. Παρατηρώντας τη διεύρυνση της εγκληματοποίησης τις τελευταίες δεκαετίες -που εκφράζεται μάλιστα με μια πληθώρα και πολυπλοκότητα νόμων που είναι πρακτικά αδύνατο να είναι γνωστοί και κατανοητοί στους πολίτες- ο Husak αναζητά και εντάσσει τα όρια του ποινικού νόμου - τα οποία εγγυώνται την προστασία από ανεξέλεγκτη βία, αυθαιρεσία και τιμωρητικότητα⁷⁷ - σε δύο κατηγορίες, εσωτερικά και εξωτερικά. Παρατηρεί ότι αυτά τα όρια δεν τηρούνται σε πάρα πολλές περιπτώσεις, ως αποτέλεσμα και αφετηρία της υπερεγκληματοποίησης. Παρακάτω εξετάζεται αν διατηρούνται στην περίπτωση των μετακινούμενων πληθυσμών.

Εσωτερικά όρια

- α) Οι ποινικοί κώδικες πρέπει να απαγορεύουν μια μη επουσιώδη βλάβη ή κακό
- β) η κακουχία και το στίγμα μπορούν να εφαρμοστούν μόνο για συμπεριφορά που είναι κατά κάποια αίσθηση λάθος
- γ) οι παραβάσεις των ποινικών νόμων πρέπει να καταλήγουν σε ποινές που τους αξίζουν
- δ) το βάρος της απόδειξης πρέπει να τοποθετείται σε εκείνα που υποστηρίζουν την εφαρμογή ποινικών μέτρων⁷⁸

⁷⁶ Stumpf, J., *The crimmigration crisis: Immigrants, crime and sovereign power*, στο "American University Law Review", 56:2, 2006, σσ. 367-419, σ. 381

⁷⁷ Βιδάλη, Σ., *Ποινικός εγγυητισμός*, παρουσίαση για το μάθημα της Αντεγκληματικής Πολιτικής στο τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Παντείου, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiU_uXlhOb8AhVlcPEDH-U-DBP8QFnoECBAQAQ&url=https%3A%2F%2Fopeneclass.panteion.gr%2Fmodules%2Fdocument%2Ffile.php%2FTMH225%2F%25CE%25A0%25CE%259F%25CE%2599%25CE%259D%25CE%2599%25CE%259A%25CE%259F%25CE%25A3%2520%25CE%2595%25CE%2593%25CE%2593%25CE%25A5%25CE%2597%25CE%25A4%25CE%2599%25CE%25A3%25CE%259C%25CE%259F%25CE%25A3.pptx&usg=AOvVaw1Mq7B3bAVHd_MRpWjiBcOS (τ.α. 20/1/23)

⁷⁸ Husak, D., *Overcriminalization | The limits of criminal law*, Oxford University Press, 2008, σ. 103

Στην περίπτωση της εγκληματοποίησης της μετακίνησης δεν μιλάμε για μη επουσιώδη βλάβη ή λάθος (όρια α+β), καθώς ακριβώς η ίδια πράξη είναι ταυτόχρονα εντελώς αποδεκτή σε άλλες περιπτώσεις και για άλλες ομάδες (π.χ. τουρίστες). Η εγκληματοποίηση εξαρτάται από μια πληθώρα συνθηκών που ορίζονται από την καταγωγή και την οικονομική θέση του πράττοντος.⁷⁹ Χρειάζεται εδώ προσοχή καθώς ο όρος 'παράτυπη' - που χρησιμοποιείται ευρέως για τη μετανάστευση χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα - δημιουργεί την εντύπωση ότι υπάρχουν διαφορετικές συνθήκες που νομιμοποιούν ή όχι τη μετακίνηση. Ωστόσο, στην πράξη δεν υπάρχουν ειδικές συνθήκες εκτός της καταγωγής και της οικονομικής δυνατότητας, που από μόνες τους δεν συνιστούν λόγο διαφορετικής μεταχείρισης από το νόμο ή άρνησης αναγνώρισης των θεμελιωδών δικαιωμάτων⁸⁰. Ο διαχωρισμός βασίζεται στην απόδοση ή όχι της ιδιότητας μέλους/ιθαγένειας (citizenship), που ακολουθεί την παραδοχή της ύπαρξης ενός κοινωνικού συμβολαίου⁸¹ που εγγυάται δικαιώματα και προνόμια για τα πρόσωπα που

⁷⁹ Για τις άνισες κατανομές δυνατότητας κίνησης και ελέγχου ανάλογα με τη θέση στο καπιταλιστικό σύστημα βλ. χαρακτηριστικά De Giorgi, A., *Rethinking the political economy of punishment | Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics*, Routledge, 2006, σ.112: "Στην πραγματικότητα, μόνο μερικές κατηγορίες ατόμων υποφέρουν από μια διαδικασία εγκληματοποίησης για τις διεθνείς μετακινήσεις τους, ιδιαίτερα εκείνα που έρχονται από φτωχές χώρες, το νότιο ή ανατολικό κόσμο... Με άλλα λόγια, βλέπουμε εδώ έναν πρώτο σημαντικό διαχωρισμό ανάμεσα στο 'κάθεστώς των συνόρων' που αφορά τα κεφάλαια και τα άτομα, και έναν δεύτερο διαχωρισμό μεταξύ πολιτών 'Πρώτου' και 'Τρίτου' κόσμου. Η κινητικότητα και η ελευθερία κυκλοφορίας είναι μεταξύ των σημαντικότερων πόρων για οικονομική επιτυχία, αλλά δεν κατανέμονται ισότιμα. Έτσι, το κεφάλαιο (σε οποιαδήποτε μορφή: χρήματα, ιδέες, σύμβολα, αγαθά) και μια 'προνομιούχα' μειοψηφία ατόμων μπορούν να κυκλοφορούν σχεδόν χωρίς έλεγχο, ενώ η κυκλοφορία εκείνων των ατόμων των οποίων η εργασία εξασφαλίζει την αναπαραγωγή κεφαλαίου και τα υψηλά επίπεδα ζωής των πολιτών πρώτου-κόσμου - περιορίζεται από αυστηρούς μεταναστευτικούς νόμους."

⁸⁰ Βλ. άρθρο 16 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, καθώς και την πλήρως συμπεριληπτική διατύπωση 'κάθε πρόσωπο' που διατρέχει όλο το κείμενο. Στην ίδια σύμβαση, αρθρ. 5, παρ. 1: "Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν και την ασφάλειαν. Ουδείς επιτρέπεται να στερηθή της ελευθερίας του ειμή εις τας ακόλουθους περιπτώσεις και συμφώνως προς την νόμιμον διαδικασίαν: στ. εάν πρόκειται περί νομίμου συλλήψεως ή κρατήσεως ατόμου επί σκοπώ όπως εμποδισθή από του να εισέλθῃ **παράνομως** εν τη χώρα, ή εναντίον του οποίου εκκρεμεί διαδικασία απελάσεως ή εκδόσεως." Το τι συνιστά 'παράνομη είσοδος' ορίζεται στα εθνικά δίκαια των κρατών και συνήθως αρκεί μια κατηγοριοποίηση "ασφαλών χωρών προέλευσης" και εγκληματοποίηση της μετακίνησης από αυτές, ώστε να παύσει το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια.

⁸¹ Σε σχέση με σύγχρονες ερμηνείες του κοινωνικού αυτού συμβολαίου και την επίδρασή του συγκεκριμένα στον ποινικό νόμο και την εγκληματοποίηση βλ. χαρακτηριστικά Zedner, L., *Security, the State, and the Citizen: The changing architecture of Crime Control*, στο "New criminal law review", 13 (2), 2010, σσ. 379 - 403, σ. 400: "Ακόμη και στις πιο ξεφτισμένες και διασπασμένες από τις μοντέρνες κοινωνίες, η αξιοπιστία του ποινικού νόμου έγκειται εν μέρει στη συλλογική του δημιουργία από μία συμβατική πολιτική κοινότητα. Ο ποινικός νόμος είναι δικαιολογημένος και λογοδοτεί σε ένα φιλελεύθερο πολίτευμα. Αυτή η περιγραφή έχει το προτέρημα ότι χαρακτηρίζει τον ποινικό νόμο ως ένα μέσο που καλεί τους πολίτες να λογοδοτήσουν για αδικήματα που αφορούν ολόκληρη την πολιτική κοινότητα και προσβάλλουν το δημόσιο συμφέρον. Η δυσκολία με αυτή την περιγραφή είναι πως υποθέτει ότι γνωρίζουμε τι εννοείται με το "δημόσιο" και ότι μπορούμε με βεβαιότητα να δηλώσουμε τι είναι προς το συμφέρον του. Σε μια πολύπλοκη, πολυεθνική και πολύθρησκη κοινωνία - και ιδιαιτέρως όταν η παράβαση που εξετάζεται είναι θέμα του μεταναστευτικού νόμου, ή υπερεθνικής δικαιοδοσίας ή διεθνούς ποινικού νόμου - το να αποφασιστεί ποια συνιστούν το σχετικό 'δήμο' και τι είναι ή δεν είναι στο δημόσιο συμφέρον δεν είναι απλό ή μη αμφιλεγόμενο θέμα."

Pemberton, S., *Prison*, στο "Oxford Handbook of Feminist Criminology", Oxford University Press, 2016, σσ. 721-740, σ. 722: "Το έγκλημα δεν είναι μια ουδέτερη, αντικειμενική ή προϋπάρχουσα κατηγορία, αλλά κατασκευάζεται κοινωνικά... Το νόημα του εγκλήματος διαμορφώνεται από κοινωνικές αξίες και σχέσεις εξουσίας, οπότε οι δραστηριότητες που εγκληματοποιούνται αλλάζουν με τον καιρό και ανά επικράτεια..."

θεωρούνται μέλη μιας ορισμένης κοινότητας. Έτσι: “Καθώς η θεωρία της ιδιότητας μέλους είναι εγγενώς ευέλικτη, η οπτική του ατόμου που αποφασίζει σε σχέση με το αν ένα άτομο είναι μέλος της κοινότητας συχνά αποφασίζει αν ισχύουν καν τα συνταγματικά και άλλα δικαιώματα.”⁸² Ο διαχωρισμός αντανάκλαται πρακτικά σε μια κομβική διαφορά κατεύθυνσης μεταξύ του ποινικού και του μεταναστευτικού νόμου: ενώ ο πρώτος θεωρεί την ιδιότητα μέλους του κατηγορούμενου δεδομένη και η δικαστική εξουσία (εισαγγελία) καλείται να αποδείξει γιατί πρέπει να ισχύσει το αντίθετο, την ενοχή του δηλαδή, ο δεύτερος αφορμάται από την απουσία της και ζητείται από τα άτομα να αποδείξουν “ότι έχουν “ξεκάθαρα και χωρίς καμία αμφιβολία δικαίωμα να γίνουν δεκτά” [...] Τα επίπεδα συνταγματικής προστασίας στο μεταναστευτικό νόμο εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη σύνδεση ή τη δυνατότητα για σύνδεση του ατόμου με την εθνική κοινότητα [...] Στον πάτο, εκείνα που αναζητούν είσοδο για πρώτη φορά χωρίς προηγούμενο διακύβευμα σε αυτή τη χώρα δεν έχουν ουσιαστικά καμία συνταγματική προστασία και τα δικαστήρια σχεδόν δεν έχουν καθόλου δύναμη να επανεξετάσουν αποφάσεις που εμποδίζουν την είσοδό τους.”⁸³

Σε ό,τι αφορά τις παραβάσεις, το αξιόποινό τους και τις διαδικασίες (όρια γ+δ), έχουμε το παράδοξο της εφαρμογής ποινής εγκλεισμού χωρίς καν να έχει υπάρξει πραγματική παράβαση. Δημιουργούνται εδώ ερωτήματα σε σχέση με την αρχή της αναλογικότητας, στην οποία γίνεται επίκληση στον ορισμό της διοικητικής κράτησης στην Ευρωπαϊκή νομοθεσία⁸⁴. Έχει πολλές φορές τεθεί υπό αμφισβήτηση σε αναλύσεις και έρευνες⁸⁵ το αν η κράτηση σε κέντρα που προσομοιάζουν φυλακές είναι αναλογική και απαραίτητη για απλές διοικητικές διαδικασίες, όπως η εξακρίβωση της κατοικίας και η διαχείριση αιτημάτων ασύλου, ειδικά για άτομα τα οποία δεν βαρύνονται με άλλες παραβάσεις εκτός της παράτυπης μετανάστευσης (και άρα δεν μπορεί να υποστηριχθεί η **αρχή της βλάβης**), τη στιγμή μάλιστα που “η ελευθερία από φυσικό περιορισμό βρίσκεται στην καρδιά των ελευθεριών που η νόμιμη οδός προστατεύει, και αν οι συνθήκες κράτησης γίνονται υπερβολικές σε σχέση με αυτούς τους μη εγκληματικούς σκοπούς, τότε η κράτηση μπορεί να είναι ακατάλληλα τιμωρητική και επομένως αντισυνταγματική”⁸⁶

- Δε μιλάμε για κέντρα φιλοξενίας αλλά για ρατσιστικά στρατόπεδα συγκέντρωσης.
- Για ποιο λόγο πιστεύεις ότι φυλακίστηκες;

Το έγκλημα ορίζεται συνήθως με έναν τρόπο που αντανάκλα τις απόψεις και τα συμφέροντα κυρίαρχων ομάδων, έτσι ο ποινικός νόμος και οι φορείς εφαρμογής τείνουν να αδικούν λιγότερο ισχυρές ομάδες όπως οι γυναίκες, τα έγχρωμα και τα φτωχά άτομα, εγκληματοποιώντας συν τοις άλλοις συμπεριφορές που σχετίζονται με αυτές τις ομάδες, υποβάλλοντας τις σε περισσότερους περιορισμούς και επιτήρηση και προστατεύοντας τον πλούτο που ιστορικά αποκτήθηκε μέσω της εκμετάλλευσης, αφαίρεσης περιουσίας και σκλάβωσής τους.”

⁸² Stumpf, J., *The crimmigration crisis: Immigrants, crime and sovereign power*, στο “American University Law Review”, 56:2, 2006, σσ. 367-419, σσ. 398

⁸³ Stumpf, J., στο ίδιο, σσ. 400-402

⁸⁴ Βλ. και Οδηγία 2013/33/ΕΥ, εκτίμηση (15), “Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, 29/6/2013, L 180/97

⁸⁵ Βλ. ενδεικτικά Flynn, M., *Who must be detained? Proportionality as a tool for critiquing immigration detention policy*, στο “Refugee Survey Quarterly”, 31(3), 2012, σσ. 40-68, σ. 68 και

Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων / Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 56

⁸⁶ Kalhal, A., *Rethinking Immigration Detention*, στο “Columbia Law Review”, 110, 2010, σ.44

- **Φυλακίστηκα γιατί δεν είχα χαρτιά. [...] Μπήκαμε υγιείς και βγήκαμε άλλοι άνθρωποι, με άλλο μυαλό, ψυχικά και σωματικά άρρωστοι. [...] Αν είσαι φτωχός και κάνεις το παραμικρό σε βγαζουν παράνομο. Όμως παράνομο δεν είναι και το να σε φυλακίζουν απλά επειδή δεν έχεις χαρτιά;**⁸⁷

Ταυτόχρονα, στις πρόσφατες αλλαγές του μεταναστευτικού νόμου στην Ελλάδα αντανakλάται η αυξανόμενη αυστηροποίηση, καθώς και η σταδιακή εξαφάνιση των εγγυήσεων προστασίας για τα μετακινούμενα άτομα, όπως συμβαίνει με την υιοθέτηση του 'όλοι ένοχοι μέχρι αποδείξεως του εναντίου'. Στο νόμο 4686/2020 με τίτλο "Βελτίωση της μεταναστευτικής νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α' 169), 4375/2016 (Α' 51), 4251/2014 (Α' 80) και άλλες διατάξεις", έχουμε στο άρθρο 51⁸⁸ μία τροποποίηση του άρθρου 30 του ν.3907/2011 που σχεδόν το αντιστρέφει πλήρως. Με βάση την παλιά διατύπωση, η κράτηση εφαρμοζόταν μόνο στην περίπτωση αδυναμίας εφαρμογής; άλλων μέτρων και με την προϋπόθεση να συντρέχει κάποιο από τα εξής: "α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή β) ο υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης ή γ) συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας." Με την νέα διατύπωση νομιμοποιείται ουσιαστικά η κράτηση ως βασικό μέτρο και αφήνεται στην κρίση του εκάστοτε οργάνου να εκτιμήσει ότι δεν συντρέχει κάποιο από αυτά (που είναι πολύ δυσκολότερο να αποδειχθεί) για να εφαρμοστούν άλλα μέτρα. Αυτό δυσχεραίνει και την οποιαδήποτε προσπάθεια απόδειξης μη νομιμότητας της κράτησης, καθώς εισάγει τον παράγοντα της ατομικής κρίσης που μπορεί εύκολα να αμφισβητηθεί και δεν είναι υποχρεωμένα να διαθέτουν τα όργανα ελέγχου. Επίσης, χρειάζεται αρνητική απόδειξη των α,β,γ δηλαδή αρκεί ακόμη και υποψία ύπαρξής τους για αιτιολόγηση της κράτησης, αντί της αποδεδειγμένης ύπαρξης που απαιτούσε ο παλαιός νόμος. Το βάρος δε της απόδειξης για την εφαρμογή μη ποινικών μέτρων, πέφτει σε εκείνα που εφαρμόζουν, γνωρίζουν και έχουν στη διάθεση τους κατ' εξοχήν ποινικά μέτρα (π.χ. αστυνομία).

Ακόμη, είναι συχνό φαινόμενο - όχι μόνο στον τομέα της μετανάστευσης - να παραβιάζονται ποιοτικά χαρακτηριστικά του νόμου όπως η **αρχή της προβλεψιμότητας** (forseeability principle)⁸⁹ που αφορά *"τη δυνατότητα του μέσου ανθρώπου να γνωρίζει ότι μια πράξη του είναι εγκληματική, καθώς και ποιες συνέπειες αυτή θα επιφέρει"*.⁹⁰ Παρ' ότι γίνονται υπερπροσπάθειες από κοινωνικές ομάδες και θεσμικούς φορείς να συνδεθεί η μετανάστευση με την εγκληματικότητα και να ενημερωθούν τα μετακινούμενα άτομα για την ανεπιθυμητότητα

⁸⁷ Shegad Huran, 26 ετών, κρατούμενος για 2 χρόνια και 15 ημέρες, συμμετέχων στην απεργία πείνας για το θάνατο του Μοχάμεντ Ασφάκ, στο *Μαρτυρίες από την Αμυγδαλέζα* | Propaganda, Youtube, 21/11/2014, 0:03-0:36, <https://www.youtube.com/watch?v=a63ydMY50Xw&t=205s>

⁸⁸ Βλ. στο παράρτημα 1 για το πλήρες κείμενο.

⁸⁹ Βλ. και Aliverti, A., *Making people criminal: The role of the criminal law in immigration enforcement*, στο "Theoretical Criminology", 16 (4), 2012, σσ. 417-434 *Criminal Justice, Borders and Citizenship Research Paper No. 2531049*, σ. 419: *"Η επίσημη θέσπιση παραβάσεων μετανάστευσης όχι μόνο έρχεται σε σύγκρουση με διάφορες αρχές του ποινικού νόμου, αλλά η εφαρμογή αυτών των αδικημάτων στην πράξη είναι επιλεκτική και τυχαία, προκαλώντας αμφιβολίες στο υποθετικά γενικευμένο χαρακτηριστικό της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης και κάνοντας τον ποινικό νόμο ιδιαίτερα απρόβλεπτο."*

⁹⁰ Ομιλος Διεθνών κι Ευρωπαϊκών Θεμάτων, *Κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο: Μια σύντομη ανάλυση του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ*, 19/6/2022, <https://odeth.eu/%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%AD%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%AE-%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%82-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF/> (τ. ανάκτηση 28/9/22)

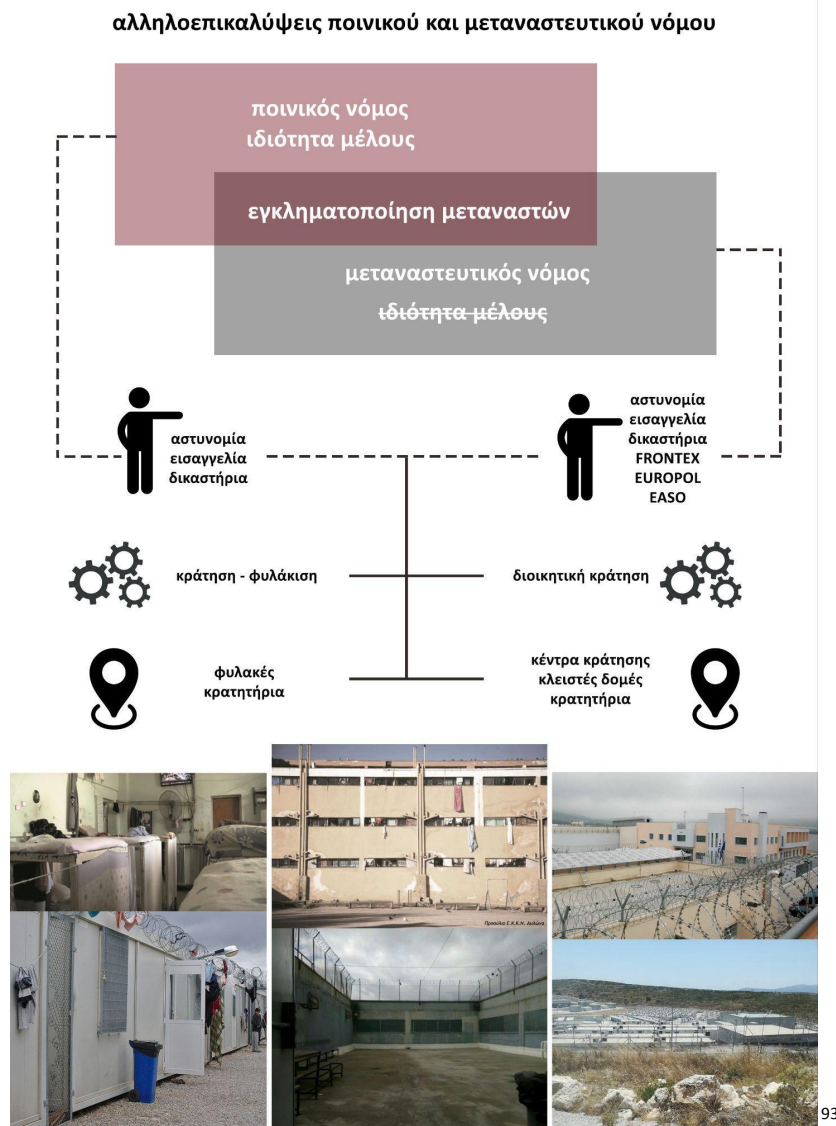
τους με ποικίλους τρόπους - από καμπάνιες με αφίσες, μέχρι κοινοβουλευτικούς λόγους και επίσημα κρατικά φυλλάδια⁹¹ - η πρόσβασή τους στους νόμους που τα αφορούν μπορεί να χαρακτηριστεί επιεικώς περιορισμένη. Εκτός αυτού, το στοιχείο του χρόνου στη διοικητική κράτηση αντίκειται στην αρχή της προβλεψιμότητας, καθώς δεν είναι ποτέ γνωστό το πόσο θα κρατήσει και τα ανώτατα όρια που προβλέπονται από το νόμο δεν τηρούνται.

Πέντε μήνες τώρα, αυτό είναι πολύς χρόνος. Και είναι χρόνος που δεν παίρνω πίσω, ξέρεις, ξοδεύτηκε. Απλά κάθομαι και περιμένω, δεν υπάρχει τίποτα να κάνω. Είναι πολύ βαρύ, πειράζει το κεφάλι σου, το να είσαι εδώ. Είναι πολύ βαρύ για όλους εδώ, πολύ βαρύ για το μυαλό σου.⁹²

(κρατούμενος γύρω στα 20, Αφγανιστάν)

⁹¹ Βλ. σχετικά Castelli Gattinara, P., *Europeans, Shut the borders! Anti-refugee Mobilisation in Italy and France*, στο "Solidarity Mobilizations in the 'Refugee Crisis'", Palgrave Macmillan, 2018, σσ. 271-297 και Gall, L., *Hungary's xenophobic anti-migrant campaign*, άρθρο στην ιστοσελίδα "Human Rights Watch", 3/6/2016, <https://www.hrw.org/news/2016/09/13/hungarys-xenophobic-anti-migrant-campaign> (τ. ανάκτηση 29/9/22)

⁹² Αφγανός κρατούμενος γύρω στα 20, στο Gashi, L., Pedersen, W. & Ugelvik, T., *The pains of detainment: Experience of time and coping strategies at immigration detention centres*, στο "Theoretical criminology", 25 (1), 2021, Sage, σσ. 88-106, σσ. 93

Είναι φανερό ότι η μεταναστευτική νομοθεσία ξεπερνά τα ουσιαστικά και θεσμικά εσωτερικά όρια του νόμου. Υπάρχουν ύστερα τα εξωτερικά όρια που αφορούν τους πολίτες που καλούνται να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν ένα σύστημα ποινών.

α) Η πολιτεία πρέπει να έχει ουσιαστικό συμφέρον σε οποιοδήποτε σκοπό έχει σχεδιαστεί για να πετύχει ο νόμος

⁹³ Πάνω (από αριστερά προς τα δεξιά): Βόλος_Οικονόμου, Μ. *Ο πιο μακρύς δρόμος*, ντοκυμαντέρ, 2017
 Αυλώνα <https://www.protothema.gr/greece/article/880691/alert-polemos-stis-fulakes-aoulona-petropolemos-kai-kauta-la-dia-metaxu-kratoumenon/>
 Δομοκός <https://www.kathimerini.gr/society/561500194/fylakes-domokoy-aimatiri-symploki-metaxy-kratoymenon-enas-s-onara-traymatias/>

Κάτω:

Αμυγδαλέζα https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF_%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%91%CE%BC%CF%85%CE%B3%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%AD%CE%B6%CE%B1%CF%82#/media/%CE%91%CF%81%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF:Amygdaleza_detention_center_c,_Greece,_Feb_2015.jpg

Πέτρου Ράλλη <https://tomov.gr/2020/08/04/kataggelia-kratitiria-gynaikon/>
 Σάμος_προσωπικό αρχείο

β) Ο νόμος πρέπει να προωθεί ευθέως αυτό το συμφέρον

γ) Ο νόμος δεν πρέπει να είναι πιο ευρύς από το απαραίτητο για να πετύχει το σκοπό του

Οι εντονότερες μεταναστευτικές ροές των τελευταίων χρόνων στην Ευρώπη, που εμφανίστηκαν με την αραβική άνοιξη το 2010-2011 και αυξήθηκαν με τον πόλεμο στη Συρία από το 2014, δημιούργησαν τάσεις για αυξημένη εγκληματοποίηση της μετανάστευσης. Μετά από ένα σύντομο διάστημα ‘ανοιχτών πορτών’, η διαχείριση στράφηκε γρήγορα στον έλεγχο, και την θέσπιση πληθώρας περίπλοκων μέτρων, που στην πλειοψηφία τους είναι σκληρά με ‘μαλακά’ ονόματα, όπως η διοικητική κράτηση σε ‘hotspot’.⁹⁴

Το συμφέρον που προβάλλεται στο δημόσιο λόγο ως κινητήριο για την αυστηροποίηση του μεταναστευτικού νόμου είναι εκείνο της ασφάλειας, τόσο της κοινωνίας υποδοχής όσο και των μετακινούμενων ατόμων. Παρ’ ότι ο φόβος έκθεσης της ευθραυστότητας του συστήματος που αναφέρθηκε παραπάνω είναι υπαρκτός, σε πρακτικό επίπεδο εγείρονται σημαντικά ερωτήματα ως προς την ουσία του στόχου της ασφάλειας καθαυτού, ειδικά αν αντιπαραβληθεί με συμφέροντα όπως η οικονομική ευημερία και η ποιότητα ζωής. Πόσο συμφέρον είναι να δαπανώνται σημαντικοί πόροι για να εξασφαλιστεί ο περιορισμός ατόμων σε μέτριες – επιεικώς - συνθήκες, τη στιγμή που θα μπορούσαν να συμμετέχουν στην παραγωγική και κοινωνική ζωή, διευρύνοντας και εμπλουτίζοντάς την; Αντ’ αυτού απειλείται και η ασφάλεια των ίδιων, αφού αποδυναμώνονται στις συνθήκες εγκλεισμού και είναι έρμαιο οποιασδήποτε καταστροφής (π.χ. φωτιές, πλημμύρες στα camp) χωρίς καν να έχουν πρόσβαση σε μέσα αυτοπροστασίας, με την κυβέρνηση να ανακοινώνει παράλληλα ότι δεν μπορούν να εμπιστευτούν καμία βοήθεια πέραν αυτής που τους προσφέρει στα καμπ.⁹⁵

Δε νιώθουμε καλοδεχούμενες εδώ από τους Έλληνες. Το καλοκαίρι, όταν πηγαίναμε κάτω από τα δέντρα να βρούμε σκιά, τα βλέμματα που παίρναμε από τους ανθρώπους, ήταν πολύ ντροπιαστικό. Μας κοιτούσαν άγρια. Μπορούσαμε να δούμε ότι δεν τους αρέσαμε καθόλου. Νιώθαμε πληγωμένες και χωρίς ελπίδα.⁹⁶

β. φαινομενολογική νοηματοδότηση του *crimmigration*

⁹⁴ Stockemer, D., Niemann, A., Unger, D., Speyer, J., *The ‘Refugee Crisis’, Immigration Attitudes and Euroscepticism*, στο “International Migration Review, XX(X), 2019, σσ. 1-30, σ.5 : “Από το 2015 η Ευρωπαϊκή επιτροπή και τα κράτη μέλη δουλεύουν πάνω σε μια πληθώρα μέτρων για τη διαχείριση της κρίσης. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν τη διαχείριση των αφίξεων των αιτούντων άσυλο στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ (π.χ. με την εισαγωγή των hotspot), προσεγγίσεις του διαμοιρασμού ευθυνών (μέσω μετεγκαταστάσεων), πολιτικές εξωτερίκευσης (ειδικά στην Ευρωπαϊκή δήλωση), τον επαναπροσδιορισμό του ποια έχουν ανάγκη και δικαίωμα στο άσυλο (πχ, μέσω της εισαγωγής νέων ασφαλών χωρών καταγωγής) και την πρόληψη της παράτυπης μετανάστευσης (πχ. μέσω μέτρων κατά της διακίνησης ανθρώπων στα σύνορα) και της αναχώρησης των προσφύγων από την πατρίδα τους και τις χώρες διέλευσης (με την εγκαθίδρυση αποταμιευτικών λογαριασμών)”

⁹⁵ Ανακοίνωση Respect and Solidarity, 17/9/20, <https://migration.gov.gr/respect-and-solidarity/>

⁹⁶ Bjertrup, P.J., Bouhenia, M., Mayaud, P., Perrin, C., Ben Farhat, J., Blanchet, K., *A life in waiting: Refugees mental health and narratives of social suffering after European Union border closures in March 2016*, στο “Social Science & Medicine, 215, 2018, σσ. 53-60, σ. 57, Ιρανή γυναίκα, 25-34

Ταυτόχρονα η ανασφάλεια γίνεται βιωμένη πραγματικότητα τόσο για την κοινωνία⁹⁷ - με την δημιουργία 'ηθικών πανικών' από την κυρίαρχη αφήγηση - όσο και για τα μετακινούμενα άτομα. Σε μια φαινομενολογική προσέγγιση της έννοιας της 'παρατυπίας' των μεταναστριών, η Willem υποστηρίζει ότι εκτός από δικανική κατάσταση και κοινωνικοπολιτική συνθήκη, έχει και μια τρίτη διάσταση ως τρόπος να-είσαι-στον-κόσμο⁹⁸, επηρεάζοντας σοβαρά τις εμπειρίες της προσωποποίησης, του χρόνου και του χώρου για τα μετακινούμενα 'παράτυπα' άτομα. Μέσω εθνογραφικής έρευνας πεδίου παρατηρεί και καταγράφει τις αλλαγές στις ζωές των 'παράτυπων' μεταναστών καθώς οι ελεγκτικές δράσεις (κράτηση, απέλαση κλπ) χτίζουν και δημιουργούν σωματικές και πνευματικές αντιδράσεις, όπως ενσώματη ένταση και επίμονο άγχος σε όλους τους ενήλικες και τα περισσότερα παιδιά.⁹⁹ Αυτές οι 'σωματικές μορφές παράστασης' ¹⁰⁰ ποικίλλουν από εφιάλτες και διαταραχή της αίσθησης των ημερών εντός της εβδομάδας, σε αποφυγή εξόδου στο δημόσιο χώρο, προσπάθεια απόκρυψης του σώματος και των χαρακτηριστικών και απώλεια της αίσθησης ασφάλειας ακόμη και μέσα στο σπίτι τους.¹⁰¹ Ο νόμος δημιουργεί ανασφάλεια πανταχόθεν και σίγουρα δεν φαίνεται να είναι αυτός ένας ευθύς τρόπος προώθησης του συμφέροντος της ασφάλειας (β).

Έχεις αυτό το συναίσθημα ότι κρύβεσαι διαρκώς, κοιτάζοντας τριγύρω όπου πηγαίνεις, δεξιά, αριστερά, μπροστά, πίσω. Φτάνεις στο σπίτι στο τέλος της ημέρας και ευχαριστείς το Θεό που τα κατάφερες μία μέρα ακόμη - και μετά μένεις εκεί εκτός και αν χρειάζεσαι πραγματικά να βγεις έξω¹⁰²

Δημιουργείται το ερώτημα αν τελικά οι μεταναστευτικοί νόμοι εντάσσονται στα παραπάνω όρια, όμως για άλλα συμφέροντα από εκείνα που εκφράζονται στους λόγους της αντεγκληματικής πολιτικής. Για παράδειγμα, η Calavita υποστηρίζει πως οι μεταναστευτικοί νόμοι, τα κέντρα κράτησης, οι έλεγχοι, οι συλλήψεις, οι απελάσεις και η καταστολή λειτουργούν συμβιωτικά με στόχο την αναπαραγωγή της ευαλωτότητας των μεταναστών, ώστε να αποτελέσουν πολύ φθηνά εργατικά χέρια προς εκμετάλλευση από τη μεταφορτική αγορά εργασίας, στηρίζοντας τις τοπικές οικονομίες των χωρών φιλοξενίας αφού δεν έχουν επιλογές πέρα από το να εργαστούν σε συνθήκες και με μισθούς που οι ντόπιοι πλέον δε δέχονται.¹⁰³

Στο έργο των Carvalho, Chamberlen & Lewis το 2020 η τιμωρητικότητα (punitiveness) περιγράφεται ως ένα φαινομενολογικό σύμπλεγμα, δηλαδή ένα κεντρικό στοιχείο πολλών

⁹⁷ Gutierrez Rodriguez, E., *The coloniality of migration and the "refugee crisis": On the asylum migration nexus, the transatlantic white European settler colonialism-migration and racial capitalism*, Στο "Refuge | Canada's journal on Refugees", 34 (1), 2018, σσ. 16-28, σ. 17

⁹⁸ Willen, S., *Toward a critical phenomenology of "Illegality": State power, Criminalization and abjectivity among undocumented migrant workers in Tel Aviv, Israel*, Στο "International migration", 45(3), 2007, σσ. 9-38, σ. 9

⁹⁹ Willen, S., στο ίδιο, σ. 16

¹⁰⁰ Βλ. Csordas, T., *Somatic modes of attention*, Στο "Cultural anthropology", Wiley (American Anthropological Association, 8(2), 1993, σσ. 135-156, σ.138, οι "πολιτισμικά εκφρασμένοι τρόποι του να παρίσταται κανείς στο και με το σώμα που προκύπτουν από τη διαλεκτική μεταξύ αντιληπτικής συνείδησης και συλλογικής πρακτικής"

¹⁰¹ Willen, S., στο ίδιο, σ. 27-28

¹⁰² Willen, S., στο ίδιο, σ. 17, Franklin, μετανάστης στο Ισραήλ από τη Νιγηρία

¹⁰³ Calavita, K., *Immigrants at the margins: Law, race and exclusion in southern Europe*, Cambridge University Press, 2005, σσ. 11-12

διαφορετικών εμπειριών και πρακτικών που απαντώνται και αλληλοεπικαλύπτονται σε διάφορα επίπεδα (π.χ. συμβολικό, προσωπικό, δομικό). Το στοιχείο αυτό εφαρμόζεται στοχευμένα - σε συγκεκριμένα άτομα και ομάδες - και ταυτόχρονα δρα επεκτατικά και αυτο-αναπαραγωγικά, δημιουργώντας και συντηρούμενο από αυταρχικές τάσεις που καλλιεργούν ανασφάλεια τόσο στους πληθυσμούς - στόχους όσο και στο ευρύ κοινό.¹⁰⁴ Με έναυσμα αυτή την περιγραφή εξετάζεται εδώ η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης ως φαινομενολογικό σύμπλεγμα που εστιάζει στους μετακινούμενους πληθυσμούς και επεκτείνεται μέσω διαδικασιών ετεροποίησης, αποκλεισμού και εκμετάλλευσης που λειτουργούν σε υποκειμενικό, συμβολικό, πολιτικό, δομικό και οικονομικό επίπεδο. Όπως και η τιμωρητικότητα, η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης δεν μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνο ως κάθετη διαδικασία που προκύπτει από πολιτικές προθέσεις ή το δημόσιο αίσθημα. *“Είναι φαινομενολογική με την έννοια ότι αφορά τόσο το άτομο όσο και την κοινωνία και βρίσκεται στο πεδίο της εμπειρίας, που παρέχει μία γέφυρα ανάμεσα στα υποκείμενα και τον κόσμο / είναι σύμπλεγμα με την έννοια του ότι συντίθεται από διαφορετικές διαστάσεις που είναι ταυτόχρονα ασεχώριστες και μη αναγώγιμες η μία από / στην άλλη.”*¹⁰⁵

α) *Υποκειμενική διάσταση*: το να γίνεται η μετακίνηση αντιληπτή ως έγκλημα

Σε προσωπικό επίπεδο, η αποδοχή - συνειδητή ή όχι - της επιλεκτικής εγκληματοποίησης της μετακίνησης έχει να κάνει κυρίως με την ύπαρξη προκαταλήψεων που κατασκευάζονται και αναπαράγονται σε αλληλεπίδραση από τα μέλη και τους κανονιστικούς θεσμούς μιας κοινωνίας. Οι ωθητικοί παράγοντες για αυτές τις προκαταλήψεις άρχισαν να μελετώνται συστηματικά από τα μέσα του 20ου αιώνα, όπου έχουμε εστίαση στο άτομο με τη θεωρία της αυταρχικής προσωπικότητας του Adorno¹⁰⁶ και τη θεωρία της κοινωνικής κυριαρχίας (social dominance theory) των Pratto & Sidanius¹⁰⁷. Προς το τέλος του 20ου αιώνα υπήρξε μια στροφή

¹⁰⁴ Βλ. Carvalho, H., Chamberlen, A., & Lewis, R., *Punitiveness beyond criminal justice: Punishable and punitive subjects in an era of prevention, anti-migration and austerity*, στο “British journal of Criminology”, 60 (2), 2020, σσ. 265-284, σ. 265-266 & σ. 271: *“Αυτές οι ιδιαίτερα ορατές δράσεις (performances) λειτουργούν για να ‘τροφοδοτήσουν άγχος’ όχι μόνο ανάμεσα σε άτομα με παράτυπο στάτους αλλά και σε άλλες μειοψηφικές κοινότητες, και βασικά, ανάμεσα στο βρετανικό κοινό γενικότερα, δημιουργώντας και χειραγωγώντας φόβους ενός απειλητικού (φυλετικά χρωματισμένου) άλλου που παραμονεύει μέσα στο πολιτικό σώμα [και εκφράζονται με] ένα ευρύ σύνολο τιμωρητικών στάσεων που όχι μόνο ενισχύουν την ασφαλειοποίηση των συνόρων και την εγκληματοποίηση της μετακίνησης, αλλά καθορίζουν σημαντικά και απανταχού τις βιωμένες εμπειρίες των ατόμων, επηρεάζοντας ένα διαρκώς αυξανόμενο ποσοστό της κοινωνικής τους ζωής.”*

¹⁰⁵ Carvalho, H., Chamberlen, A., & Lewis, R., στο ίδιο, σ. 275

¹⁰⁶ Η θεωρία υποστηρίζει ότι οι πολιτικές και κοινωνικές συμπεριφορές ενός ατόμου είναι ‘έκφραση τάσεων ευρισκόμενων βαθιά στην προσωπικότητα’ (όπως απόλυτη θεώρηση του κόσμου, σεβασμός και δέος για τις φιγούρες εξουσίας, μικρή ανοχή στο διαφορετικό και εχθρότητα σε μέλη εκτός της ενδο-ομάδας τους) (σ.1) που οδηγούν τελικά στην υιοθέτηση ρατσιστικών για παράδειγμα αντιλήψεων που μπορεί να επικρατούν συγχρόνως στην κοινωνία που ζουν. Βλ. περισσότερα Adorno, T. W. et al., *The authoritarian personality* , στο Horkheimer, M. & Flowerman H., *Studies in Prejudice*, v.I, American Jewish Committee, 1950, σ. 1

¹⁰⁷ Στην έρευνα αυτή υποστηρίζεται ότι τα ανθρώπινα κοινωνικά συστήματα δομούνται με ιεραρχικό τρόπο, με βάση την ηλικία, το φύλο και στις περισσότερες κοινωνίες ένα αυθαίρετο σύστημα (πχ. οικονομικό πλεόνασμα στον καπιταλισμό). Οι περισσότερες μορφές σύγκρουσης και καταπίεσης ομάδων (σεξισμός, ρατσισμός κλπ.) είναι διαφορετικές εκδηλώσεις της ίδιας ανθρώπινης προδιάθεσης για κοινωνική ιεραρχία βασισμένη σε ομάδες. Έτσι, η επιθυμία και οι επιδιώξεις των ατόμων για κοινωνική κυριαρχία και εξουσία πάνω σε άλλα, είναι εκείνο που καθορίζει το βαθμό στον οποίο εκδηλώνουν προκαταλήψεις. Βλ. περισσότερα Pratto, F. & Sidanius, J., *Social Dominance*, Cambridge University Press, 1999, σ.55

στο πώς προσαρμόζεται το άτομο στις ομάδες, με βάση τη συμπεριφορά και την κοινωνική ευαισθησία. Η εστίαση μεταφέρθηκε: α) στο αίσθημα του 'ανήκειν', που οδηγεί στη μίμηση και υιοθέτηση των αξιών μιας ομάδας, β) στον τρόπο με τον οποίο κατανοούμε, γ) στα θέματα ελέγχου, που ορίζουν το διαφορετικό και τροφοδοτούνται από τις σχέσεις ιεραρχίας, και δ) στην εμπιστοσύνη που προκύπτει ως ανάγκη από τις σχέσεις εξάρτησης¹⁰⁸. Στις αναλύσεις αυτές, παρ' ότι φαίνεται να λαμβάνεται υπόψη η αλληλεπίδραση ατόμων - ομάδων, οι παραπάνω διεργασίες συνεχίζουν να εξετάζονται ως αυτόνομες και ανεξάρτητες από τις ομάδες και τις σχέσεις που δημιουργούνται στο πλαίσίό τους.

Σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, ως καθοριστικός παράγοντας για τη διαμόρφωση προκαταλήψεων απαντάται κυρίως η έννοια της απειλής προς την εκάστοτε προσλαμβανόμενη από τα άτομα ως ενδο-ομάδα. Διακρίνονται οι ρεαλιστικές απειλές που αφορούν ανησυχίες για την πρόκληση ψυχοσωματικών και υλικών προβλημάτων, όπως ντροπή, εκνευρισμός, απώλεια περιουσίας, κλοπή, κατάληψη θέσεων εργασίας των 'ντόπιων' από μετανάστες κ.λ.π. και οι συμβολικές απειλές που αφορούν την αλλοίωση της πολιτισμικής ταυτότητας της ομάδας, όπως αξίες, τύποι και ηθικοί κανόνες.¹⁰⁹

Δεν είμαι όπως πριν. Έχω αϋπνία και είμαι σε κατάσταση υστερίας. Χτες βράδυ, ήμουν ξύπνια ως τις 4 και μετά σηκώθηκα στις 8 το πρωί. Πρόσφατα άρχισα να καπνίζω, αλλά δε με ηρεμεί [...] σκέφτομαι υπερβολικά. Νιώθω ότι το κεφάλι μου θέλει να εκραγεί. Ξεκινώ να κλαίω. Δεν ξέρω το μέλλον μας και αυτό με φρικόρει.¹¹⁰

β) Συμβολική διάσταση: αλλοίωση πολιτισμού και αποδιοπομπαίοι τράγοι

Η ρητορική που φέρει τη μετανάστευση ως επικίνδυνη και απειλητική για τον πολιτισμό μιας χώρας αναπαράγεται συστηματικά τόσο από πρόσωπα σε θέσεις εξουσίας όσο και από πολίτες, και αξιοποιείται για την μετάθεση ευθυνών για τα κοινωνικά 'κακώς κείμενα' στα μετακινούμενα άτομα που εισέρχονται στη χώρα. Η παρουσίαση του μετανάστη 'άλλου' ως αιτία για τα διάφορα κοινωνικά προβλήματα χρησιμεύει ως αιτιολόγηση για την εφαρμογή σκληρών θεσμικών μέτρων, όπως η απέλαση και η κράτηση, και για τη γενικότερη μη ανεκτική, αντιμεταναστευτική στάση που ενισχύεται στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια.

Ακόμη, ο χαρακτηρισμός των μεταναστών ως υπευθύνων για την εγκληματικότητα, την κοινωνική αποδιοργάνωση, την ανεργία και την μείωση του κρατικού προϋπολογισμού και παροχών, και ο οστρακισμός που ακολουθεί - σε επίπεδο πρακτικό ή δημόσιου διαλόγου - επιτρέπει τον εφησυχασμό του δημοσίου αισθήματος, την απώλεια ενοχής ή οποιασδήποτε ευθύνης για τη λύση των προβλημάτων αυτών και την επιβεβαίωση της ηθικής τους κατάστασης, αντανakλώντας το τελετουργικό της βιβλικής θυσίας του αποδιοπομπαίου

¹⁰⁸ Fiske, S. T., *Stereotyping, prejudice and discrimination at the seam between the centuries: evolution, culture, mind and brain*, άρθρο στο "European journal of social psychology", v.30, 2000, σσ. 299 - 322, σσ. 305-311

¹⁰⁹ Stephan, W. G., Ybarra, O. & Rios Morrison, K., *Intergroup Threat Theory*, στο Nelson, T. (ed.) "Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination", Psychology Press, 2009, σσ. 43-60, σ. 44

¹¹⁰ Ιρανή γυναίκα, 25-34 στο Bjertup, P.J., Bouhenia, M., Mayaud, P., Perrin, C., Ben Farhat, J., Blanchet, K., *A life in waiting: Refugees mental health and narratives of social suffering after European Union border closures in March 2016*, στο "Social Science & Medicine", 215, 2018, σσ. 53-60, σ. 57

τράγου που “απορροφά τις κοινωνικές εντάσεις και καθαρίζει την κοινότητα με την επακόλουθη αποβολή του”.¹¹¹

Ελεύθερη από βλακείες, κουβαλούσα το βάρος
κολλημένη στο Μάτριξ, είναι αγώνας δρόμου
Τους δίνουμε την αλήθεια μας και μας δώσαν blackface¹¹²
Γιατί θες να κάνεις κοροϊδία τον πόνο μου;
Έχουμε καιρό πολύ που κουβαλάμε το κρίμα
Αν ξέραμε ότι έχουμε μαγεία, θα βάζαμε βελόνες στις φλέβες μας,¹¹³

γ) Πολιτική διάσταση: η εγκληματοποίηση της μετακίνησης ως τεχνική διακυβέρνησης
Εκτός από τα προαναφερθέντα οφέλη αποπροσανατολισμού των πολιτών από κοινωνικά προβλήματα που χρήζουν πολιτικής διαχείρισης, η εγκληματοποίηση της μετακίνησης εξυπηρετεί και δύο ακόμη σημαντικές πρακτικές στο πλαίσιο της σύγχρονης διακυβέρνησης. Η πρώτη αφορά τη διάρρηξη των κοινωνικών δεσμών, τόσο μεταξύ των μεταναστών και του γηγενούς πληθυσμού όσο και εντός των ίδιων των καταπιεσμένων ομάδων, καθώς καλούνται να υπερασπίζονται διαρκώς την επισφαλή τους θέση μέσα σε μια κοινωνία που βλέπει την καταγωγή ως έγκλημα, αποδεικνύοντας και εστιάζοντας στα πράγματα που τους διαχωρίζουν από τα υπόλοιπα άτομα με τα οποία μοιράζονται χαρακτηριστικά καταγωγής ή πολιτειακής κατάστασης.¹¹⁴ Η διάρρηξη αυτή εμποδίζει την ανάπτυξη συλλογικής δράσης για διεκδίκηση δικαιωμάτων και αναπαράγει ανταγωνισμό μεταξύ των μελών των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων, που διευκολύνει τη συνέχιση της εκμετάλλευσης και καταπίεσής τους από τις προνομιούχες ομάδες.

Η δεύτερη είναι η διεύρυνση του πεδίου ελέγχου και η χρησιμοποίηση ευάλωτων πληθυσμών ως πρώτο πεδίο ‘δοκιμής’ εφαρμογής ακραίων και αμφιλεγόμενων μέτρων.¹¹⁵ Η στρατιωτικοποίηση των συνόρων και η συνεχώς αυξανόμενη παρουσία των φορέων ελέγχου δεν περιορίζονται στα άτομα που στοχεύουν αλλά επηρεάζουν τη ζωή όλης της κοινότητας στην οποία τοποθετούνται, δημιουργώντας μια αίσθηση γενικευμένης επιτήρησης.¹¹⁶ Η εγκληματοποίηση της μετακίνησης μπορεί να γίνει αντιληπτή ως προϊόν της κοινωνίας του ελέγχου που περιγράφει ο Deleuze¹¹⁷ και αποτελεί τεχνική διαχείρισης πληθυσμών, με “τους μηχανισμούς ποινικού ελέγχου να διαχειρίζονται σύνολα αντί να σωφρονίζουν άτομα, και τους

¹¹¹ Van Dijk, J., *Free the victim: A critique of the western conception of victimhood*, στο “International review of Victimology”, 16, 2009, σσ. 1-13, σ. 6

¹¹² “Σκούρο μακιγιάζ που φοριέται για να μιμηθεί κανείς την εμφάνιση ενός μαύρου ανθρώπου και ειδικά για να κοροϊδέψει ή να γελοιοποιήσει τα μαύρα άτομα.”, Merriam - Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/blackface>

¹¹³ Little Simz, *No merci*, στο άλμπουμ “NO, THANK YOU”, 2022, (ίδια μτφρ.) <https://www.youtube.com/watch?v=Vf465Zdm-Zc>

¹¹⁴ Carvalho, H., Chamberlen, *Punitiveness beyond criminal justice: Punishable and punitive subjects in an era of prevention, anti-migration and austerity*, στο “British journal of Criminology”, 60 (2), 2020, σσ. 265-284, σ. 277

¹¹⁵ Zedner, L. *Security, the state and the citizen: The changing Architecture of crime control*, στο “New criminal law review: An international and Interdisciplinary journal”, 13 (2), 2010, σσ. 379-403, σ. 395-396

¹¹⁶ Σε επίσκεψή μου στη Σάμο τον Ιούλιο του 2022 η παρουσία αστυνομικών δυνάμεων ήταν ισχυρότατη, γεγονός που δεν εκτιμάται ιδιαίτερα από αρκετούς κατοίκους και εργαζόμενους του νησιού με τους οποίους μίλησα, που βιώνουν μια αίσθηση αστυνομοκρατίας.

¹¹⁷ Βλ. περισσότερο στο Deleuze, G., *Postscript on the Societies of Control*, 1992, σ. 59

μηχανισμούς μετανάστευσης να εστιάζουν λιγότερο στον έλεγχο των συνόρων και περισσότερο στη διαχείριση των μεταναστών που βρίσκονται στην εδαφική επικράτεια.”¹¹⁸

δ) **Δομική διάσταση:** μετααποικιοκρατία και διατήρηση ιεραρχικών σχέσεων

Το κυρίαρχο δικαίωμα που τα κράτη του δυτικού κόσμου ισχυρίζονται ότι απειλείται από τις μεταναστευτικές ροές έχει χτιστεί στο αποικιοκρατικό παρελθόν της πλειοψηφίας αυτών, σε σχέσεις σκλαβιάς, υποτέλειας και ιεραρχικής καταπίεσης “που παρουσιάζουν και διαμορφώνουν την αντίληψη της ιδιότητας του πολίτη και του ανήκειν μέσα στο κράτος - έθνος όσο και μέσα στο πλέγμα της παγκόσμιας αυτοκρατορίας.”¹¹⁹ Στη μετααποικιοκρατική εποχή, η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης γίνεται το μέσο για την κανονιστική έκφραση και συντήρηση των ιεραρχικών σχέσεων και της εκμετάλλευσης, εξασφαλίζοντας το συνεχιζόμενο έλεγχο των υποκειμένων που φέρουν το στίγμα της καταπίεσης όπου και να βρεθούν.

Η διαφορά [με κάποιον που έχει διαβατήριο] είναι ότι εσύ το πρωί μπορείς να πας στην τράπεζα να ανοίξεις ένα λογαριασμό. Μπορείς να πιάσεις δουλειά, να έχεις παροχές, να αγοράσεις ότι μπορείς, μπορείς να ταξιδέψεις. Εγώ δεν μπορώ να δουλέψω, δεν μπορώ να βγάλω δίπλωμα οδήγησης ή να ανοίξω τραπεζικό λογαριασμό. Δεν μπορώ καν να παντρευτώ, πόσο λυπηρό είναι αυτό;¹²⁰

ε) **Οικονομική διάσταση:** φθηνή και επισφαλής εργασία

Παράλληλα με την ελεύθερη ροή κεφαλαίων, η ευελιξία της εργασίας είναι ένας από τους πυλώνες του σύγχρονου φιλελεύθερου καθεστώτος. Η ευελιξία αυτή εξασφαλίζεται με τη δημιουργία συνθηκών αβεβαιότητας και ανασφάλειας, τη σταδιακή κατάργηση εργασιακών δικαιωμάτων και την απουσία προστασίας και σταθερότητας¹²¹, καθώς χρειάζεται εργαζόμενους σε επισφάλεια, “εξαρτημένους από το μισθό τους”¹²². Ο μόνος τρόπος για να επιτραπεί η ζωή στην περίπτωση των μετακινούμενων ατόμων είναι αυτό που De Giorgi αποκαλεί *κατώτερη οικονομική ένταξη* (*subordinate economic inclusion*), μέσω του νομικού αποκλεισμού.¹²³

“Αν αποκλείσει κανείς την περίπτωση των αιτούντων άσυλο - που είναι περιορισμένης έκτασης, εν μέρει ως συνέπεια των έντονων διπλωματικών δραστηριοτήτων να περιοριστεί ο διεθνής ορισμός του ‘πρόσφυγα’ - τόσο στο εθνικό όσο και στο κοινοτικό επίπεδο η κοινή αρχή που εμπνέει τη ρύθμιση των μετακινήσεων είναι ότι οι ‘ξένοι’ μπορούν να εισέλθουν νόμιμα στην ευρωπαϊκή επικράτεια μόνο αν αποδείξουν ότι υπάρχει ένα συμβόλαιο τακτικής εργασίας που τους περιμένει. Με άλλα λόγια η ‘ανεκτότητα’ (‘tolerability’) της μετανάστευσης συνδέεται αυστηρά με την αγορά εργασίας, και η νομική κατάσταση των μεταναστών εξαρτάται ευθέως από την

¹¹⁸ Rosenberg Rubins, R., *Crimmigration management in the “Control Society”*: Lessons from the detention of asylum-seekers in Israel, στο “New criminal Law Review”, 22 (3), 2019, σσ. 236-300, σσ. 298-299

¹¹⁹ Walia, H., *Undoing Border Imperialism*, AKPress/Institute for Anarchist Studies, 2013, σ. 47

¹²⁰ Shang, μετανάστης χωρίς χαρτιά στο Ηνωμένο Βασίλειο, στο *Life through the eyes of an ‘invisible’ migrant* | Channel 4 News, Youtube, 2/1/2020, 2:04-2:20, <https://www.youtube.com/watch?v=c8oCcltTWfA>

¹²¹ Walia, H., στο ίδιο, σ. 49

¹²² Φράση του πρωθυπουργού της Ελλάδας, κυβερνητική ανακοίνωση 5/11/2020

¹²³ De Giorgi, A., *Immigration control, post-fordism and less eligibility*, στο “Punishment and Society”, v 12(2), σσ. 147-167, σ. 160

εργασιακή τους θέση. Αυτό σημαίνει ότι οι μετανάστες μπορούν να μείνουν εφόσον εργάζονται τακτικά, αλλά αυτή η συνθήκη σήμερα είναι όλο και πιο δύσκολη να επιτευχθεί ακόμη και για το τοπικό εργατικό δυναμικό.¹²⁴

Είμαι από το Μπαγκλαντές. Όταν ήρθα στο Ιράκ άρχισε ο πόλεμος. Μετά έφυγα από το Ιράκ, ήρθα στην Τουρκία. Άρχισε ο πόλεμος με τη Συρία. Μετά ήρθα στην ΕΕ και στην Ελλάδα. Από το 2018 μένω στη Μανωλάδα. Όταν κήκαν εδώ οι καλύβες, η κυβέρνηση έδωσε μερικές άδειες παραμονής αλλά όχι σε όλους. Εγώ ακόμη δεν πήρα την άδεια παραμονής. Όταν ήμουν στο Ιράκ και στην Τουρκία δεν είχα ασφάλεια. Υπάρχει ο νόμος για τα 7 χρόνια αλλά όλα τα αποδεικτικά στοιχεία καήκανε, και πάλι στην Ελλάδα δεν έχω ασφάλεια. Τώρα είμαστε σε πανικό λόγο του κορωνοϊού, όπου πάμε μας διώχνουν. Άμα αρρωσταίνουμε δεν μπορούμε να πάμε στο νοσοκομείο.¹²⁵

Η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης δημιουργεί σε αυτό το πλαίσιο ευκαιρίες για ακόμη φθηνότερα εργατικά χέρια προς εκμετάλλευση στην υπόγεια οικονομία. Η απειλή της δίωξης και κράτησης σε περίπτωση που υπάρχει 'παράτυπο στάτους' - στην πλειοψηφία δηλαδή των περιπτώσεων - σταματά αμέσως οποιαδήποτε σκέψη ή απόπειρα για διαμαρτυρία και διεκδίκηση θεμελιωδών δικαιωμάτων, συνεχίζοντας έναν φαύλο κύκλο εκμετάλλευσης και αποκλεισμού.

γ. το *crimmigration* ως δικαιο-πολιτικό εργαλείο

Το πιο ανησυχητικό παράδειγμα της μεταμόρφωσης τόσο του μεταναστευτικού όσο και του ποινικού νόμου σε ένα υβριδικό κατασταλτικό εργαλείο που καταρρίπτει σταδιακά και τις ελάχιστες εγγυήσεις και δικαιοτικές προστασίες που αφορούν τα μετακινούμενα άτομα αποτελεί η ανάδυση φυλακών αποκλειστικά για αλλοδαπά πρόσωπα, που κατηγορούνται κυρίως για αδικήματα μετανάστευσης. Φυλακές από τις οποίες δεν μπορεί να βγει κανείς όπως συμβαίνει σε ορισμένα κέντρα κράτησης και καλύπτουν τις περισσότερες φορές το χρόνο μεταξύ σύλληψης και απέλασης, ή και αντικαθιστούν την απέλαση. Προς το παρόν βρίσκονται στις ΗΠΑ, τη Νορβηγία, την Αγγλία και την Ουαλία και προέκυψαν ως "απάντηση σε κυβερνητικές κρίσεις που προήλθαν από περιόδους παρατεταμένης ανησυχίας του κοινού για τους 'ξένους εγκληματίες'". Αυτές οι κρίσεις γίνονται αντιληπτές λιγότερο ως προσωρινές καταστάσεις που τέθηκαν σε εφαρμογή από συγκεκριμένες αιτίες και περισσότερο ως αφηγηματικές συσκευές που ορίζουν και περιγράφουν τα κοινωνικά φαινόμενα με τρόπους που οριοθετούν και κινητοποιούν συγκεκριμένα πολιτικά αποτελέσματα".¹²⁶

Ο διαχωρισμός συνήθως προηγείται στον δημόσιο λόγο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και αντανakλάται στη συνέχεια στη διαφορετική νομική αντιμετώπιση, που μπορεί πλέον να πατήσει σε ένα εδραιωμένο αφήγημα 'αλλοδαπής εγκληματικότητας'.

¹²⁴ De Giorgi, A., *Rethinking the political economy of punishment | Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics*, Routledge, 2006, σ.123

¹²⁵ *Εργάτες γης στη Μανωλάδα* (video του Claudio Feliziani) | RosaLuxemburgStiftung AthensOffice, Youtube, 21/4/2020, (συνεντεύξεις 15/3/2020), 2:32-3:45, <https://www.youtube.com/watch?v=Z-O1OZ9eH6M>

¹²⁶ Tuck, R. H., Damsa, D. & Kullman, E., *All-foreign prisons in the United States, England and Wales, and Norway: Related logics and local expressions*, στο "Theoretical Criminology" (OnlineFirst), 9/2022, Bordered Penalty, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/13624806221116092> (τ. α. 17/11/2022)

*“ως παραβάτης, ο ‘αλλοδαπός εγκληματίας’ περιγράφηκε ως απειλή στη δημόσια ασφάλεια/ ως κρατούμενος, ο αλλοδαπός παραβάτης περιγράφηκε ως ένα ανεπιθύμητο βάρος του οποίου η παρουσία συνιστούσε σπατάλη δημοσίων πόρων σε φυλάκιση και απειλή για το κράτος πρόνοιας”*¹²⁷

Στη συνέχεια, η διαφοροποίηση περνάει από τον λόγο στην πράξη με σοβαρές αποκλίσεις από την **αρχή της ίσης μεταχείρισης** ημεδαπών και αλλοδαπών κρατούμενων. Το μέγεθος των διαφορών ποικίλλει από χώρα σε χώρα, με τη Νορβηγία να έχει πανομοιότυπες υλικές συνθήκες και παροχές στις φυλακές αλλοδαπών με περισσότερους περιορισμούς σε δραστηριότητες και εξόδους, την Αγγλία και Ουαλία σε κάπως χειρότερη κατάσταση με σημαντικά προβλήματα στη χρηματοδότηση και την οργάνωση και τις ΗΠΑ στο άκρο, όπου οι φυλακές για αλλοδαπούς ανήκουν σε ιδιώτες, οι κρατούμενοι αποκλείονται από τη χρήση των νομικών δικαιωμάτων τους και ο υπερπληθυσμός και οι ανύπαρκτες υγειονομικές παροχές - που είναι ούτως ή άλλως γενικά προβλήματα των αμερικανικών φυλακών - είναι ακόμη πιο έντονα στις περιπτώσεις των φυλακών αλλοδαπών.¹²⁸

Έχουμε επομένως τη φυλάκιση, το κατ’ εξοχήν εργαλείο του ποινικού νόμου να χρησιμοποιείται με απροκάλυπτα πλέον χαρακτήρα φυλετικού διαχωρισμού, προκειμένου να αποκλείσει συγκεκριμένες ομάδες από συγκεκριμένες παροχές και δικαιώματα.¹²⁹

Αλλάζει έτσι η ίδια η ουσία του ποινικού νόμου, καθώς στην πράξη καλείται, ως το αυστηρότερο εργαλείο που έχουν στη διάθεση τους τα κράτη, να συνδράμει στην αποδυνάμωση ανεπιθύμητων μετακινούμενων ατόμων. Παράλληλα, επεκτείνεται η εργαλειοθήκη του μέσω της θέσπισης νέων αδικημάτων, της συγχώνευσης φορέων και σκοπών ελέγχου που αφορούν τη μετανάστευση και της προσθήκης ποινών όπως η απέλαση, σε καταδίκες που αφορούν μη πολίτες.¹³⁰

Αυτή η απόδοση ποινικού χαρακτήρα και η θέσπιση εγκλημάτων που συνδέονται με τη μετανάστευση (immigration crimes | immigration offences) αιτιολογείται εν μέρει από τους φορείς ως ένα επικουρικό εργαλείο για τη διαχείριση πιθανών κρίσεων που δε χρησιμοποιείται κατά κανόνα. Έτσι εισάγεται και στους νόμους, ως εργαλείο *εξαιρετικών περιστάσεων*. Ωστόσο η θέσπιση των εγκλημάτων αυτών, πέρα από τη μετάδοση ισχυρών συμβολισμών και πολιτικών μηνυμάτων που θα αναπτυχθούν παρακάτω, δημιουργεί στην ουσία το ‘έγκλημα’, ονομάζοντας και αντιμετωπίζοντας έτσι μια ανύπαρκτη ή μη σοβαρή βλάβη, και δημιουργεί

¹²⁷ Tuck, R. H., Damsa, D. & Kullman, E., στο ίδιο, The evolution of the all-foreign prison.

¹²⁸ Tuck, R. H., Damsa, D. & Kullman, E., στο ίδιο, Differential Treatment in all-foreign prisons?

¹²⁹ Βλ. σχετικά Tuck, R. H., Damsa, D. & Kullman, E., στο ίδιο, Introduction “οι διαφοροποιήσεις στις υλικές συνθήκες στις φυλακές αλλοδαπών (all-foreign) μπορεί εν μέρει να εξηγηθούν από το πώς οι χαράζοντες τις πολιτικές όρισαν και τοποθέτησαν της υπηρεσίες του κοινωνικού κράτους πρόνοιας (public welfare): Ενώ τα αρμόδια όργανα στη Νορβηγία, την Αγγλία και την Ουαλία χρησιμοποίησαν τις φυλακές αυτού του τύπου για να αποκλείσουν τους μη πολίτες από προγράμματα κοινωνικών δικαιωμάτων, οι υπεύθυνοι στις ΗΠΑ περιέγραψαν τη διαχωρισμένη τιμωρία ως εργαλείο αποκλεισμού των μη-πολιτών από υπηρεσίες φυλακής και προγράμματα επανένταξης”

¹³⁰ Brandariz, J., *Criminalization or instrumentalism? New trends in the field of border criminology*, Στο “Theoretical criminology”, 26 (2), 2021, σ. 285-303, σ. 287

επίσης ομάδες που επιτρέπεται να υποστούν καταναγκασμό και κυρώσεις για αυτήν, είτε εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις είτε όχι.¹³¹ Τελικά ο ίδιος ο ποινικός νόμος και η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης εργαλειοποιούνται, κατά κύριο λόγο για σκοπούς ελέγχου και χειραγώγησης των μετακινούμενων πληθυσμών.

Στην προσπάθεια εξήγησης αυτής της εργαλειοποίησης ο Sklansky προτείνει τον όρο ‘εργαλειοποίηση επί τούτου’ (ad hoc instrumentalism) που περιγράφεται ως “ένας τρόπος σκέψης για το νόμο και τους νομικούς θεσμούς που δίνει μικρή αξία σε επίσημες ποινικές κατηγορίες, αλλά αντίθετα βλέπει τους ποινικούς κανόνες και διαδικασίες απλώς ως ένα σύνολο εναλλάξιμων εργαλείων. Σε οποιαδήποτε κατάσταση, αντιμέτωποι με οποιοδήποτε πρόβλημα οι επίσημοι φορείς ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν οποιαδήποτε εργαλεία είναι πιο αποτελεσματικά απέναντι στο άτομο ή τα άτομα που προκαλούν το πρόβλημα”.¹³² Ο Brandariz χτίζοντας πάνω σε αυτή την έννοια παρατηρεί να αναδύεται στην Ευρώπη κάτι που ορίζει ως “εργαλειοποίηση της εγκληματοποίησης της μετανάστευσης (crimmigration instrumentalism)”¹³³, καθώς έχει μια αυξανόμενη συστημική μορφή αντί για ad hoc και δεν βασίζεται σε έρευνα κάθε υπόθεσης. Επιπλέον, οι βασικοί άξονες των αποφάσεων δεν είναι τυχαίοι ή μεταβαλλόμενοι αλλά αποσκοπούν καθαρά στην επικράτηση των μέτρων ελέγχου της μετανάστευσης (immigration enforcement) έναντι άλλων κοινωνικών μέτρων πρόνοιας. Οι νομικές αρχές παραγκωνίζονται υπέρ μιας πιο ‘λογιστικής’ και διαχειριστικής προσέγγισης, που εστιάζει σε θέματα ταχύτητας, υλικών πόρων κλπ.¹³⁴

Επικοινωνιακά εργαλεία

Σε ένα πρώτο επικοινωνιακό επίπεδο οι τιμωρητικές αντιμεταναστευτικές θέσεις και πρακτικές που υιοθετούνται από τις δυτικές κυβερνήσεις λειτουργούν ως μέσω εφησυχασμού του καταναλωτικού εκλογικού σώματος¹³⁵, αποπροσανατολίζοντας την κοινή γνώμη με απλουστευτικές ‘λύσεις’ στις κοινωνικές ανασφάλειες σε σχέση με το έγκλημα και μεταθέτοντας στον έλεγχο της μετανάστευσης την ευθύνη για την έλλειψη θεμελιωδών κοινωνικών παροχών. Σε ένα πλαίσιο διαρκούς αποσταθεροποίησης του κράτους πρόνοιας, υποτίμησης της εργασίας και σταδιακής εξαφάνισης των κοινωνικών προστασιών για τα οποία δεν υπάρχει πολιτική μέριμνα, η εγκληματοποίηση και η δημιουργία νέων παραβάσεων είναι ένας τρόπος να παρουσιαστούν οι κυβερνήσεις ως δυνατές και δραστήριες.¹³⁶

Εργαλεία “ετεροποίησης”

Μέσω της εγκληματοποίησης, ανεξάρτητα από το αν αυτά που προβλέπει εφαρμόζονται τελικά ή όχι, ενισχύεται η δαιμονοποίηση των μεταναστών και η αναπαράσταση τους ως ‘επικίνδυνων ξένων’. “Ο φυλετικός χαρακτηρισμός αυτών των Άλλων, διατηρείται και επικοινωνείται μέσω μιας εστίασης στην κατωτεροποίηση, παραβατικοποίηση και φυσικοποίηση της διαφοράς. Παρ’ότι οι απροκάλυπτες και ξεκάθαρες μορφές ρατσισμού δεν

¹³¹ Aliverti, A., στο ίδιο, σ. 428

¹³² Sklansky, D., *Crime, Immigration and Ad hoc Instrumentalism*, στο “New Criminal Law Review: An international and interdisciplinary journal”, 15(2), 2012, σσ. 157-223, σ. 161

¹³³ Brandariz, J., στο ίδιο, σ. 289

¹³⁴ Brandariz, J., στο ίδιο, σ. 289-290

¹³⁵ Loader, I., *Ice cream and incarceration*, στο “Punishment and society”, v. 11, 2009, σσ. 241-257, σ. 250

¹³⁶ Aliverti, A., *Making people criminal: The role of the criminal law in immigration enforcement*, στο “Theoretical Criminology”, 16 (4), 2012, σσ. 417-434, σ. 420

είναι πλέον ανεκτές από το φιλελεύθερο κράτος, ο ρατσισμός της αχρωματοψίας διατρέχει τη θεσμική ρητορική και δια της μεσολάβησης επαγωγικής αναφορικότητας, ζεστού τόνου και καλλιεργημένων τρόπων, εστιάζει στη διαφορετικότητα ως το χώρο του άθλιου και του αξιοκαταφρόνητου.”¹³⁷

Θεσμικά εργαλεία

Μια πιο πρακτική πλευρά της αυξανόμενης εγκληματοποίησης της μετανάστευσης και της εισαγωγής νέων αδικημάτων, είναι η διευκόλυνση των φορέων ελέγχου. Η λογική είναι πως περισσότεροι νόμοι και παραβάσεις διευρύνουν τη δυνατότητα ελέγχου και διευκολύνουν την εφαρμογή του καθώς όταν ακόμη και η απλούστερη πράξη ποινικοποιείται, μειώνεται η ανάγκη για εύρεση και παρουσίαση αποδείξεων. Έτσι, οι φορείς ελέγχου προτιμούν να έχουν αυτά τα μέτρα σε ισχύ, ανεξαρτήτως από το αν θα τα χρησιμοποιήσουν ή όχι.¹³⁸ Εξασφαλίζεται έτσι αυξανόμενη δύναμη στους φορείς ελέγχου της μετανάστευσης και η ύπαρξη των μέτρων εξυπηρετεί την άκριτη χρήση περιορισμού και κράτησης, που θα ήταν ιδιαίτερα δύσκολο να επιτευχθεί μέσω των παραδοσιακών διαδικασιών του ποινικού νόμου, που θα απαιτούσε εξέταση κινήτρων και χρονοβόρες αποδεικτικές διαδικασίες για ένα έγκλημα ουσιαστικά χωρίς θύμα. Έχουμε δηλαδή μια ποινικοποίηση που αφορά τελικά ζητήματα αποτελεσματικότητας και διαχείρισης πόρων, με απώτερο σκοπό την απομάκρυνση των ατόμων αυτών από την κοινότητα¹³⁹ αντί για τους παραδοσιακούς σκοπούς του ποινικού συστήματος, την αποτροπή ή την επανένταξη.

Εργαλεία ελέγχου

“Η πρώτη καθοριστική διαδικασία στο πλαίσιο του επεκτατισμού των συνόρων (border imperialism) είναι οι εκτοπισμοί ως αποτέλεσμα των καταναγκαστικών εξαγωγών του καπιταλισμού και της αποικιοκρατίας, και η ταυτόχρονη οχύρωση του συνόρου - συνήθως από τις ίδιες δυτικές δυνάμεις που είναι συνεργοί στους εκτοπισμούς αυτούς - που κάνει τη μετακίνηση των εκτοπισμένων ατόμων επικίνδυνη. Οι εκτοπισμοί ευρείας κλίμακας και οι επισφαλείς συνθήκες στις οποίες αφήνονται οι μετανάστες δεν είναι συμπτωματικές αλλά μάλλον θεμελιώδεις στην κατασκευή του επεκτατισμού των συνόρων.”¹⁴⁰

Η εγκληματοποίηση των μεταναστών και οι πρακτικές εγκλεισμού τους προκύπτουν έτσι ως βασικά εργαλεία για των έλεγχο των συνόρων, που αναπόφευκτα ‘απειλούνται’ από τις προσπάθειες εισόδου εκτοπισμένων ατόμων που δεν έχουν πλέον πού αλλού να κατευθυνθούν πέρα από τα ίδια τα κράτη που είναι υπεύθυνα για τον εκτοπισμό τους και την εκμετάλλευση των πόρων των χωρών καταγωγής τους.¹⁴¹ “Η κατασκευή παρανόμων εντός του ιμπεριαλισμού των συνόρων είναι τμήμα μιας ευρύτερης λογικής που κατασκευάζει παραβάτες

¹³⁷ Jiwani, Y., *Trapped in the Carceral Net: Race, Gender, and the ‘War on Terror*, Global Media Journal 4 (2), 2011, σσ. 13–31, σ. 15

¹³⁸ Aliverti, A., *Making people criminal: The role of the criminal law in immigration enforcement*, στο “Theoretical Criminology”, 16 (4), 2012, σσ. 417-434, σ. 421

¹³⁹ Aliverti, A., στο ίδιο, σ. 428

¹⁴⁰ Walia, H., *Undoing Border Imperialism*, AKPress/Institute for Anarchist Studies, 2013, σ. 38

¹⁴¹ Βλ. σχετικά Patel, I.S., *We’re here because you were there | Immigration and the end of empire*, Verso, 2021, σ.297-298

για να διατηρήσει την κρατική ισχύ, τους καπιταλιστές κερδοσκόπους και τις κοινωνικές ιεραρχίες. Όπως αναφέρει η A. Davis “Ανεξαρτήτως από το ποιος έχει ή δεν έχει διαπράξει εγκλήματα η τιμωρία, εν συντομία, μπορεί να ειπωθεί περισσότερο ως συνέπεια φυλετικά προσανατολισμένης επιτήρησης”¹⁴²

2. Η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης στην πράξη: Γενικές πρακτικές και διοικητική κράτηση

| I. χρήσεις και υλοποιήσεις του *crimmigration* σε επίπεδο αντεγκληματικής πολιτικής|

Σε επίπεδο πρακτικής, η εργαλειοποίηση εκφράζεται κυρίως μέσω της αστυνόμευσης στο δρόμο, της διαφορετικής διαχείρισης ευρωπαίων που κατοικούν σε χώρα άλλη από τη χώρα καταγωγής τους (*denizens*) και τις αντιτρομοκρατικές στρατηγικές.

α. Αστυνόμευση στο δρόμο

Όταν έρχονται αντιμέτωποι με μικροπαραβάσεις που διαπράττονται από “μη πολίτες” (*non-citizens*), η αστυνομία προτιμά όλο και περισσότερο τη διοχέτευσή τους στις διαδικασίες κράτησης και απομάκρυνσης. Στην Αγγλία και την Ουαλία, τέθηκε σε εφαρμογή το 2012 η πολιτική Operation Nexus, που “παρέχει ώθηση στην αστυνομία να ταυτοποιεί και να αποβάλλει αλλοδαπούς από το εθνικό σώμα. Συμβολικά, το Nexus είναι τμήμα της συνολικής στρατηγικής δημιουργίας ενός εχθρικού περιβάλλοντος για τους μετανάστες μέσω της τοποθέτησής τους σε ένα καλούπι εγγενούς εγκληματικής απειλής [...] Με αυτόν τον τρόπο γίνεται ξεκάθαρο στους πληθυσμούς στόχους το για ποιον είναι η αστυνομία, καθώς και η δύναμη της να συντηρεί όρια που προκύπτουν από τη φυλή και την ιθαγένεια, επιβεβαιώνοντας την αποικιοκρατική συνέχεια καταστολής και καταπίεσης των ‘ξένων’ που αναφέρθηκε παραπάνω.”¹⁴³

Στην Ιταλία η χρήση της διοικητικής κράτησης - συνήθως χωρίς να ακολουθείται από απέλαση - είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη και λειτουργεί ως εναλλακτικό μέτρο πρόληψης του εγκλήματος μέσω της διαχείρισης πληθυσμών που χαρακτηρίζονται ως ‘επικίνδυνοι’. Χρησιμοποιείται τόσο για την απέλαση μεταναστών όσο και για την εκδίωξή τους από το δημόσιο χώρο, καθώς οι φορείς ελέγχου τη μεταχειρίζονται ως εργαλείο ‘πρόληψης’ στα πλαίσια της ‘διακυβέρνησης της ασφάλειας’ για να αποτρέψουν υποτιθέμενες απειλές με ταχύτητα¹⁴⁴, χωρίς να δεσμεύονται από τα χρονικά και αποδεικτικά όρια της ποινικής διαδικασίας.

Στη Βαρκελώνη της Ισπανίας το 2019 υπήρχε μια περίοδος αυξημένης εγκληματικότητας στο μετρό η οποία οδήγησε σε επιχειρήσεις σκούπα και ηθικούς πανικούς από τα μίντια εναντίων των μεταναστών. Συνελήφθησαν 70 περίπου άτομα από τα οποία στα 60 δεν απαγγέλθηκαν

¹⁴² Walia, H., στο ίδιο, σ. 44

¹⁴³ Parmar, A., *Arresting (non)citizenship: The police migration nexus of nationality, race and criminalization*, στο “*Theoretical Criminology*”, 24 (1), 2020, σσ. 28-49, σ.44

¹⁴⁴ Campesi, G. & Fabini, G., *Immigration detention as social defense: Policing ‘Dangerous Mobility’ in Italy*, στο “*Theoretical Criminology*”, 24 (1), 2020, σσ. 50 - 70, σσ. 66-67

κατηγορίες αλλά ακολουθήθηκαν διαδικασίες επιβολής του ποινικού νόμου.¹⁴⁵ Φαίνεται και σε αυτήν την περίπτωση ότι οι δράσεις αστυνόμευσης τέτοιου είδους δεν αποσκοπούν πραγματικά σε κάποιο αποτέλεσμα σε σχέση με την πρόληψη του εγκλήματος, αλλά κυρίως στην ικανοποίηση της κοινής γνώμης και την ενίσχυση του καθεστώτος φόβου και ανασφάλειας στο οποίο ήδη ζουν οι μετανάστες.

Το πρωί πήγα να πάρω το λεωφορείο των 6.15 για να δουλέψω στο Modi'in. Το λεωφορείο φεύγει από τον κεντρικό σταθμό στις 6.15 και συνήθως φτάνει στη στάση στις 6.18. Αυτό το πρωί είχα ένα παράξενο συναίσθημα, οπότε αντί να περιμένω στη στάση κρύφτηκα σε μια συστάδα δέντρων εκεί κοντά. Πριν έρθει το λεωφορείο, έφτασε ένα αστυνομικό βαν και έμεινε εκεί, περιμένοντας. Ήταν εκεί για λίγα λεπτά. Ήμουν αγχωμένος αλλά ανακουφισμένος που κρυβόμουν, γονατισμένος στη συστάδα. Όταν έφυγαν ήρθε το λεωφορείο και πήγα στη δουλειά.¹⁴⁶

β. Διαχείριση ευρωπαίων που κατοικούν σε χώρα διαφορετική από τη χώρα καταγωγής τους (denizens)

Παρ' ότι υπάρχουν νομικές δικλείδες ασφαλείας για αυτήν την κατηγορία, καθώς χαρακτηρίζεται από τα δικαιώματα ελευθερίας κίνησης που αποτελούν βασικό πυλώνα της Ευρωπαϊκής ενοποίησης, η απέλαση τους γενικεύεται μέσα στη δεκαετία του 2010, ειδικά στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία.

“Εκμεταλλεζόμενοι κάποια άρθρα του Citizens’ Rights Directive [σύμφωνα με τα οποία μπορεί να γίνει απέλαση βασισμένη σε λόγους δημόσιας διοίκησης και δημόσιας ασφάλειας, κατάχρησης επιδομάτων και κράτους πρόνοιας (welfare abuse)]¹⁴⁷, οι φορείς της ποινικής δικαιοσύνης και επιβολής του μεταναστευτικού νόμου χρησιμοποιούν αυτά τα νομικά εργαλεία καταναγκαστικής επιστροφής για να αντιμετωπίσουν μια ευρεία ποικιλία δήθεν αντικοινωνικών δραστηριοτήτων. Σε αυτό το πλαίσιο, τόσο τρόποι ζωής μικροπαραβατικότητας όσο και τρόποι ζωής που σχετίζονται με ακραία φτώχεια αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο: αποφεύγοντας τους πόρους της επίσημης πρόληψης του εγκλήματος και του κράτους πρόνοιας και οδηγώντας τους κατοίκους σε διαδικασίες του μεταναστευτικού νόμου” [...] Αυτές οι απελάσεις είναι η πραγμάτωση μετααποικιοκρατικών και έμφυλων ποινικών πολιτικών, όπου τα άτομα από την ανατολική Ευρώπη και κυρίως οι κοινότητες Ρομά στοχοποιούνται και απομακρύνονται από δυτικοευρωπαϊκούς μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου.”¹⁴⁸

γ. Αντιτρομοκρατικές στρατηγικές

Η εκθετική αύξηση στη χρήση του μεταναστευτικού νόμου εν είδη ποινικού ξεκίνησε στις ΗΠΑ μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001. Καθώς οι διαδικασίες της απέλασης είναι συντομότερες και παρουσιάζουν λιγότερα εμπόδια από μια ποινική καταδίκη, προτιμήθηκαν από τους φορείς για

¹⁴⁵ Brandariz, J., *Criminalization or instrumentalism? New trends in the field of border criminology*, Στο “Theoretical criminology”, 26 (2), 2021, σ. 285-303, σ. 291

¹⁴⁶ Willen, S., *Toward a critical phenomenology of “Illegality”: State power, Criminalization and abjectivity among undocumented migrant workers in Tel Aviv, Israel*, Στο “International migration”, 45(3), 2007, σσ. 9-38, σ. 18, Kofi, Μετανάστης στο Ισραήλ από την Γκάνα

¹⁴⁷ Directive 2004/38/ EC, 29 /4/2004, άρθρα 14 και 28

¹⁴⁸ Brandariz, J., στο ίδιο, σ. 292-293

τη στοχοποίηση και αποδυνάμωση πληθυσμών με βάση την καταγωγή και την ιθαγένεια.¹⁴⁹ Τα τελευταία χρόνια τα μέτρα του μεταναστευτικού νόμου χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο για την άσκηση αντιτρομοκρατικής πολιτικής, με ιδιαίτερη εστίαση σε άτομα και ομάδες που συνδέονται με τζιχαντιστική δράση, αλλά και αλλοδαπούς που κατηγορούνται για πολιτική βία (ιδίως αναρχικούς). Σε αυτές τις περιπτώσεις παρακάμπτονται εντελώς οι διαδικασίες του ποινικού νόμου, όπως η δίκη και η απόδοση ποινής και τα άτομα απελαύνονται με συνοπτικές διαδικασίες, ενώ οι φορείς μπορούν να μη δημοσιεύουν τα σχετικά στοιχεία επικαλούμενοι κίνητρα εθνικής ασφάλειας. Ωστόσο, *“υπάρχουν αποδείξεις ότι αντιτρομοκρατικές πρακτικές απέλασης χρησιμοποιούνται ευρέως και στην Κύπρο, τη Γερμανία, την Πολωνία και ειδικά την Ιταλία.”*¹⁵⁰

Οι προσπάθειες ασφαλειοποίησης των συνόρων με τη χρήση αντιτρομοκρατικής ρητορικής δεν αφορούν μόνο κυβερνητικές προθέσεις και πολιτικές σκοπιμότητες, αλλά αντανakλούν επίσης τους τρόπους και τις αιτιολογήσεις με τις οποίες τα κοινωνικά υποκείμενα προσπαθούν να αντιμετωπίσουν το άγχος και τις ανασφάλειες που τους προκαλεί η αίσθηση ευαλωτότητας¹⁵¹ που κατασκευάζεται στο δημόσιο λόγο με τις προβολές των ‘απειλητικών ξένων’. Ο φόβος που προκαλεί αυτή η αίσθηση απειλής της ‘ταυτότητας’ του έθνους-κράτους χρησιμοποιείται στο πλαίσιο αντιμεταναστευτικών πολιτικών για τη συλλογική εγκληματοποίηση κοινοτήτων που χαρακτηρίζονται ως ανεπιθύμητες.

**με βάφτισες εγκληματία για το χρώμα τη θρησκεία
για τη γλώσσα, γιατί σου μοιάζω διαφορετικός
έλα πες το! πιο πολύ μισείς ότι είμαι φτωχός**¹⁵²

Οι κοινότητες αυτές υφίστανται έπειτα συνεχείς διώξεις, από ελέγχους στο δρόμο (stop and search) μέχρι οργανωμένες επιχειρήσεις ‘σκούπα’, που δημιουργούν ανασφάλεια και φόβο απέναντι στην αστυνομία σε άτομα που δυνητικά θα μπορούσαν να συνεργαστούν στην προσπάθεια για αντιτρομοκρατική αστυνόμευση. Εκτός από το βάρος του ‘υπόπτου’ που εναποτίθεται για παράδειγμα στις μουσουλμανικές κοινότητες, υπονομεύεται έτσι και η

¹⁴⁹ Stumpf, J, *The crimmigration crisis: Immigrants, crime and sovereign power*, στο “American University Law Review”, 56:2, 2006, σσ. 367-419, σ. 385

¹⁵⁰ Brandariz, J., στο ίδιο, σ. 295

¹⁵¹ Carvalho, H., Chamberlen, *Punitiveness beyond criminal justice: Punishable and punitive subjects in an era of prevention, anti-migration and austerity*, στο “British journal of Criminology”, 60 (2), 2020, σσ. 265-284, σ. 269-270: “Η επιμονή αυτής της ευαισθησίας της ευαλωτότητας προκύπτει από την υπαρξιακή φύση της απειλής που αποδίδεται στην τρομοκρατία. [...] υπάρχει επίσης μια ισχυρή αίσθηση ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις μπορούν να συμβούν οπουδήποτε, οποιαδήποτε στιγμή. Αυτή η αβεβαιότητα μετατοπίζει και μεγεθύνει τον κίνδυνο, νομιμοποιώντας μια διαρκή κατάσταση συναγερμού που διαχέεται σε πολλούς τομείς της καθημερινής κοινωνικής ζωής, ιδιαίτερα σε μεγάλα αστικά περιβάλλοντα και πολιτικές και οικονομικές πρωτεύουσες. Ωστόσο, παρότι οι λογικές της πρόληψης τροφοδοτούν μια γενικευμένη αίσθηση άγχους, ταυτόχρονα ταυτοποιούν επίσης συγκεκριμένα άτομα και κοινότητες ως πρωταρχικούς στόχους εχθρότητας. Αυτή η στοχοποίηση παρουσιάζεται ως δικαιολογήσιμη ακριβώς λόγω του ασαφούς χαρακτήρα του τρομοκράτη ως του ‘εχθρού από μέσα’, ως κάποιου που είναι εχθρικό στην κοινωνική τάξη αλλά μπορεί επίσης να κατοικεί εντός της, ώστε να χρειάζεται να αναζητηθεί ενεργά, αποκαλυφθεί και σταματηθεί.”

¹⁵² Sedatephobia, Ξένο σώμα <https://www.youtube.com/watch?v=uz8-m52siWM>

ασφάλεια που προτάσσεται ως στόχος των πρακτικών αυτών.¹⁵³ Τελικά, τα παραπάνω μέσα συγκλίνουν στον κοινό στόχο της τιμώρησης και άμεσης απομάκρυνσης των πληθυσμών που θεωρούνται ανεπιθύμητοι, ο οποίος φαίνεται στη σύγχρονη Ευρώπη να αναδύεται ως σημαντικότερος από οποιαδήποτε άλλη πολιτική - αντιμαχόμενος όχι μόνο εκείνες που αφορούν τα δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος, αλλά ακόμη και την αντεγκληματική.

| II. η διοικητική κράτηση στην ελληνική και ενωσιακή πρακτική |

Παραπάνω αναλύθηκαν οι διαστάσεις του *crimmigration* και της διοικητικής κράτησης κατ' επέκταση, ως τρόπος διακυβέρνησης και διαχείρισης πληθυσμών, καθώς και αναπαραγωγής της εξουσίας και του ελέγχου πάνω σε άτομα και ομάδες που θεωρούνται υποτελείς από τις ηγεμονικές δομές της δύσης. Πέρα από αυτά, η διοικητική κράτηση έχει πλέον αναδειχθεί και σε μηχανισμό κέρδους για ιδιωτικές εταιρίες, στις οποίες ανατίθενται από τα κράτη πλήθος εργασιών, από την κατασκευή των κέντρων κράτησης και τη διοίκηση, μέχρι την παροχή φαγητού μέσω της πρακτικής αναθέσεων σε τρίτους (*outsourcing*)¹⁵⁴. Στο άρθρο 57 του ν. 4686/2020¹⁵⁵ υπάρχει μία σημαντική διεύρυνση του πεδίου - με προσθήκη των τομέων της 'καθαριότητας' και 'ασφάλειας' - στο οποίο μπορεί να συνάψει συμβάσεις έργου με τρίτους το κράτος, δαπανώντας δημόσιους και ευρωπαϊκούς πόρους, ενώ το τροποποιούμενο από αυτόν άρθρο 96 του ν. 4368/2016 ήταν πιο συγκεκριμένο. Επίσης, ενώ θεωρούνταν δεδομένη η προκήρυξη διαγωνισμού και προβλέπεται η προσπέρασή της κατά παρέκκλιση μόνο για εξαιρετικές περιπτώσεις στον παλαιό νόμο, αυτοί οι περιορισμοί εξαφανίζονται στον καινούργιο, γεγονός που δεν έχει μείνει ανεκμετάλλευτο από το Υπουργείο Μετανάστευσης.¹⁵⁶ Οι αναθέσεις αυτές συμβάλλουν περαιτέρω στην εγκληματοποίηση καθώς το συμβολικό μήνυμα που δίνεται, για παράδειγμα, από τις αναθέσεις σε πολυεθνικές ασφάλειας είναι ότι οι μετανάστες είναι μια σοβαρή και επικίνδυνη απειλή, για την οποία χρειαζόμαστε εξειδικευμένη προστασία.¹⁵⁷ Ταυτόχρονα, μετατοπίζουν τη διοικητική κράτηση μακριά από την πολιτική σφαίρα δημιουργώντας μια σιωπηλή κοινωνική συναίνεση

¹⁵³ Pantazis, C., Pemberton, S., *From the 'old' to the 'new' suspect community | Examining impacts of recent UK counter-terrorist legislation*, στο "British Journal of Criminology", 49, 2009, σσ. 646-666, σσ. 661-662

¹⁵⁴ Arbogast, L., *Migrant detention in the European Union: A thriving business*, Migreurop, 7/2016. σ. 18

¹⁵⁵ Βλ. παράρτημα 1

¹⁵⁶ Βλ. σχετικά Καραγιαννίδης, Θ., *Υπουργείο Μετανάστευσης, 136000 ευρώ σε υπηρεσίες συμβούλου για τις... αναθέσεις!*, 26/5/2020, TVXS, <https://tvxs.gr/news/ellada/ypourgeio-metanasteysis-136000-eyro-se-ypiresies-symboyloy-gia-tis-anatheseis>
Νέα απευθείας ανάθεση Μηταράκη: Γιατί εξαιρείται από την υποχρέωση κατάθεσης ποινικού μητρώου ο ανάδοχος, 18/11/2020, Documento, <https://www.documentonews.gr/article/nea-apeytheias-anathesh-mhtarakh-giati-exaireitai-apo-thn-ypoxrews-h-katatheshs-poinikoy-mhtrwou-o-anadoxos/>

Μετά από κριτική για τις επαναλαμβανόμενες απευθείας αναθέσεις ο υπουργός δήλωσε ότι θα καταργηθεί το άρθρο 96 που τα επέτρεπε αυτά, καθώς η κυβέρνηση του κάνει μόνο "διεθνείς, διαφανείς διαγωνισμούς" και ελάχιστα το έχει χρησιμοποιήσει στην πράξη. Βλ. Δελτίο Τύπου, *Ομιλία του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Νότη Μηταράκη για τη συμφωνία-πλαίσιο με τίτλο «Παροχή Υπηρεσιών παρασκευής, μεταφοράς και διανομής γευμάτων σε δομές φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία»*, 1/9/2021

<https://migration.gov.gr/omilia-toy-ypourgoy-metanasteysis-kai-asyloy-k-noti-mitaraki-gia-ti-symfonia-plaisio-m-e-titlo-parochi-ypiresion-paraskeyis-metaforas-kai-dianomis-geymaton-se-domes-filoxenias-politon-triton-ch/>
Το άρθρο ωστόσο έχει ήδη τροποποιηθεί και διευρυνθεί (μάλιστα με λαναθασμένες αναφορές σε εδάφια, που προκαλούν σύγχυση) στον 4686/2020, με την τροποποίηση αυτή να επιτρέπει ουσιαστικά την πρακτική αυτή. Εκτός αυτού, θα καταργούνταν έως το τέλος του 2021 και είναι ακόμη παρόν.

¹⁵⁷ Arbogast, L., στο ίδιο, σ. 58

στο να διεκπεραιώνονται κρατικές αρμοδιότητες από ΜΚΟ και ιδιωτικές εταιρείες, ενώ τα κράτη μπορούν να αποκτήσουν μια απόσταση από τις παραβιάσεις δικαιωμάτων αναθέτοντας εργασίες σε ενδιάμεσους.

“η ιδιωτικοποίηση του ελέγχου της μετανάστευσης έχει δυσκολέψει την έρευνα και ποινική δίωξη υποθέσεων κακοποίησης, ακόμη και όταν συμβαίνουν μπροστά σε ντουζίνες μάρτυρες”¹⁵⁸

Σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης ή θανάτου κρατουμένου, το περισσότερο που συνήθως συμβαίνει είναι η συγκεκριμένη εταιρεία να χάσει τη σύμβαση και να την αντικαταστήσει μια άλλη.¹⁵⁹

α. Χώρος και χρόνος

Ο χώρος αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο των πρακτικών εγκλεισμού. Οι διαδικασίες εγκληματοποίησης, ελέγχου και καταστολής δημιουργούν μέσω των ορίων που θέτουν, συγκεκριμένους χώρους που προορίζονται για να ‘φιλοξενήσουν’ τα άτομα στα οποία απευθύνονται. Οι χώροι αυτοί μπορεί να είναι υλικοί, όπως μια φυλακή, ή άυλοι, όπως οι νομικοί χώροι του ‘υπόδικου’, του ‘κρατούμενου’, του ‘παράτυπου’. Οι φυσικοί χώροι που εξυπηρετούν την εγκληματοποίηση και τον έλεγχο της μετακίνησης συχνά είναι τα κρατητήρια, οι ίδιοι που εξυπηρετούν τον ποινικό έλεγχο. Αυτή η πρακτική εξισώνει έμπρακτα την αντιμετώπιση των μεταναστών με εκείνη των ποινικά διωκόμενων και οι χώροι αυτοί έχουν επανειλημμένα σχολιαστεί ως ακατάλληλοι σε σχετικές έρευνες¹⁶⁰. Η εστίαση στρέφεται εδώ στους επίσημους χώρους που κατασκευάζονται από την κρατική ή/και υπερκρατική πρωτοβουλία και παρουσιάζονται ως ‘ασφαλείς χώροι’ για την εγκατάσταση μετακινούμενων ατόμων. Εξετάζεται η έννοια και η εφαρμογή των hotspot (και οι πρόσφατες μεταμορφώσεις πολλών από αυτά σε κλειστές δομές) και οι συνθήκες και πρακτικές κράτησης στην Ελλάδα και άλλες χώρες.

Η έννοια του hotspot (θερμό σημείο), που ήταν από τις πρώτες που χρησιμοποιήθηκαν για την υποδήλωση χώρων παραμονής μεταναστών, δεν ορίζεται σαφώς. Η λέξη χρησιμοποιείται σήμερα με την έννοια περιοχής όπου συντελούνται πόλεμοι ή μάχες, την έννοια του δημοφιλούς μέρους και την έννοια του σημείου με δυνατότητα πρόσβασης στο ίντερνετ.¹⁶¹ Σε συνδυασμό με τις απεικονίσεις της ‘επικινδυνότητας’ των μεταναστών που κυριαρχούν στον πολιτικό και μιντιακό λόγο, η χρήση της για να χαρακτηρίσει τα μέρη εγκατάστασης των μεταναστών συνδέεται άμεσα με την πρώτη έννοια, και η επιλογή δημιουργεί ερωτήματα σε σχέση με τη στάση και τη θεσμική πρόθεση απέναντι στο θέμα. Εμφανίστηκε ως όρος στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση όπου για μια ακόμη φορά δε δίνεται ξεκάθαρος ορισμός, αλλά περισσότερο περιγράφεται η προσέγγιση που αντιπροσωπεύει. Συγκεκριμένα:

¹⁵⁸ Gammeltoft - Hansen, T., αναφορά στο άρθρο Siegfried, K., *Private security firms prosper as more migrants detained*, “The New Humanitarian”. 3/11/2015, <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2014/03/12/private-security-firms-prosper-more-migrants-detained> (τ.α. 22/11/2022)

¹⁵⁹ Arbogast, L., *Migrant detention in the European Union: A thriving business*, Migreurop, 7/2016. σ. 61

¹⁶⁰ Βλ. σχετ. Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων | Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 56

¹⁶¹ <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hotspot>

“Ο στόχος της προσέγγισης των hotspot είναι να παρέχει ένα πεδίο όπου οι φορείς μπορούν να επέμβουν, με ταχύτητα και συντονισμένα, σε Κράτη - Μέλη της πρώτης γραμμής όταν υπάρχει μια κρίση που οφείλεται σε συγκεκριμένη και δυσανάλογη μεταναστευτική πίεση στα εξωτερικά τους σύνορα, που συνίσταται σε μικτές μεταναστευτικές ροές - και τα εν λόγω κράτη - μέλη μπορούν να ζητήσουν υποστήριξη και βοήθεια για να ανταποκριθούν καλύτερα σε αυτή την πίεση.”¹⁶²

Ο ασαφής ορισμός του ‘πεδίου’ δημιουργεί έναν ευρύτατο υλικό και άυλο χώρο που επιτρέπει την επέμβαση των φορέων οπουδήποτε, δεν περιορίζεται από τα φυσικά όρια της εγκατάστασης, και παρ’ ότι αυτή μπορεί να λειτουργεί ως το σημείο εστίασης οτιδήποτε βρίσκεται σε επαφή με αυτήν, από την είσοδο μέχρι το λιμάνι που προσπαθούν να προσεγγίσουν οι βάρκες, μπορεί δυνητικά να αποτελεί μέρος του πεδίου - και άρα τόπος όπου υπάρχει η δυνατότητα επέμβασης εξωκρατικών θεσμών, συνήθως κατασταλτικών ή ελεγκτικών - και έτσι αντιμετωπίζεται στην πράξη. Η πρακτική χαρακτηρισμού περιοχών ως hotspot διευρύνει τον χώρο όπου οι ενωσιακοί θεσμοί έχουν αδιαμφισβήτητη εξουσία και ελευθερία δράσης.

Ο τρόπος λειτουργίας αυτής της προσέγγισης περιγράφεται ως απαντητικές ενέργειες των θεσμών στις πράξεις των ατόμων αιτούντων άσυλο, σχεδόν σαν το hotspot να ορίζεται από την ίδια τη δράση του ατόμου και το πεδίο εφαρμογής του να είναι οπουδήποτε βρίσκεται το άτομο. Το σύνορο εγγράφεται στο σώμα του ατόμου κι εδώ έχουμε το σημείο τομής του, το ‘θερμό σημείο’. Καθώς το άτομο έρχεται σε σύγκρουση διαρκώς με το σύνορο λόγω προέλευσης, μετατρέπεται σε θερμό σημείο, η σύγκρουση σωματοποιείται σε κάτι επικίνδυνο που χρήζει προσοχής και διαχείρισης. Με την πάροδο των χρόνων μάλιστα τα σημεία αυτά αυξάνονται, με νέες δομές για διαφορετικούς - αυξανόμενα αυστηρούς - σκοπούς και κατηγορίες ατόμων και νόμους που τις συνοδεύουν. Στο άρθρο 30 παρ. 4 του ν. 4686/2020 προστίθενται νέες κατηγορίες δομών σε εκείνες του άρθρ. 8 του ν. 4375/2016. Η αυστηροποίηση είναι εμφανής καθώς πρόκειται για κλειστές δομές με ξεκάθαρο σκοπό πλέον την κράτηση και την απέλαση¹⁶³. Το δίκτυο χώρων ελέγχου όλο και επεκτείνεται και η αντίληψη όλων των μορφών που παίρνει - και οι λόγοι αυτών - γίνονται πιο περίπλοκα και συγκεχυμένα.

Σε συνδυασμό με το χώρο, το σημαντικότερο στοιχείο που αναδύεται στη σχετική με την κράτηση βιβλιογραφία, το στοιχείο του οποίου η γνώση και στέρηση είναι η εδραιωμένη μέθοδος ποινής, είναι ο **χρόνος**. Η εξουσία, η παντοδυναμία, εκφράζεται με την κυριαρχία στο χώρο και το χρόνο των υποκειμένων. Το ενδιαφέρον και τρομακτικό που διαχωρίζει τη φυλακή από τη διοικητική κράτηση - παρ’ ότι όπως παρατηρεί η Bosworth, το μέτρο σύγκρισης, η διαμόρφωση του χώρου, το λεξιλόγιο για να περιγράψουμε το βίωμα και τις πρακτικές τη δεύτερης προέρχονται από το θεσμό της φυλάκισης¹⁶⁴ - είναι ότι στην δεύτερη περίπτωση ο χρόνος κράτησης είναι άγνωστος, αόριστος. Μπορεί να είναι από μερικές μέρες μέχρι χρόνια.

¹⁶² Avramopoulos, D., *Explanatory note on the “Hotspot” approach*, 2015, σ.2, (διαθέσιμο στο <http://www.statewatch.org/news/2015/jul/eu-com-hotspots.pdf>)

¹⁶³ Βλ. πλήρες κείμενο στο παράρτημα 1

¹⁶⁴ Bosworth, M., *Can immigration detention centres be legitimate? Understanding confinement in a global world*, στο Franko Aas, K. & Bosworth, M., (eds), “The borders of punishment migration, citizenship and social exclusion”, Oxford university Press, 2013, σσ. 149-165, σ.155-156

Η άγνοια αυτή επεκτείνει την κλοπή ή την απώλεια χρόνου του ατόμου εκτός από το συνηθισμένο επίπεδο του βιωμένου χρόνου που γίνεται αντιληπτός με ημερομηνίες, στο επίπεδο του συναισθήματος, της ελπίδας, της αίσθησης δυνατότητας δράσης. Όχι μόνο δεν μπορείς να δράσεις τώρα, δεν ξέρεις και πότε θα μπορείς να δράσεις. Η πιθανότητα δράσης σε επίπεδο σκέψης απομακρύνεται και οποιαδήποτε εξάσκηση της δυνατότητας αυτής ατονεί, αφού δεν μπορεί να λάβει πλέον χώρα ούτε στο φανταστικό χώρο ενός γνωστού μελλοντικού 'τότε'.

Οι συμμετέχοντες σε έρευνα που έγινε το 2019 στο Trandum, το μοναδικό κέντρο κράτησης της Νορβηγίας περιγράφουν¹⁶⁵ "να είναι παγιδευμένοι σε μια μορφή στατικής απουσίας χρόνου, ενώ ο εξωτερικός κόσμος συνεχίζει να προχωρά". Οι παρακάτω δηλώσεις είναι τυπικές:

Σκέφτομαι πολύ το μέλλον μου. Τι θα συμβεί; Δεν ξέρω. Ο,τιδήποτε κακό μπορεί να συμβεί. Δεν ξέρω. Το βράδυ, δεν μπορώ να κοιμηθώ. Απλά ξαπλώνω λίγα λεπτά, είναι σαν κάποιος να με ξυπνά επειδή έχω κάτι εδώ [χτυπά το στήθος του] - τέλη των 20, Δυτική Αφρική

Για πολλούς η κράτηση σήμαινε απώλεια ελέγχου στον χρόνο τους. Ο Moa (20 τέλη, Τσετσενία) είπε: 'Η αστυνομία παίρνει χρόνια από τη ζωή σου, παίρνουν το χρόνο σου'. Για κάποιους συμμετέχοντες, αυτή η απώλεια χρόνου ήταν ισοδύναμη με απώλεια ζωής.

Είναι χαμένος χρόνος, είναι χαμένη ζωή. Αυτή είναι η ζωή μου. Είμαι 24 ετών. Έχω τώρα ένα μήνα - ένας μήνας είναι χρόνος. Είναι πολύς χρόνος, ο ένας μήνας. Οι άνθρωποι μπορούν να κάνουν πολλά πράγματα σε ένα μήνα. Τι γίνεται με δύο, τρεις, τέσσερις πέντε μήνες; Χάνω ζωή. Αυτό κάνω εδώ. - Hamid, μεσα 20, Τυνησία

Πολλοί συμμετέχοντες συμμερίζονται το συναίσθημα της απώλειας ζωής ή σημαντικών θεμάτων. Ένιωθαν ότι η κράτηση δημιούργησε ένα κενό στη ζωή τους και τους εμπόδιζε να κάνουν λογικά, παραγωγικά πράγματα, όπως εκπαίδευση και εργασία. Αυτό ήταν ιδιαίτερα δύσκολο για τους κρατούμενους που είχαν οικογένεια να στηρίξουν γιατί, όπως είπε ο Ali (30 τέλη, Ιράν), 'ο χρόνος είναι χρήμα'

Στις επίσημες επικοινωνίες της ευρωπαϊκής επιτροπής αναφέρεται ότι "Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλου (EASO), η Frontex και η Europol θα εργαστούν στο πεδίο μαζί με κράτη-μέλη της πρώτης γραμμής ώστε να ταυτοποιούν, εγγράφουν και λαμβάνουν αποτυπώματα των εισερχόμενων μεταναστών γρήγορα. Η δουλειά των φορέων θα αλληλοσυμπληρώνεται. Οι αιτούντες άσυλο θα διοχετεύονται άμεσα σε μια διαδικασία ασύλου όπου η υποστηρικτικές ομάδες της EASO θα βοηθούν στην επεξεργασία των υποθέσεων ασύλου το συντομότερο δυνατόν. Για εκείνους που δεν έχουν ανάγκη προστασίας, η Frontex θα βοηθά τα κράτη μέλη συντονίζοντας την επιστροφή των παράτυπων μεταναστών. Η Europol Και

¹⁶⁵ Gashi, L., Pedersen, W. & Ugelvik, T., *The pains of detainment: Experience of time and coping strategies at immigration detention centres*, στο "Theoretical criminology", 25 (1), 2021, Sage, σσ. 88-106, σσ. 93-94

η Eurojust, θα συμβάλλουν το κράτος-μέλος φιλοξενίας με έρευνες για την διάλυση δικτύων παράνομης διακίνησης και trafficking.”¹⁶⁶

Το τι σημαίνει πρακτικά η επεξεργασία υποθέσεων ασύλου “το συντομότερο δυνατόν” αναφέρθηκε και παραπάνω, με χιλιάδες αιτήσεις να εκκρεμούν και με αναμονές δύο και τρία χρόνια. Περισσότερα στοιχεία ανά χώρα δίνονται στους πίνακες της EASO από την αναφορά του 2021 που παραθέτονται στο παράρτημα 2,, με εστίαση στις 5 χώρες με τις περισσότερες αιτήσεις ανά περίπτωση. Αυτά είναι γενικά αριθμητικά στοιχεία και δεν μπορούν να προσφέρουν ακριβή εικόνα για το πώς λειτουργούν οι διαδικασίες, αλλά παρέχουν ενδείξεις της αδυναμίας να ανταποκριθούν στον όγκο των αιτήσεων καθώς και των αυθαίρετων κατασκευών που τις συνοδεύουν, όπως η έννοια των ‘ασφαλών χωρών καταγωγής’, που αξίζει να διερευνηθούν περαιτέρω. Για παράδειγμα, στον πίνακα 4 φαίνεται ότι στην Ισπανία απορρίφθηκε το 2020 ένα μεγάλο ποσοστό (54%) αιτήσεων από άτομα προερχόμενα από την Κολομβία, μια χώρα με μακροχρόνιες εμφύλιες συγκρούσεις και χιλιάδες περιπτώσεις δολοφονιών ακτιβιστών και εκτοπισμού κοινοτήτων ιθαγενών για πολιτικούς και περιβαλλοντικούς λόγους.¹⁶⁷

Στην πορεία των χρόνων, οι εγκαταστάσεις των hotspot αλλάζουν λειτουργίες και χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση και ανακατανομή μεταναστών που έχουν συλληφθεί στην ξηρά, και τελικά ως χώροι κράτησης για μια πληθώρα λόγων.

“ [...] τα ιταλικά hotspot έχουν επίσης χρησιμοποιηθεί για την αναδιανομή των μεταναστών που ήδη είναι παρόντες στην ιταλική επικράτεια, και ιδιαίτερα για την απομάκρυνση της απειθαρχής και αμφισβητούμενης παρουσίας τους από τοποθεσίες υψηλής ορατότητας. Μέχρι στιγμής αυτό έχει συμβεί στον απόηχο των διαμαρτυριών και συγκρούσεων των μεταναστών με την τοπική αστυνομία σε μέρη όπως η Ventimiglia, στο ιταλογαλλικό σύνορο. [...] Στην Ελλάδα, τα νησιά-hotspot χρησιμοποιούνταν ως τοποθεσίες ‘δέσε και φύγε’ (dock and go) κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών από την εφαρμογή. Οι μετανάστες εγγράφονταν σχετικά γρήγορα και αφήνονταν στη συνέχεια να μετακινηθούν στην ενδοχώρα. Με την υπογραφή της Ευρωπαϊοτουρκικής συμφωνίας το Μάρτιο του 2016 και το σχεδόν ταυτόχρονο κλείσιμο του βαλκανικού διαδρόμου, τα ελληνικά hotspot έχουν γίνει μέρη κράτησης για το μπλοκάρισμα των μεταναστών στα νησιά απέναντι από την Τουρκία, εμποδίζοντας έτσι την άφιξή τους στην Αθήνα”¹⁶⁸

Εδώ αρχίζει να εμφανίζεται, αν όχι απαραίτητα η πρόθεση πίσω από την αδυναμία ορισμού του hotspot, σίγουρα το πολιτικό όφελος εισαγωγής στο δημόσιο λόγο και εργαλειοποίησης

¹⁶⁶ European Commission, *Communications from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the Regions | A European Agenda on Migration*, παρ. “Using the EU’s tools to help frontline Member States”, 13/5/2015, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0240> (τ.α. 28/10/22)

¹⁶⁷ The International Institute for Strategic studies, *Conflict in Colombia: Increasing violence, political changes and external influences*, 17/3/22, <https://www.youtube.com/watch?v=cLaMJ7nqmig&t=2880s>

¹⁶⁸ Tazzioli, M. & Garelli, G., *Containment beyond detention: The hotspot system and disrupted migration movements across Europe*, στο “Environment and Planning D: Society and Space”, 38 (6), 2018, σσ. 1009-1027, σ. 1010

μιας λέξης - θεσμού που μπορεί να πάρει οποιαδήποτε μορφή και οποιοδήποτε νόημα ανάλογα με τις ανάγκες. Αρχικά παρουσιασμένα από τις ευρωπαϊκές αρχές ως μια γεωπολιτική κατασκευή ασφαλούς χώρου, τα hotspot δεν βασίζονται στις αρχές της προσωπικής ασφάλειας και αξιοπρέπειας, αυτονομίας, χωρικής ελευθερίας και κοινότητας που χαρακτηρίζουν άλλες συλλογικές και αυτοοργανωμένες προσπάθειες δημιουργίας χώρου που συνδιαμορφώνονται από ακτιβιστές και μετανάστες, όπως καταλήψεις και οι δράσεις σε ανοιχτά camp (π.χ. του πρόσφατα εκκενωμένου Ελαιώνα). Αντίθετα πρόκειται για κατασκευές περίπλοκες, που θέτουν σε κίνδυνο τους μετανάστες και επιβάλλουν την ελεγχόμενη ακινησία και την κάθετη διαχείριση¹⁶⁹, λειτουργώντας πρακτικά ως “ευέλικτα εμπόδια αποδιοργάνωσης της κινητικότητας”.¹⁷⁰

β. Συνθήκες και εμπειρίες κράτησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η πραγματικότητα των συνθηκών στα κέντρα κράτησης μπορεί να γίνει αντιληπτή κατά τη γνώμη μου μόνο αν βιωθεί για σημαντικό χρονικό διάστημα. Δεν κατέστη δυνατό να κάνω κάτι τέτοιο ή να υπάρξει έστω πρόσβαση σε άτομα που έχουν αυτή την εμπειρία, επομένως επιχειρείται εδώ μια βασική περιγραφή με δεδομένα από ποιοτικές έρευνες, εκθέσεις ελεγκτικών θεσμών όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, αναφορές αλληλέγγυων ομάδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και των ίδιων των κρατουμένων, όπου αυτές ήταν διαθέσιμες σε ρεπορτάζ και ντοκυμαντέρ. Παρουσιάζονται πρώτα ενδεικτικά οι συνθήκες σε άλλες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης, έπειτα δεδομένα από την Ελλάδα και τέλος μια μίξη εμπειριών με φωτογραφίες για την απόδοση της γενικής αίσθησης.

Ηνωμένο Βασίλειο & Σουηδία

Συνθέτοντας 4 ποιοτικές έρευνες που διεξήχθησαν σε κέντρα κράτησης στη Σουηδία (η μία από τις οποίες αναλύεται περαιτέρω στο επόμενο μέρος για τις εμπειρίες των κρατουμένων) και το Ηνωμένο Βασίλειο με συνολικά 52 προσωπικές συνεντεύξεις (15 σε μέλη του προσωπικού, 2 σε επαγγελματίες υγείας και 35 συνεντεύξεις μεταναστών), οι Van Hout κ.α. αναδεικνύουν τα εξής ως βασικά προβλήματα:¹⁷¹

- Προβλήματα γλώσσας και αδυναμία κατανόησης βασικών πληροφοριών σχετικά με τη διαδικασία ασύλου.
- Έλλειψη βασικών παροχών υγείας
- Μη αναγνώριση προβλημάτων ψυχικής υγείας
- Κακής ποιότητας φαγητό, μικρές ποσότητες και έλλειψη ισορροπημένης διαίτας
- Έλλειψη ιδιωτικότητας

Επιπλέον, στο Ηνωμένο Βασίλειο, από την περίοδο ακόμη που ήταν στην ΕΕ, υπάρχει πρακτική που επιτρέπει στους κρατούμενους μετανάστες να προσλαμβάνονται για καθημερινές εργασίες - αντί αυτές να ανατίθενται σε εταιρείες - με μισθό κάτω από 1.25 λίρες την ώρα, έξι φορές μικρότερο του αντίστοιχου εκτός κράτησης, τις οποίες παρουσιάζουν ως

¹⁶⁹ Mitchell, K. & Sparke, M., *Hotspot geopolitics versus geosocial solidarity: Contending constructions of safe space for migrants in Europe*, στο “Environment and Planning D: Society and Space, 38 (6), 2020, σσ. 1046-1066, σ. 1047

¹⁷⁰ Tazzioli, M. & Garelli, G., στο ίδιο, σ. 1010

¹⁷¹ Van Hout, M.C., Lungu-Byrne, C. & Germain, J., *Migrant health situation when detained in European immigration detention centres: a synthesis of extant qualitative literature*, στο “International Journal of Prisoner Health”, 16 (3), 2020, σσ. 221-236, σσ. 228-229

ευκαιρίες πληρωμένης εργασίας, κερδίζοντας εκατομμύρια το χρόνο σε πληρωμές εργασιών που θα ανατίθονταν σε τρίτους.¹⁷² Ακόμη υπάρχει η πρακτική χρέωσης των κρατουμένων για βασικά πράγματα, όπως πακέτα επικοινωνίας της εταιρείας, αφού η ίδια τους έχει κατασχέσει τα κινητά.¹⁷³

Μάλτα

Για τη Μάλτα, η DeBono συνοψίζει τα παρακάτω¹⁷⁴, συγκεντρώνοντας στοιχεία από αναφορές οργανισμών για τα ανθρώπινα δικαιώματα όπως η Ομάδα Εργασίας για την Αυθαίρετη Κράτηση, των Ηνωμένων Εθνών.

- Υπερπληθυσμός
- Πλήρης απουσία ιδιωτικότητας (σε χώρους ύπνου, ντουζ κλπ)
- Μη διαχωρισμός γυναικών από άνδρες κρατουμένους
- Έλλειψη προστασίας από κακοποίηση από το προσωπικό και άλλους μετανάστες, ιδιαίτερα για τις μετανάστριες
- Ανθυγιεινές συνθήκες
- Δυσκολίες στην πρόσβαση βασικές υπηρεσίες υγείας
- Ζητήματα ψυχικής υγείας¹⁷⁵
- Άρνηση πληροφόρησης σε σχέση με δικαιώματα πιθανών αιτούντων άσυλο

Δυτικά Βαλκάνια

Στις περιοχές αυτές έχουν αναπτυχθεί μηχανισμοί ασύλου από τη δεκαετία του '90 λόγω των πολέμων και των εκτοπισμών πληθυσμών και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προσπαθήσει να *“προωθήσει το μοντέλο της για τη διαχείριση των συνόρων ως πρώτο βήμα στη διαδικασία ενσωμάτωσης των χωρών αυτών”*, δημιουργώντας τελικά μια ουδέτερη ζώνη (buffer zone) για τον έλεγχο φαινομένων όπως η μετανάστευση και οι απειλές ασφάλειας.¹⁷⁶ Ωστόσο, λόγω έλλειψης πόρων ή κρατικής πολιτικής, αυτό δεν έχει λειτουργήσει.

Σερβία: Η κρατική πρακτική είναι να επιτρέπεται στους μετανάστες να κινούνται ελεύθερα στη χώρα, καθώς πρόκειται για χώρα στάσης και όχι προορισμού. Οι συνθήκες στα καμπ δεν είναι επαρκείς όπως ορίζει η ΕΕ, και ο στόχος τους είναι να δώσουν άμεση ανθρωπιστική βοήθεια και να κάνουν καταγραφή. Δεν γίνεται κράτηση ανθρώπων που δεν έχουν κάνει αίτηση ασύλου, παρ' ότι υπάρχει ένα κέντρο κράτησης για το σκοπό αυτό.

Βόρεια Μακεδονία: Η κράτηση σε κέντρα συνήθιζε να είναι η πρακτική, με το άτομο να μπορεί να μεταφερθεί σε κέντρο υποδοχής αν έκανε αίτηση ασύλου, μετά από 1-2 μήνες. Έχουν γίνει καταγγελίες για τις άθλιες συνθήκες κράτησης στην Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων και στο Συνήγορο του Πολίτη στη Μακεδονία και μετά από μετατροπές στη νομοθεσία ασύλου, η

¹⁷² Corporate Watch, *True scale of captive migrant labour revealed*, 22/08/2015, <https://corporatewatch.org/true-scale-of-captive-migrant-labour-revealed/> (τ.α. 20/11/2022)

¹⁷³ Arbogast, L., *Migrant detention in the European Union: A thriving business*, Migreurop, 7/2016. σ. 53

¹⁷⁴ DeBono, D., *‘Less than human’: the detention of irregular immigrants in Malta*, στο *“Race & Class”*, 2013, 55 (2), σσ. 60-81, σ. 67

¹⁷⁵ Médecins du Monde, *Access to Healthcare and Human Rights of Asylum-Seekers in Malta: experiences, results and recommendations* (Médecins du Monde, France, 2007).

¹⁷⁶ Celador, G. C. & Juncos, A. E., *The EU and border management in the Western Balkans: Preparing for European Integration or Safeguarding EU external borders?*, στο *“Southeast European and Black Sea studies”*, 12 (2), σσ. 201-220, σ. 202

κράτηση δεν είναι πλέον συστηματική για όποιο άτομο περνά τα σύνορα χωρίς άδεια. Αντ' αυτού ιδρύθηκαν δύο νέα κέντρα υποδοχής.

Βοσνία Ερζεγοβίνη: Εδώ εφαρμόζεται κράτηση συστηματικά και καθολικά, όπως και στη Βουλγαρία, ανεξαρτήτως της επιθυμίας των ατόμων να κάνουν αίτηση ασύλου. Καθώς δεν είναι μέρος της κύριας διαδρομής, ο αριθμός που λαμβάνει είναι μικρός σε σχέση με τις γειτονικές χώρες.¹⁷⁷

Εμπειρίες κρατουμένων

Σε ποιοτική έρευνα με συμμετέχουσες 4 έγκυες γυναίκες που κρατούνταν κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης τους σε καμπ στην Αγγλία ανέκυψαν τέσσερα βασικά θέματα: δυσκολίες στην πρόσβαση γυναικολογικής περίθαλψης, επιδείνωση ψυχικής υγείας, αίσθημα πείνας και έλλειψης ιδιωτικότητας.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Salamon, N.K., *Asylum systems in the western Balkan countries: Current issues*, στο "International Migration, 2016, IOM, σσ. 151-163, σ. 158

¹⁷⁸ Arshad, F., Haith-Cooper, M., Palloti, P. *The experiences of pregnant migrant women in detention: A qualitative study*, στο "British Journal of Midwifery", 2018, 26 (9), σσ. 591-596, σσ. 593

_ πάνω εικόνα: Αμυγδαλέζα <https://www.tovima.gr/2019/10/17/society/amygdaleza-fotia-sto-kentro-kratisis-prosfygon/>

_ κάτω εικόνα: κέντρο κράτησης Yarl's Wood, UK

<https://bright-green.org/2018/06/28/englands-detained-children-young-greens-protest-yarls-wood/>

Άλλη έρευνα του 2014 για τις εμπειρίες 21 κρατουμένων στα κέντρα κράτησης μεταναστών στη Σουηδία ανέλυσε τις εμπειρίες της κράτησης βάσει τριών θεμάτων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις: στρεσογόνοι παράγοντες στην κράτηση, έλεγχος από το σύστημα και εξαναγκασμός σε παθητικότητα.

Ως σημαντικοί παράγοντες που προκαλούν άγχος και στρες αναφέρονται οι κακές συνθήκες ζωής ιδιαίτερα σε θέματα υγιεινής και διατροφής, οι απειλές από το προσωπικό και η διαρκής αίσθηση ανασφάλειας παρά τη διαρκή επιτήρηση - και σε ορισμένες περιπτώσεις εξαιτίας της, καθώς και η απουσία κατάλληλου συστήματος υποστήριξης - σχέσεις με οικογένεια και φίλους, ακόμη και σημαντικές δυσκολίες επικοινωνίας με το προσωπικό, λόγω έλλειψης μεταφραστών.

¹⁷⁹ Οι βασικές τακτικές διαχείρισης αυτού του άγχους ήταν η τηλεόραση και οι υπολογιστές, ενώ αναφέρθηκαν και τα εξής: *“ύπνος, αυτοαπομόνωση, υπνωτικά χάπια, φυσική δραστηριότητα όπως μπιλιάρδο, ποδόσφαιρο ή γυμναστήριο. Ωστόσο, υπήρχαν κρατούμενοι που κατέφευγαν σε επιθετικές μεθόδους όπως το να χτυπούν τοίχους για να απελευθερώσουν το στρες”*¹⁸⁰. Αυτά σε κέντρα κράτησης όπου υπήρχαν και κάποιες ευκαιρίες για φυσική δραστηριότητα, που όπως αναφέρθηκε παραπάνω δεν απαντώνται στην Ελλάδα και άλλες χώρες. Ακόμη κι εδώ, η πρόσβαση σε αυτές τις δραστηριότητες αποφασίζεται αυθαίρετα από το προσωπικό. Και χρειάζεται να σημειωθεί ότι μιλάμε για άτομα που στην πλειοψηφία τους βρίσκονται σε παραγωγική ηλικία και έχουν επιθυμία να αξιοποιήσουν ποιοτικά το χρόνο τους - αναφέρθηκε από αρκετά η επιθυμία για ευρεία πρόσβαση σε γλωσσικά μαθήματα. Αντ’ αυτού η γενικευμένη πρακτική είναι ένας εγκλεισμός που δημιουργεί άγχος, που στην καλύτερη περίπτωση διοχετεύεται σε καθιστική απραξία μπροστά στην τηλεόραση και στη χειρότερη σε χτυπήματα στους τοίχους.

Η έλλειψη ελέγχου στην ίδια τους τη ζωή, η άγνοια του μέλλοντος και η εξάρτησή τους από θεσμούς και πρόσωπα (αστυνομία, δικηγόρους, ιατρικό προσωπικό) που λειτουργούν σε ένα φάσμα που περιλαμβάνει από αυθαιρεσία και αναποτελεσματικότητα, μέχρι εκούσια παρεμπόδιση και πρακτική δυσχέραση των υποθέσεών τους, είναι άλλο ένα σοβαρό πρόβλημα των κρατουμένων. Υπήρχαν αναφορές από πρώην κρατούμενους σε φυλακή που προτιμούσαν τη ζωή εκεί γιατί υπήρχε μία σίγουρη ρουτίνα, με έναν κρατούμενο να καταφεύγει μάλιστα σε βίαιη συμπεριφορά σε μια προσπάθεια να επιστρέψει στη φυλακή.¹⁸¹

Τελικά τα παραπάνω δημιουργούν μία αίσθηση ματαιότητας καθώς η πραγματικότητα των κρατουμένων βρίσκεται σε συνεχή αντίφαση με την πραγματικότητα που προβάλλεται σε επικοινωνιακό και διαδικαστικό πλαίσιο από την ΕΕ και τους νόμους της. Τα κρατούμενα άτομα νιώθουν ότι δεν μπορούν να λάβουν ουσιαστική κατεύθυνση και βοήθεια από πουθενά και σταδιακά παραιτούνται από την ιδέα ότι μπορούν να επηρεάσουν την κατάστασή τους με κάποια ενέργεια.¹⁸²

¹⁷⁹ Puthooppambal, S. J., Ahlberg, B. M. & Bjerneld, M., *“A prison with extra flavours”: experiences of immigrants in Swedish immigration detention centres*, στο *“International journal of migration, health and social care”*, 11(2), 2015, σσ. 73-85, σσ. 77-78

¹⁸⁰ Puthooppambal, S. J., Ahlberg, B. M. & Bjerneld, M., στο ίδιο, σ. 78

¹⁸¹ Puthooppambal, S. J., Ahlberg, B. M. & Bjerneld, M., στο ίδιο, σ. 79

¹⁸² Puthooppambal, S. J., Ahlberg, B. M. & Bjerneld, M., στο ίδιο, σ. 80

_ πάνω εικόνα: έξω από το Συμβούλιο Ασύλου (και χώρο κράτησης) της Σουηδίας, Marsta, Σουηδία | 8/1/2016 (δεν ήταν δυνατό να βρεθεί φωτογραφία από τα κέντρα κράτησης της Σουηδίας)

<https://www.ft.lk/International/sweden-may-expel-up-to-80000-of-last-years-asylum-seekers/49-521819>

_ κάτω εικόνα: κέντρο κράτησης Κω,

<http://aegeanews.gr/featured/19465/dimos-ko-dimiourgia-kripto-kentrou-kratisis-metanaston-entos-tou-hot-spot-daktilod-iktoumeni-topiki-efialtes-toskas-mouzalas-egrapsan-tous-katikous/>

γ. συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα το 2015 συνέβη μια μαζική αλλαγή χρήσης hotspot με την ίδρυση των προαναχωρησιακών κέντρων κράτησης (ΠΡΟ.ΚΕ.ΚΑ.) Αμυδαλέζας, Πέτρου Ράλλη, Κορίνθου, Φυλακίου Έβρου, Ξάνθης, Παρανεστίου Δράμας και Μόριας Λέσβου, που λειτουργούσαν έως τότε ως Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, με τις δύο λειτουργίες να συνυπάρχουν συχνά στους ίδιους χώρους, υποδηλώνοντας και στην πράξη ότι πρόκειται ουσιαστικά για την ίδια διαδικασία που υφίστανται όλα τα μετακινούμενα άτομα. Οι συνθήκες επανηλειμμένα έχει βρεθεί ότι δεν ανταποκρίνονται στις διαδικαστικές και ουσιαστικές εγγυήσεις της κράτησης που προβλέπονται από την ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία.¹⁸³ Παρακάτω θα γίνει μια ανασκόπηση των συνθηκών αυτών όπως έχουν καταγραφεί ιδίως στην ετήσια ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη 2017, λόγω του εύρους ανάλυσης, και τα δεδομένα από την έκθεση του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης Βασανιστηρίων 2020-2021 που είναι πιο σύγχρονα, αλλά αφορούν λιγότερους χώρους κράτησης. Η αδιαφάνεια που χαρακτηρίζει τη διοικητική κράτηση και τις δομές της είναι γενικό ζήτημα που περιορίζει την πλήρη αντίληψη και ανάλυση του φαινομένου.¹⁸⁴ Τα στοιχεία όχι μόνο δεν είναι προσβάσιμα δημόσια, αλλά κάποια από αυτά δε δίνονται ούτε στους φορείς που είναι αρμόδιοι για τον έλεγχό τους. *“Η ΕΛΑΣ παρέχει - και στον Συνήγορο - μόνο τα στοιχεία κρατουμένων στα Προαναχωρησιακά Κέντρα και όχι το σύνολο των διοικητικά κρατουμένων αλλοδαπών και στα αστυνομικά κρατητήρια”*¹⁸⁵

Όταν πήγα στην ψυχολόγο και εξήγησα ότι προσπάθησα να αυτοκτονήσω δυο φορές, το προσπέρασε σαν να μην ήταν τίποτα. (όταν ζήτησε βοήθεια κι άλλου) Ο γιατρός είπε ότι πρέπει να δω μια ψυχολόγο. Πήγα στην ψυχολόγο. Είπε ότι πρέπει να κλείσω ραντεβού. Μου έδωσαν ένα για τον Ιανουάριο του 2018. Τους είπα ότι ήταν πολύ αργά, αλλά είπαν πως πρέπει να πληρώσεις για να πας νωρίτερα. - Farah, 42 ετών, έφυγε από το Ιράν γιατί η οικογένεια της την απειλούσε που παντρεύτηκε κάποιον από διαφορετική εθνική ομάδα και ένας διακινητής τη βίασε στο δρόμο για την Ελλάδα. Όταν το μοιράστηκε, η ψυχολόγος δεν την κατηγοριοποίησε ως ευάλωτο άτομο. Προσπάθησε να αυτοκτονήσει στη Μόρια με χάπια αλλά δε μετακινήθηκε ούτε της δόθηκε ψυχολογική βοήθεια.¹⁸⁶

Από τα κέντρα κράτησης που αναφέρονται σε αυτή την έρευνα του 2017, η Μόρια έχει καεί το Σεπτέμβριο του 2020.¹⁸⁷ Για κάποια από τα υπόλοιπα δεν υπάρχουν άμεσα προσβάσιμες

¹⁸³ Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων / Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 55

¹⁸⁴ Ενδεικτικά, στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου υπάρχουν σελίδες για τις Δομές φιλοξενίας και για τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) και τις Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές (ΚΕΔ) με διεύθυνση και ένα τηλέφωνο, και ένας χάρτης χωρίς κάποιο υπόμνημα για το ποιες είναι σε λειτουργία, στοιχεία για το πόσα άτομα φιλοξενούν ή το χαρακτήρα τους. Τα ΠΡΟΚΕΚΑ είναι καταχωρημένα..

¹⁸⁵ Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων / Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 56

¹⁸⁶ Human Rights Watch, *Greece: Dire risks for women asylum seekers*, 15/12/2017, <https://www.hrw.org/news/2017/12/15/greece-dire-risks-women-asylum-seekers> (τ.α. 26/1/2023)

¹⁸⁷ CNN Greece, *Φωτιά στη Μόρια, Φόβοι για νεκρούς - Αγωνία για χιλιάδες μετανάστες, μεταξύ αυτών κρούσματα του κορωνοϊού* <https://www.cnn.gr/ellada/story/233740/fotia-moria-fovoi-gia-nekroys-agonia-gia-xiliades-metanastes-metaxy-ayton-kroysmata-koronoioy>

επίσημες πληροφορίες. Το Παρανέστι για παράδειγμα, δεν εμφανίζεται στις κλειστές δομές που αναφέρονται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Μετανάστευσης, παρότι σε αστυνομική ιστοσελίδα υπάρχει άρθρο τον Απρίλιο του 2022 για τη δομή, που φαίνεται να βρίσκεται σε λειτουργία.¹⁸⁸ Η λειτουργία του ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης έχει πάρει παράταση έως τις 31/12/2022 σύμφωνα με τα τοπικά νέα¹⁸⁹, αλλά ούτε και αυτό αναφέρεται στις δομές του Υπουργείου, όπως και η Αμυγδαλέζα. Εμφανίζονται μόνο σε έναν χάρτη, όπου χρειάζεται κανείς να τις αναζητήσει πατώντας το κατάλληλο σημείο ανάμεσα σε πολλά άλλα.¹⁹⁰ Οι τοποθεσίες του χάρτη και οι διευθύνσεις αναγράφονται με ελληνικούς χαρακτήρες, και υπάρχει απλά η περιγραφή της δομής στα αγγλικά (που για την Αμυγδαλέζα λ.χ. είναι Asylum Unit). Είναι εξαιρετικά χρονοβόρο να αναζητηθούν τα κέντρα κράτησης και σχεδόν θέμα τύχης να αναγνωριστούν ως τέτοια στις επίσημες ιστοσελίδες για ελληνόφωνα άτομα, πόσο μάλλον για εκείνα που δε διαβάζουν τη γλώσσα.

¹⁸⁸ Παναγιώτης Χαρέλας: "Το ΠΡΟΚΕΚΑ Παρανεστίου αποτελούσε και αποτελεί σύγχρονη, ανθρώπινη και ασφαλή δομή χάρη στην προσπάθεια όλων", 19/4/22, policenet.gr, <https://www.policenet.gr/article/%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%AD%CE%BB%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%BA%CE%B5%CE%BA%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CF%83%CF%84%CE%AF%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%8D%CF%83%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%84%CE%B5%CE%BB%CE%B5%CE%AF-%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%B7-%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%8E%CF%80%CE%B9%CE%BD%CE%B7-%CE%BA%CE%B1%CE%B9>

¹⁸⁹ ΠΡΟΚΕΚΑ Ξάνθης, φυλακή ή πανεπιστήμιο; , 24/11/2022, <https://www.thraki.com.gr/prokeka-xanthis-fylaki-i-panepistimio/>

¹⁹⁰ <https://migration.gov.gr/chartis-ypiresion/>

Στο διάγραμμα φαίνονται οι αριθμοί κρατουμένων σε προαναχωρησιακά κέντρα ανά έτος¹⁹¹. Η σημαντική μείωση που παρατηρείται το 2015 αποδίδεται στην αλλαγή κυβερνητικής πολιτικής, τη γενικευμένη αναβολή απομάκρυνσης ατόμων από τη Συρία και τη μη κράτηση νεοεισερχομένων από τη θάλασσα. Το 2016 η εικόνα αλλάζει καθώς κλείνουν τα σύνορα του δυτικού δρόμου των βαλκανίων και υπογράφεται δήλωση μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας για επιστροφές νεοεισερχομένων στα νησιά και την επανεγκατάσταση Σύριων προσφύγων (18/3/2016)¹⁹². Παράλληλα παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στην κράτηση ανάλογα με την εθνικότητα, με άτομα από το Πακιστάν, την Αλγερία, το Μαρόκο και την Τυνησία να κρατούνται σε αστυνομικά κρατητήρια και προαναχωρησιακά κέντρα της ενδοχώρας. Τα άτομα αυτά χαρακτηρίζονται οικονομικοί μετανάστες στο δημόσιο λόγο και δεν γίνεται δεκτή η επιστροφή τους στην Τουρκία εφόσον έχουν μεταφερθεί σε κέντρα της ενδοχώρας. Υπάρχουν τέλος εξαγγελίες από την Ελλάδα και την ΕΕ για δομές κράτησης κλειστού τύπου, για λόγους συμμόρφωσης και δημόσιας ασφάλειας.¹⁹³

Σε ό,τι αφορά τις συνθήκες, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει επανειλημμένα τα βασικά προβλήματα των προαναχωρησιακών κέντρων κράτησης όπως συνωστισμός, ανεπαρκής καθαριότητα και σίτιση, πολύ σύντομος ή ανύπαρκτος προαυλισμός και έλλειψη ιατρικού προσωπικού και υπηρεσιών υγείας. Διαπιστώθηκαν επιπλέον σημαντικές ελλείψεις διερμηνέων, ψυχολόγων και κοινωνικών λειτουργιών,¹⁹⁴ καθώς και έλλειψη πληροφόρησης για τις διαδικασίες. Γενικά διαπιστώνεται συστηματική παραβίαση δικαιωμάτων, και δεν υπάρχει πρόβλεψη για πληθυσμούς που χρήζουν ειδικής προστασίας όπως οι ανήλικοι, που τον καιρό της έρευνας βρίσκοντας σε προαναχωρησιακά κέντρα ή κρατητήρια εν αναμονή εύρεσης θέσεων σε ξενώνες. Παρατηρείται επίσης έλλειψη σταθερής χρηματοδότησης και η τάση να εξαρτάται η παροχή βασικών υπηρεσιών από διαγωνισμούς, που παρουσιάζουν μεγάλα χρονικά κενά.¹⁹⁵

Το φαγητό είναι πάρα, πάρα πολύ κακό. Λυπάμαι που το λέω αλλά ο στρατός δίνει στους πρόσφυγες φαγητό για τα ζώα. Στο στρατόπεδο έχουμε 150 παιδιά, έχουμε έγκυες γυναίκες. Έχουμε μικρά μωρά μέσα στις σκηνές. Το βράδυ κάνει κρύο και το μεσημέρι κάνει πάρα πολλή ζέστη. Δεν έχουμε ντουζ, δεν έχουμε ζεστό νερό. Οι τουαλέτες δεν είναι καθαρές. Όλα είναι όπως στη Σάμο.¹⁹⁶

¹⁹¹ Συνήγορος του Πολίτη, *Επιστροφές Αλλοδαπών*, Ειδική Έκθεση 2021, σ. 15 & Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων | Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 57

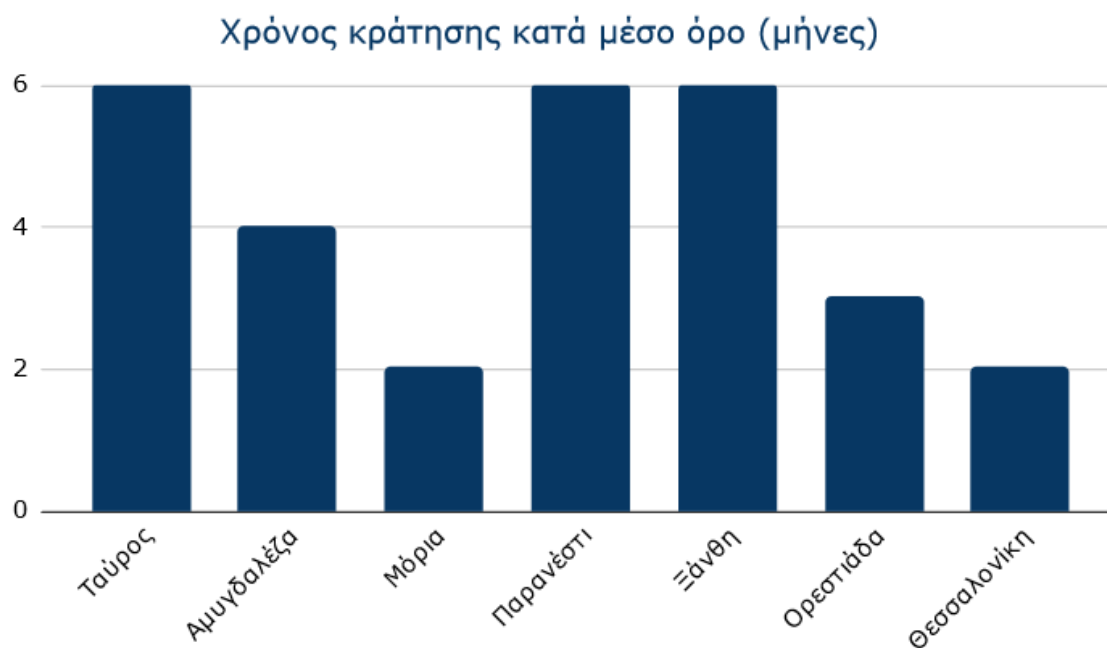
¹⁹² <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

¹⁹³ Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων | Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 57-58

¹⁹⁴ Συνήγορος του Πολίτη, *ΟΡCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης*, Ειδική ετήσια έκθεση 2017, σ. 52

¹⁹⁵ Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων | Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 56

¹⁹⁶ Ionian Channel, *Κορινθία | Καθιστική διαμαρτυρία μεταναστών και προσφύγων στην Κόρινθο*, 5/10/2019, 0:52, <https://www.youtube.com/watch?v=ukqfSI-q63M>

Δεδομένα από τις επισκέψεις που διενεργήθηκαν το 2017¹⁹⁷. Στα σημεία όπου υπάρχει κενό δε γίνεται αναφορά στο συγκεκριμένο θέμα στην έκθεση αυτοψίας.

	Ταύρος	Αμυγδαλέζα	Μόρια	Παρανέστι	Ξάνθη	Θεσ/νίκη	Ορεστιάδα	Κόρινθος
Θέρμανση								
Χώρος προαυλισμού								
Χρόνος προαυλισμού							Όταν υπάρχει συνοδός, όχι κάθε μέρα	
Καθαριότητα								
Καθαριότητα χώρων υγιεινής								
Φυσικός φωτισμός και αερισμός								
	Ταύρος	Αμυγδαλέζα	Μόρια	Παρανέστι	Ξάνθη	Θεσ/νίκη	Ορεστιάδα	Κόρινθος
Σίτιση	3 γεύματα τη μέρα (ΕΛΑΣ)	3 γεύματα τη μέρα (ΕΛΑΣ)	(στρατός)	3 γεύματα τη μέρα (ΕΛΑΣ)	3 γεύματα τη μέρα (ΕΛΑΣ)	2 γεύματα τη μέρα (εξωτερικό)	3 γεύματα τη μέρα (ΕΛΑΣ)	2 γεύματα τη μέρα (εξωτερικό)

¹⁹⁷ Συνήγορος του Πολίτη, ΟΡCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης, Ειδική ετήσια έκθεση 2017, σ. 53

						ιδιωτικό catering		ιδιωτικό catering
Ψυχαγωγία			Χώρος αναψυχής		TV Δαν. βιβλιοθήκη Επιτραπέζια	TV		
Επικοινωνία	Τηλεκάρτα	Τηλεκάρτα Κινητό	Κινητό (5-8 μ.μ.)	Κινητό	Κινητό	Τηλεκάρτα	Κινητό	Κινητό
Ψυχολόγοι Κοιν. Λειτουργοί Διερμηνείς								
Ενημέρωση για δικαιώματα Νομική συνδρομή								
Επισκεπτήριο	2h, 4/7	3h, 7/7	Ελεύθερα	Ελεύθερα	Ελεύθερα	2h, 3/7		

	επαρκής		ανεπαρκής		πλήρης απουσία
--	---------	--	-----------	--	----------------

Ο Συνήγορος διατυπώνει στην έκθεση προτάσεις¹⁹⁸ για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, που περιλαμβάνουν τον γενικό περιορισμό του μέτρου της διοικητικής κράτησης και την προτίμηση εναλλακτικών μέτρων, με εξατομικευμένη και αιτιολογημένη κρίση στις περιπτώσεις που προτιμάται η κράτηση. Οι διαδικασίες πρώτης υποδοχής και ταυτοποίησης χρειάζεται να διαχωριστούν από την κράτηση, καθώς και να σταματήσει η πρακτική της εκ νέου κράτησης προσώπων που έχουν συμπληρώσει το ανώτατο όριο των 18 μηνών, εφόσον δεν υπάρχουν στοιχεία που υποδηλώνουν αλλαγή των συνθηκών τους.¹⁹⁹

Ωστόσο, η κατάσταση από το 2017 και μετά φαίνεται να κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση με αυστηρότερα μέτρα, όπως η Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των επιστροφών²⁰⁰, που προτείνει την διεύρυνση της κράτησης αν

¹⁹⁸ Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων | Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017, σ. 58-59

¹⁹⁹ Σύσταση (ΕΕ) 2017/2338 της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2017, για την καθιέρωση κοινού «εγχειριδίου περί επιστροφής» προς χρήση από τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών κατά την εκτέλεση σχετικών με την επιστροφή καθηκόντων, παρ. 14.3

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017H2338> (τ.α. 20/11/22)

²⁰⁰ Commission Recommendation (EU) 2017/432 of 7 March 2017 on making returns more effective when implementing the Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32017H0432>

υπάρχει 'έκτακτη ανάγκη'²⁰¹ λόγω μεγάλου αριθμού εισερχομένων ατόμων, παραμερίζοντας απαιτούμενες συνθήκες που θεσπίζονται στο νόμο, όπως η παροχή ξεχωριστού χώρου σε οικογένειες (17 παρ. 2)²⁰² και η υποχρέωση κράτησης σε ξεχωριστές εγκαταστάσεις ή έστω ξεχωριστές πτέρυγες φυλακών (16 παρ. 1)²⁰³, ενώ στη συγκεκριμένη σύσταση δεν αποκλείεται και η κράτηση ανηλίκων στις περιπτώσεις 'ανάγκης'.²⁰⁴

Δεδομένα από τις επισκέψεις που διενεργήθηκαν το 2020-2021²⁰⁵. Στα σημεία όπου υπάρχει κενό δε γίνεται αναφορά στο συγκεκριμένο θέμα στην έκθεση αυτοψίας.

	Ταύρος	Αμυδαλέζα	Σουφλί	Φερές	Αρματαγωγό "Ροδος"	Ορεστιάδα
Θέρμανση						
Χώρος διαβίωσης						
Χώρος προαλισμού						
Χρόνος προαλισμού						
Καθαριότητα						
Καθαριότητα χώρων υγιεινής					Βρύσες έξω από το πλοίο, χημικά WC	
Φυσικός φωτισμός και αερισμός						
Είδη ρουχισμού και υγιεινής						
Σίτιση	(ΕΛ.ΑΣ.) Ψωμιά σε σακούλες σκουπιδιών στο πάτωμα	(ΕΛ.ΑΣ.) Έλλειψη ειδικών γευμάτων (λ.χ. διαβητικών)	catering	catering		catering
Ψυχαγωγία		Αυτοσχέδιο γήπεδο ποδοσφαίρου	Χώρος αναψυχής			

²⁰¹ Κατά το άρθρο 18 του Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council of 16 December 2008 on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32008L0115>

²⁰² Directive 2008/115/EC

²⁰³ Directive 2008/115/EC

²⁰⁴ Παρ. 14, Commission Recommendation (EU) 2017/432 of 7 March 2017 on making returns more effective when implementing the Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32017H0432>

²⁰⁵ Συνήγορος του πολίτη, *ΟΡCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης*, ετήσια ειδική έκθεση 2020-2021

		Βιβλιοθήκη				
Επικοινωνία	Τηλεκάρτα	Τηλεκάρτα Κινητό WI-FI	Τηλεκάρτες (διατίθενται)		Κινητο	
Ψυχολόγοι Κοιν. Λειτουργοί Διερμηνείς	1 1 0	2 2 3				1 1 0
Ενημέρωση για δικαιώματα Νομική συνδρομή						
Επισκεπτήριο						

Οι παραπάνω αυτοψίες διεξήχθησαν την περίοδο 2020-2021 κατά της διάρκειας της πανδημίας Covid-19 και σε όλους τους χώρους κράτησης διαπιστώθηκε ανεπάρκεια ιατρικού προσωπικού και ελέγχων για των ιό, καθώς και καθυστέρηση στα εμβολιαστικά προγράμματα, στις οποίες συνέβαλε και η έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης των κρατουμένων από τη διοίκηση. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι πως υπήρχαν κρατούμενοι σε αρματαγωγό πλοίο το Π/Ν “ΡΟΔΟΣ”, στο οποίο δεν επιτράπηκε η είσοδος στο κλιμάκιο του Συνηγόρου του Πολίτη, χωρίς να δοθεί νόμιμη αιτιολογία από τη διοίκηση. Οι πληροφορίες που δίνονται στη συγκεκριμένη αυτοψία είναι συγκεχυμένες²⁰⁶ και δίνεται σχεδόν ο ίδιος χώρος στην περιγραφή των συνθηκών (χημικές τουαλέτες και άνθρωποι σε λεωφορεία) με την παράθεση νόμων και διαταγμάτων που πιθανώς μπορούν να αιτιολογήσουν την άρνηση της διοίκησης για είσοδο και έλεγχο.²⁰⁷ Παρ’ ότι είναι η πρώτη φορά που συμβαίνει αυτό από την έναρξη της λειτουργίας του θεσμού του Συνηγόρου, δεν υπάρχει follow-up για να διαπιστωθεί η τύχη και η κατάσταση των μεταναστών που βρίσκονταν εκεί, ούτε ανάληψη ευθύνης ή αιτιολόγηση από πλευράς της διοίκησης του πλοίου. Υπάρχει απλά μια αναφορά που σιγά σιγά σβήνει, σε ένα κείμενο που λίγοι, κυρίως εξειδικευμένοι πολίτες ενδιαφέρονται να διαβάσουν.

Τα παραπάνω χρειάζεται να ειπωθούν, όχι για να υποβαθμιστεί το έργο του Συνηγόρου που κάνει το περισσότερο δυνατό με ελάχιστους πόρους και τα χέρια δεμένα, αλλά για να γίνει κατανοητό ότι δεν αρκεί. Δεν αρκεί ούτε το έργο, ούτε η πληροφόρηση από θεσμούς που

²⁰⁶ Συγκεκριμένα, αναφέρεται ότι πραγματοποιήθηκε στις 20/3/20 (σ. 90) και ότι “η μόνη επίσημη πληροφορία είναι ότι διέμεναν 450 άτομα την 11.3.2020, τα οποία είχαν εξαντλήσει τη χωρητικότητα του πλοίου. Κατόπιν των ανωτέρω, δεδομένου ότι το αρματαγωγό Π/Ν “ΡΟΔΟΣ” απέπλευσε κατά δημοσιογραφικές πληροφορίες την 12.3.2020 προς στέγαση των διαμένοντων σε δομές μεταναστών στη Μαλακάσα και ενδεχομένως και σε άλλη δομή, ο Συνήγορος του Πολίτη εισηγείται στο μέλλον, σε περίπτωση που υπάρξει κατ’ εξαίρεση ανάγκη χρήσης αρματαγωγών πλοίων για επείγουσα στέγαση παράτυπων μεταναστών, τυχόν κράτηση στον εσωτερικό χώρο αφενός να μην είναι πολυήμερη [...] αφετέρου ο χώρος να διασφαλίζει τον αναγκαίο διαχωρισμό γυναικών από άντρες κρατουμένους [...]” (σελ. 93). Εκτός από την αναντιστοιχία στις ημερομηνίες που δυσκολεύει την κατανόηση του τι συμβαίνει. Δεν φαίνεται να υπάρχει κάποιο follow up στο τι έγιναν αυτοί οι άνθρωποι και κάποια προσπάθεια να έρθει ο Συνήγορος σε επαφή μαζί τους στη Μαλακάσα ή σε όποια άλλη δομή. Αντίθετα, υπάρχει απλά μια καλυμμένη αποδοχή του γεγονότος ότι μπορούν να κρατούνται άνθρωποι σε πλοίο - συνοδευόμενη με το κατ’ εξαίρεση - και δίνονται συστάσεις για το πώς να γίνει αυτό στο μέλλον.

²⁰⁷ Συνήγορος του πολίτη, *OPCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης*, ετήσια ειδική έκθεση 2020-2021, σ. 91

έχουν δημιουργηθεί από το κράτος, για να ελέγξουν το κράτος. Την ημέρα που γράφω αυτά, 16/1/2023 το πρωί, ο Some Tsiona Nzita από το Κονγκό πέθανε σε ένα container στο καμπ της Ριτσώνας. “Ζητούσε ιατρική βοήθεια από τα ξημερώματα [...] Το ασθενοφόρο σύμφωνα με μαρτυρίες έκανε 3 ώρες να φτάσει”²⁰⁸ “Φίλοι του άνοιξαν το δωμάτιο και τον βρήκαν μέσα νεκρό”.²⁰⁹ Το καμπ της Ριτσώνας δεν υπάρχει στις αναφορές, οι δομές είναι πολλές και δεν γίνονται αυτοψίες σε όλες. Αν εμφανίζονταν, ίσως να έλεγαν ότι υπήρχε “ελλιπής” ή “επαρκής” περίθαλψη. Χωρίς διευκρίνιση του τι σημαίνουν αυτές οι λέξεις, ποια είναι η κλίμακα. “Ελλιπής” για “εμάς” ή για “εκείνους”;

Οι θάνατοι μεταναστών δεν υπάρχουν στις αναφορές, μόνο οι θάνατοι κρατουμένων σε φυλακές²¹⁰. Νομίζω ότι θα έπρεπε να καταγράφονται στις έρευνες για τις συνθήκες κράτησης και τα βασανιστήρια. Έστω και ως καταγγελίες. Παρακάτω επιχειρήθηκε να γίνει μια τέτοια καταγραφή, με όσα στοιχεία συλλέχθηκαν από δημοσιογραφικά άρθρα και ανακοινώσεις αλληλέγγυων ομάδων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από το 2012, που άνοιξε η Αμυγδαλέζα και τα πρώτα κέντρα κράτησης. Η συγκεκριμένη καταγραφή αφορά μόνο θανάτους σε δομές με την πρόθεση να δοθεί μια εικόνα της πολιτικής που επικρατεί. Οι θάνατοι στα σύνορα κατά την προσπάθεια εισόδου και τις επαναπροωθήσεις είναι εκατοντάδες κάθε χρόνο και αποτελούν άμεση συνέπεια της άτεγκτης μεταναστευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής ένωσης.²¹¹

31/8/2022, Wares Ali, 40 ετών, Ελαιώνας

“Ο άνδρας που έχασε τη ζωή του μέσα στο camp άρχισε ήδη από τις 2 τα ξημερώματα να νιώθει δυσφορία και ζήτησε από τους υπαλλήλους security που βρίσκονταν στην πόρτα να καλέσουν γιατρό. Μέχρι τις τρεις δεν είχε γίνει καμία ενέργεια και τότε ο άνθρωπος άρχισε να νιώθει πόνους στο στήθος. Καλείται ασθενοφόρο. Το ασθενοφόρο φθάνει κατά τις τέσσερις, τέσσερις παρά. Ο άνδρας είναι νεκρός. Το πρωί της ίδιας μέρας μαθαίνουμε ότι όταν η δομή λειτουργούσε κανονικά υπήρχε σταθερή παρουσία υγειονομικού προσωπικού, γιατρών και νοσηλευτών/τριών στη δομή. Ύστερα από την παύση του προσωπικού και την διακοπή των παροχών στη δομή προκειμένου οι κάτοικοι να εκβιαστούν και να οδηγηθούν σε οικειοθελή αποχώρηση από τη δομή, απομένουν στο camp μόλις δύο παθολόγοι και δύο νοσηλευτές. Ενώ αυτή τη στιγμή εκτιμάται ότι διαμένουν ακόμα στη δομή περισσότερα από εξακόσια άτομα. Το βράδυ της 31^{ης} Αυγούστου δεν υπήρχε κανένας υγειονομικός να παράσχει στον Wares Ali την απαραίτητη υγειονομική φροντίδα όταν άρχισε να διαμαρτύρεται για πόνους και δυσφορία ενώ κάλλιστα θα υπήρχε ο χρόνος, αφού μεσολάβησαν 2 ώρες από εκείνη τη στιγμή μέχρι το θάνατό του.”²¹²

30/8-2/9/2021, Alaa Muhammad Al-Bakri, Έβρος

“Το όνομά του ήταν Alaa Muhammad Al-Bakri. Καταγόταν από τη Συρία. Ήταν παντρεμένος και άφησε πίσω του δύο παιδιά: μια οκτάχρονη κόρη και έναν γιο πέντε ετών. Τώρα είναι νεκρός.

²⁰⁸ Solidarity with Migrants, δημοσίευση 16/1/2023 10:25, Facebook

²⁰⁹ Solidarity with Migrants, δημοσίευση 16/1/2023 15:34, Facebook

²¹⁰ Συνήγορος του πολίτη, *OPCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης*, ετήσια ειδική έκθεση 2020-2021, σσ. 57-59

²¹¹ Υπατη αρμοστεία: *Δεκάδες νεκροί στο Αιγαίο και την Αν. Μεσόγειο*, 12/8/2022, EPT,

<https://www.ertnews.gr/eidiseis/diethni/ypati-armosteia-dekades-nekroi-sto-aigaio-kai-tin-an-mesogeio/>

²¹² Βρεττός, Α., “Wares Ali, 40 χρονών... νεκρός από ανακοπή στη δομή του Ελαιώνα”, άρθρο στο “Κουτι της Πανδώρας”, 01/09/2022, (τ.α. 16/1/2023)

<https://www.koutipandoras.gr/article/wares-ali-40-chronon-nekros-apo-anakopi-sti-domi-tou-elaiona-mia-sygklonistiki-martyria/> “

Ένα άτομο προσπάθησε να τον βοηθήσει: «Τον κουβάλησα στην πλάτη μου για μεγάλη απόσταση. Παραδόθηκα στην αστυνομία και μας έβαλαν σε κρατητήριο. Τότε μας έβαλαν με αισχρό τρόπο σε ένα αυτοκίνητο και μας παράτησαν σε μια νησίδα στη μέση του ποταμού Έβρου. Ο νεαρός άντρας πέθανε εκεί».

213

10/5/2021 ιρανός πρόσφυγας, 51 ετών, ΒΙΑΛ Χίου

“Το πρωί της Δευτέρας νεκρός μέσα στη σκηνή του βρέθηκε 51χρονος Ιρανός (και όχι Ιρακινός, όπως αναφέρει το υπουργείο) που έπασχε από στεφανιαία νόσο και ο θάνατός του αποδίδεται σε καρδιακό επεισόδιο. [...] Ερωτήματα όμως δημιουργεί η περίπτωση του 51χρονου αφού, σύμφωνα με πληροφορίες, η άφιξή του στο νησί προσδιορίζεται πριν από δύομισι χρόνια και συγκεκριμένα στα τέλη του 2018! Θυμίζουμε ότι εδώ και καιρό, θεωρητικά τουλάχιστον, οι παλαιότεροι στη ΒΙΑΛ έχουν αποχωρήσει είτε με άσυλο είτε χωρίς να αναγνωριστούν ως πρόσφυγες.”²¹⁴

4/5/2021 Mimi Mujingila, 35 ετών, Μαλακάσα

“Σύμφωνα με μαρτυρίες προσφύγων από το στρατόπεδο της Μαλακάσας, η Mimi Mujingila είχε πόνους για πολλές μέρες και το μόνο που της προσφέρθηκε ήταν παυσίπονα. Μετά από καιρό που κατάφερε να πάει σε νοσοκομείο χειρουργήθηκε. Επιστρέφοντας στο στρατόπεδο συνέχιζε να μην αισθάνεται καλά, να κλαίει από τον πόνο και να μην μπορεί να χρησιμοποιήσει τις τουαλέτες. Έψαχνε για σπίτι στην Αθήνα γιατί οι συνθήκες στη Μαλακάσα δεν της επέτρεπαν να αναρρώσει. Τελικά η κατάστασή της χειροτέρεψε, ξαναπήγε εσπευσμένα στο νοσοκομείο, όπου και πέθανε.”²¹⁵

3/5/2021 ανώνυμος, 28 ετών, ΒΙΑΛ Χίου

“Σ’ένα ρημαγμένο προσφυγικό καταυλισμό στο ελληνικό νησί της Χίου νωρίτερα αυτή την εβδομάδα, ένας νεαρός άνδρας πέθανε μόνος σε μια σκηνή. Έως ότου φτάσουν οι φύλακες στη σκηνή, περίπου 12 ώρες αργότερα, το σώμα ήταν περικυκλωμένο από τρωκτικά”²¹⁶

27/3/2021 Ibrahim Ergun, 24 ετών, Κέντρο κράτησης Κορίνθου

“Ο 24χρονος κούρδος πρόσφυγας Ibrahim Ergun, που βρισκόταν σε διοικητική κράτηση επί 17 μήνες στο Κέντρο Κράτησης Μεταναστών της Κορίνθου, 80 χλμ. έξω από την Αθήνα, βρέθηκε νεκρός σε μια τουαλέτα container. Μετά την απόφαση να παραταθεί η διάρκεια της κράτησής του, ο Ergun φημολογείται πως αυτοκτόνησε, και το σώμα του μεταφέρθηκε στην Αθήνα για αυτοψία. Μετά τα αποτελέσματα της αυτοψίας, το σώμα του στάλθηκε στη γενέτειρά του στην περιοχή Bulanik στην Τουρκία στις 6 Απριλίου. Ο ανιψιός του, Mazlum Ergun, που ζει στη Γαλλία, υποστήριξε ότι ο Ibrahim χτυπήθηκε στο καμπ πριν πεθάνει και ότι οι ελληνικές αρχές δεν μοιράστηκαν την αναφορά της αυτοψίας με την οικογένεια”²¹⁷

26/3/2021 Macky Diabete, 44 ετών, ΠροΚεΚα Κω

“Ο Macky Diabete, ένας 44χρονος αιτών άσυλο από τη Γουινέα πέθανε από περιτονίτιδα στο ΠροΚεΚα της Κω στην Ελλάδα. Ούρλιαζε από τον πόνο για 3 μέρες λόγω οξείας σκωληκοειδήτιδας και είχε ζητήσει να μεταφερθεί στο νοσοκομείο. Το αίτημα αγνοήθηκε.”²¹⁸

²¹³ Solidarity with Migrants, δημοσίευση 15/10/2021 11:03, Facebook,

²¹⁴ Παγούδης, Γ., Νέος θάνατος πρόσφυγα στη ΒΙΑΛ Χίου, 11/5/2021, efsyn.gr, (τ.α. 16/1/2023), https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/293341_neos-thanatos-prosfyga-sti-bial-hioy

²¹⁵ Κεερφα Μαρουσιού - Κηφισιάς - Ν. Ερυθραίας, δημοσίευση 4/5/2021 00:18, Facebook

²¹⁶ Smith, H., ‘A scene out of the middle ages’: Dead refugee found surrounded by rats at Greek camp, 7/5/21, “The Guardian”, (τ.α. 16/01/23)

<https://www.theguardian.com/global-development/2021/may/07/a-scene-out-of-the-middle-ages-dead-refugee-found-surrounded-by-rats-at-greek-camp>

²¹⁷ Greece did not send Ibrahim Ergun’s autopsy report to his family, 09/4/21, MedyaNews, (τ.α. 16/1/2023)

<https://medyanews.net/greece-did-not-send-ibrahim-erguns-autopsy-report-to-his-family/>

²¹⁸ NoBorders, δημοσίευση 26/3/2021 23:02, Facebook,

27/9/2020 ανώνυμος, Μαλακάσα

“Η διοίκηση του camp απουσίαζε την ώρα της επίσκεψής μας, καθώς ο διοικητής βρισκόταν σε τηλεσυνδιάσκεψη και δεν μπορούσε να μιλήσει μαζί μας. Ένας υπεύθυνος του ΔΟΜ μας μίλησε, κατέγραψε τα «αιτήματά» μας, και αρνήθηκε να μας γνωστοποιήσει περισσότερα για το θάνατο του πρόσφυγα, λέγοντας πως ασχολείται ο ίδιος προσωπικά με την οικογένειά του. [...] Σύμφωνα με μαρτυρίες, υπάρχει μόνο ένας γιατρός στο camp, οποίος στη πραγματικότητα δεν πραγματοποιεί καν διαγνωστικές εξετάσεις. Δεν συνταγογραφεί τα αναγκαία φάρμακα. Οι έγκλειστοι/ες με δικά τους έξοδα πρέπει να βρουν τρόπο να αγοράσουν τα φάρμακα, την ίδια ώρα που απαγορεύεται η έξοδος από τη δομή.”²¹⁹

18/4/2020 ανώνυμη, 47 ετών, ΚΥΤ ΒΙΑΛ Χίου

“Νεκρή μεταφέρθηκε από τη ΒΙΑΛ στο νοσοκομείο Χίου 47χρονη Ιρακινή το μεσημέρι του Μ. Σαββάτου. Η 47χρονη, είχε μπει προληπτικά σε καραντίνα αφού πριν από λίγες ημέρες είχε θεωρηθεί ως ύποπτο περιστατικό και δείγμα της είχε αποσταλεί στο ΠΑΣΤΕΡ, με αρνητικό ωστόσο αποτέλεσμα. Σύμφωνα με τις πρώτες ενδείξεις, ο θάνατος της οφείλεται σε πνιγμό από κατάποση φαγητού που κατέληξε στην αναπνευστική οδό, ωστόσο σύμφωνα με τις πρώτες πληροφορίες θα υπάρξει επανέλεγχος. Στο μεταξύ ο θάνατος της προκάλεσε ένταση στη ΒΙΑΛ, αφού αρκετοί πρόσφυγες θεωρούν ότι η άτυχη γυναίκα πέθανε λόγω κορονοϊού.”²²⁰

8/4/2020, ανώνυμος, 16 ετών, Μόρια

“[...] δολοφονήθηκε από 20χρονο ομοεθνή του το βράδυ της Τετάρτης 8 Απριλίου. Ο 20χρονος δεν έχει συλληφθεί αν και ταυτοποιημένος από την Αστυνομία.”²²¹

20/10/2019, ανώνυμος, Αμυγδαλέζα²²²

9/8/2019, ανώνυμος, κέντρο κράτησης Δράμας²²³

6/2/2017, Σ. Α., 45 ετών, Πέτρου Ράλλη

“Σύμφωνα με όσα διοχέτευαν πηγές της αστυνομίας στον Τύπο (βλ. «Θάνατος 45χρονου στο Αλλοδαπών», [efsyn.gr](https://www.efsyn.gr), 7/2), ο κρατούμενος, που είχε συλληφθεί στις 2 Φεβρουαρίου, ημέρα Πέμπτη, επειδή δεν είχε χαρτιά, στους γιατρούς του Αλλοδαπών είχε δηλώσει ότι ήταν χρήστης ναρκωτικών και ότι έπασχε από ηπατίτιδα. Σύμφωνα όμως με αξιόπιστες πληροφορίες της «Εφ.Συν.», το ιατρικό κλιμάκιο του ΚΕΕΛΠΝΟ που βρίσκεται στον χώρο δεν ενημερώθηκε για την ιατρική κατάσταση του κρατούμενου παρά μόνο τέσσερις ημέρες μετά, τη Δευτέρα, όταν κλήθηκε από τους αστυνομικούς στο κελί του, όπου και διαπίστωσε τον θάνατό του.”²²⁴

²¹⁹ Solidarity with Migrants, δημοσίευση 2/10/2020 20:35, Facebook

²²⁰ Νεκρή 47χρονη Ιρακινή στο κέντρο κράτησης της ΒΙΑΛ, 18/4/2020, <https://www.efsyn.gr/node/239816> (τ.α. 16/1/2023)

²²¹ Μόρια: Πολύωρη διαμαρτυρία για τη δολοφονία του 16χρονου Αφγανού, 21/4/2020, Πρώτο Θέμα, <https://www.protothema.gr/greece/article/998232/moria-poluori-diamarturia-gia-ti-dolofonia-tou-16hronou-afganou/> (τ.α. 17/1/2023)

²²² Ζώτου, Ε., Προσφυγικό / Η διοικητική κράτηση σκοτώνει, 4/4/21, “Η αυγή” (τ.α. 16/1/2023), https://www.avgi.gr/koinonia/383639_i-dioikitiki-kratysi-skotonei

²²³ Ζώτου, Ε., Προσφυγικό / Η διοικητική κράτηση σκοτώνει, 4/4/21, “Η αυγή” (τ.α. 16/1/2023), https://www.avgi.gr/koinonia/383639_i-dioikitiki-kratysi-skotonei

²²⁴ Αγγελίδης, Δ., Πεθαίνοντας σε κελί της Πέτρου Ράλλη, 16/2/2017, ΕΦΣΥΝ, (τ.α. 17/1/2023) https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/100303_pethainontas-se-keli-tis-petroy-ralli

13/2/2015 Μοχάμεντ Ναντίν, Αμυγδαλέζα

“Σύμφωνα με τις καταγγελίες των μεταναστών, ο μετανάστης το όνομα του οποίου είναι Μοχάμεντ Ναντίν, βρέθηκε στο κελί του με μία πετσέτα τυλιγμένη γύρω από το λαιμό του, την οποία και χρησιμοποίησε ως θηλιά προκειμένου να βάλει τέλος στη ζωή του. Ο μετανάστης που δεν διέθετε τα απαραίτητα έγγραφα παραμονής στη χώρα είχε συλληφθεί ξανά δύο φορές. Η τρίτη σύλληψη του έγινε στην Κρήτη, από όπου και μεταφέρθηκε στην Αμυγδαλέζα εκ νέου.”²²⁵

10/2/2015 Σαγιέντ Μεχντί Αχμπαρί, 23 ετών, Αμυγδαλέζα

“Σύμφωνα με την Κίνηση Απελάστε το Ρατσισμό ο 23χρονος μετανάστης, που κρατούνταν στο κέντρο κράτησης της Αμυγδαλέζας, μεταφέρθηκε σε κωματώδη κατάσταση στο Νοσοκομείο Σωτηρία με βαριά λοίμωξη του αναπνευστικού και διασωληνώθηκε στη μονάδα ΚΑΑ. Η διάγνωση ανέφερε πως έπασχε από AIDS και ηπατίτιδα C και είχε σε προχωρημένο στάδιο μύκητες στο αίμα. Πέθανε πολύ γρήγορα και η διαπίστωση των γιατρών ήταν πως οι αρμόδιες αρχές καθυστέρησαν να τον μεταφέρουν σε νοσοκομείο, «τόσο που δεν μπορούσε πια να γίνει κάτι».

Ο Σαγιέντ Μεχντί Αχμπαρί μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Αγία Όλγα στις 4 Φεβρουαρίου και στη συνέχεια επέστρεψε στην Αμυγδαλέζα στις 5 Φεβρουαρίου τα ξημερώματα. Λίγες ημέρες αργότερα, στις 8 Φεβρουαρίου, παρουσίασε εκ νέου αδιαθεσία και μεταφέρθηκε αρχικά στο Αγία Όλγα και από εκεί στο Σωτηρία, όπου πέθανε την Τρίτη.”²²⁶

11/2014, Μοχάμεντ Αφιζούρι, Αμυγδαλέζα (δεν επιβεβαιώθηκε από τις αρχές)

“Πέθανε ο Ασφάκ και μετά πέθανε κι ένας Μπαγκλαντεσιανός. Είμαστε άνθρωποι και δε γίνεται να πεθαίνουν οι διπλανοί μας στα χέρια μας. Ξεκινήσαμε την απεργία μήπως και μας ακούσει κάποιος. Αν ζητήσει κάποιος για δεύτερη ή τρίτη φορά φάρμακα ή γιατρό, η απάντηση είναι κλωσιές και βρισιές, όπως ‘Μαλάκα φύγε πίσω(ελληνικά στη συνέντευξη)’ ” - Mahmad Tenveer, 26, κρατούμενος 2 χρόνια και 17 ημέρες, συμμετέχων στην απεργία πείνας που οργανώθηκε με αφορμή το θάνατο του Ασφάκ²²⁷

7/11/2014, Μοχάμεντ Ασφάκ, 26 ετών, Αμυγδαλέζα

“Έπασχε από άσθμα και δεν μπορούσε να αναπνεύσει. Δεν τον πήγαν ποτέ σε νοσοκομείο, γι’ αυτό πέθανε” - Muhammad Rijwan, 26, κρατούμενος 2 χρόνια και 29 ημέρες, συμμετέχων στην απεργία πείνας που οργανώθηκε με αφορμή το θάνατο του Ασφάκ

“Με τον Ασφάκ ήμαστε συγκρατούμενοι και φίλοι στην Κόρινθο. Εκεί χτυπήθηκε άσχημα, τον πήγαν στο νοσοκομείο και μετά του έδιναν ένα φάρμακο που τον κρατούσε κοιμισμένο από 24 έως 30 ώρες. Πιστεύω αυτό το φάρμακο δεν ήταν από νοσοκομείο, χρειάζεται κάποια έρευνα για το τι του έδιναν για να μη βήχει και διαμαρτύρεται” - Sajjad - Zaman Khan, 34, κρατούμενος 2 χρόνια και 17 ημέρες, συμμετέχων στην απεργία πείνας που οργανώθηκε με αφορμή το θάνατο του Ασφάκ²²⁸

²²⁵ Νέα αυτοκτονία μετανάστη στην Αμυγδαλέζα, 13/2/2015, TVXS, (τ.α. 16/1/2023)

<https://tvxs.gr/news/ellada/plirofories-gia-aytoktonia-metanasti-stin-amygdaleza&dr=tvxsmrstvxs>

²²⁶ Μετανάστης με AIDS αφέθηκε να πεθάνει στην Αμυγδαλέζα, 13/2/2015, TVXS, (τ.α. 16/1/2023)

<https://tvxs.gr/news/ellada/metanastis-me-aids-afethike-na-pethanei-stin-amygdaleza>

²²⁷ Μόρφης, Τ., «Ο Μοχάμεντ Ασφάκ έπασχε από άσθμα. Δεν τον πήγαν ποτέ σε νοσοκομείο, γι’ αυτό πέθανε», 21/11/2014, Popaganda,

<https://popaganda.gr/stories/okto-martiries-apo-kentro-filoxenias-tis-amigdalezas/> (τ.α. 17/1/2023)

²²⁸ Μόρφης, Τ., «Ο Μοχάμεντ Ασφάκ έπασχε από άσθμα. Δεν τον πήγαν ποτέ σε νοσοκομείο, γι’ αυτό πέθανε», 21/11/2014, Popaganda,

<https://popaganda.gr/stories/okto-martiries-apo-kentro-filoxenias-tis-amigdalezas/> (τ.α. 17/1/2023)

29/10/2014, ανώνυμος, κρατητήρια Πέτρου Ράλλη²²⁹

5/12/2013, ανώνυμος, κέντρο κράτησης Κορίνθου²³⁰

4/11/2013, Νεζάμ Χακιμί, στρατόπεδο Κορίνθου

“Σύμφωνα με την Αφγανική Κοινότητα, ο αφγανός πρόσφυγας, Νεζάμ Χακιμί, που κρατούνταν επί 4 μήνες στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Κορίνθου πέθανε την Δευτέρα 4/11/2013, αφού είχε παραμείνει για 4 μήνες χωρίς θεραπεία για τον καρκίνο που τον είχε προσβάλει.”²³¹

20/10/2013 ανώνυμος, 25 ετών, Κέντρο κράτησης Ξάνθης

“Ως αιτία καταγράφεται “πνευμονική εμβολή, σύμφωνα με την ιατροδικαστική έκθεση”. Το περιστατικό είχε δει τότε το φως της δημοσιότητας και οι πρώτες πληροφορίες από την αστυνομία έκαναν λόγο για πτώση του εικοσιπεντάχρονου από τον πάνω όροφο του διώροφου κρεβατιού.”²³²

27/7/2013, Mohamad Hasan, αφγανός πρόσφυγας, κέντρο κράτησης Κορίνθου

“κρατούνταν σε κέντρο κράτησης μεταναστών από τον Σεπτέμβριο του 2012. Σύμφωνα με την κοινότητα των αφγανών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα, ο Mohamad Hasan είχε διαμαρτυρηθεί στην αστυνομία για έντονο πόνο στο στήθος επί μερικούς μήνες. Παρά τα επανειλημμένα αιτήματά του, καθώς και άλλων κρατούμενων, μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο από προσωπικό του κέντρου κράτησης όταν ήταν ήδη πολύ αργά. Στις 7 Ιουλίου 2013 ο Mohamad Hasan τελικά μεταφέρθηκε στο νοσοκομείο Κορίνθου, όπου διαγνώσθηκε σοβαρή λοίμωξη των πνευμόνων. Μερικές μέρες μετά μεταφέρθηκε από φίλους σε νοσοκομείο της Αθήνας, όπου πέθανε, στις 27 Ιουλίου 2013.”²³³

|συμπεράσματα|

Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί αποτελούν έναν από τους πρώτους στόχους εγκληματοποίησης στο πλαίσιο της παρούσας κοινωνικής και πολιτικής συγκυρίας, καθώς η κίνηση τους αποτελεί εκούσια αμφισβήτηση των ορίων και των σφαιρών επιρροής πάνω στα οποία έχει χτιστεί η εξουσία και η ασφάλεια του σύγχρονου δυτικού κόσμου. Η εγκληματοποίηση τους κατασκευάζεται αρχικά σε επίπεδο νομοθεσίας, μέσω της αυξανόμενης αλληλοεπικάλυψης και συνεργασίας του ποινικού με τον μεταναστευτικό νόμο, και πραγματώνεται στη συνέχεια με τον εγκλεισμό τους σε δομές και στρατόπεδα συγκέντρωσης, μέσω της διοικητικής κράτησης.

²²⁹ Ζώτου, Ε., Προσφυγικό / Η διοικητική κράτηση σκοτώνει, 4/4/21, “Η αυγή” (τ.α. 16/1/2023), https://www.avgi.gr/koinonia/383639_i-dioikitiki-kratisei-skotonei

²³⁰ Ζώτου, Ε., Προσφυγικό / Η διοικητική κράτηση σκοτώνει, 4/4/21, “Η αυγή” (τ.α. 16/1/2023), https://www.avgi.gr/koinonia/383639_i-dioikitiki-kratisei-skotonei

²³¹ Αφγανός πρόσφυγας πέθανε εγκλειστος, χωρίς πρόσβαση σε φαρμακευτική αγωγή, 10/11/2013, The Press Project, <https://thepressproject.gr/afganos-prosfugas-pethane-egkleistos-xoris-prosbasi-se-farmakeutiki-agogi/> (τ.π. 17/1/2023)

²³² Ζώτου, Ε., Προσφυγικό / Η διοικητική κράτηση σκοτώνει, 4/4/21, “Η αυγή” (τ.α. 16/1/2023), https://www.avgi.gr/koinonia/383639_i-dioikitiki-kratisei-skotonei

²³³ Βαθιές ανησυχίες για το θάνατο αφγανού πρόσφυγα, 2/8/2013, Διεθνής Αμνηστία, (τ.α. 16/1/2023) <https://www.amnesty.gr/news/articles/article/12097/vathies-anisyhies-gia-thanato-afganoy-prosfyga>

Καθώς πλέον δεν μπορούν να υποστηριχθούν εύκολα οι ρατσιστικοί διαχωρισμοί και σχέσεις υποτέλειας που επέτρεπαν τον έλεγχο και την εκμετάλλευση των πληθυσμών αυτών την περίοδο της αποικιοκρατίας, μεταμορφώνονται σε ζητήματα ιδιότητας πολίτη ή μάλλον απουσίας αυτής, που δημιουργούν ένα πλαίσιο αβέβαιου στάτους που επιτρέπει τον αυθαίρετο αποκλεισμό σε υποκειμενικό, συμβολικό, πολιτικό, δομικό και οικονομικό επίπεδο, δηλαδή σε κάθε πτυχή της ζωής. Κατασκευάζεται η ετικέτα του απειλητικού εγκληματία ‘άλλου’, η οποία αποδίδεται μαζικά με φυλετικά κριτήρια στα μετακινούμενα άτομα, προκειμένου να διευκολυνθεί η διαχείρισή τους από τους θεσμούς επιβολής της εξουσίας. Η εγκληματοποίηση της μετανάστευσης ανάγεται έτσι σε σημαντικό εργαλείο για μια ποικιλία στόχων, από την επανεκλογή μιας κυβέρνησης μέχρι την αντιπρομοκρατική πολιτική.

Οι διακηρύξεις και οι συνθήκες για την προστασία δικαιωμάτων, οι θεσμικές προβλέψεις για την υποστήριξη των μεταναστών, αποδεικνύονται κενές περιεχομένου και νοήματος στην περίπτωση της διοικητικής κράτησης. Η λυπηρή διαπίστωση είναι ότι η γενικευμένη εφαρμογή της διοικητικής κράτησης δεν είναι κάτι περιστασιακό και τυχαίο. Δεν είναι καν κάτι παράνομο ή κάτι που αντανakλά αδυναμία διαχείρισης από την πλευρά του εκάστοτε κράτους υποδοχής. Είναι επιτρεπτή και προωθούμενη από την πολιτική και τη νομοθεσία ολόκληρης της Ένωσης. Το πεδίο εφαρμογής της διευρύνεται, αναλύονται οι συνθήκες της και οι επιμέρους κανονισμοί της διαρκώς, είναι η πρακτική στην οποία αφιερώνεται η πλειοψηφία των πόρων και της ενέργειας των θεσμών που ασχολούνται με το μεταναστευτικό ζήτημα. Τα ‘εναλλακτικά μέτρα’ που παρουσιάζονται συχνά ως πρώτη και κυρίαρχη επιλογή, με τη διοικητική κράτηση να είναι η έσχατη λύση - που θα σήμαινε ότι έχουν δοκιμαστεί πριν - δεν έχουν υπόσταση στην πραγματικότητα.²³⁴ Είναι ουσιαστικά λέξεις οργανωμένες έτσι ώστε να δίνουν την εντύπωση ότι η βασική πρακτική είναι κάτι διαφορετικό από αυτό που είναι, κάτι ανώτερο, καλύτερο, πιο ανθρωπιστικό. Ορίζονται σε αντίστιξη με την κράτηση, είναι απλά οτιδήποτε άλλο εκτός από αυτήν, δεν οδηγούνται από πρόθεση ή σχεδιασμό και τελικά, δεν εφαρμόζονται.

Στην πράξη έχουμε σύγχρονη σκλαβιά με εργάτριες που ξέφυγαν από πόλεμο για να δουλεύουν χωρίς χαρτιά και ασφάλιση με την ελπίδα να αποκτήσουν δικαίωμα παραμονής στη χώρα. Έχουμε τον εγκλεισμό χιλιάδων ανθρώπων για αδιευκρίνιστο χρόνο σε φυλακές με βίαιο καταναγκασμό, πλημμύρες, κατσαρίδες, ελάχιστο και κακό φαγητό. Φυλακές χωρίς ρεύμα, εκπαίδευση, περίθαλψη, ψυχοκοινωνική και νομική υποστήριξη. Φυλακές όπου οι

²³⁴ Η φράση ‘εναλλακτικά μέτρα’, ειδικά για την πλειοψηφία των μεταναστών και αιτούντων άσυλο, φέρνει στο μυαλό χώρους φιλοξενίας, πρόσβαση σε εκπαίδευση και εργασία, ξενώνες ανηλίκων. Αυτά δεν υπάρχουν. Ωστόσο προβλέπονται στο ν. 3907/2011, αρθρ. 22, παρ. 3 υποχρεώσεις που μπορούν να επιβληθούν αντί της κράτησης σε περίπτωση οικειοθελούς αναχώρησης “με σκοπό την αποφυγή του κινδύνου διαφυγής, όπως την τακτική εμφάνιση ενώπιον αρχών, την κατάθεση κατάλληλης οικονομικής εγγύησης, την κατάθεση εγγράφων ή την υποχρέωση παραμονής σε ορισμένο μέρος. Το ύψος και η διαδικασία κατάθεσης οικονομικής εγγύησης καθορίζεται με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Προστασίας του Πολίτη.” Πέρα από το βασικό θέμα του ότι τα περισσότερα από τα άτομα που βρίσκονται σε κράτηση δεν είναι σε διαδικασία οικειοθελούς ή εξαναγκασμένης αναχώρησης, δεν υπάρχει επεξεργασία και σαφήνεια σε αυτά τα μέτρα και ιδιαίτερα η οικονομική εγγύηση και ορισμένη παραμονή δεν αποτελούν ακριβώς πραγματική ‘εναλλακτική’ για εκτοπισμένους ανθρώπους, αφήνοντας την κράτηση ως μοναδικό δρόμο.

Περισσότερα για το μέτρο της οικονομικής εγγύησης και τη σύνδεση της με το μακρόχρονο εγκλεισμό μη προνομιούχων ανθρώπων στο *Bail Reform: Last week tonight with John Oliver* | <https://www.youtube.com/watch?v=xQLqIWbc9VM>

άνθρωποι πεθαίνουν περιμένοντας ασθενοφόρα για ώρες και ύστερα δεν επιτρέπεται στις οικογένειές τους να τους δουν. Και το δεχόμαστε γιατί τους φοβόμαστε, γιατί έχουν καταγραφεί στη συλλογική μνήμη ως ‘επικίνδυνοι’.

Εξετάζοντας τις αλλαγές στις στάσεις και τις πρακτικές απόδοσης ασύλου στη Γαλλία και την Ευρώπη στις αρχές του 21ου αιώνα, ο Valluy αντιλαμβάνεται το φαινόμενο έντασης της ξενοφοβίας ως μια ιδεολογική ανισορροπία των δυνάμεων υπέρ και κατά των ιδεών εθνικής ασφάλειας, αλλά και ως μια ιστορική διαδικασία εγκαθίδρυσης των αντιλήψεων του ξένου ως ‘πρόβλημα’²³⁵ από τις διάφορες μορφές αυθεντιών, σε όλους τους χώρους της ζωής, από το σχολείο έως τις μιντιακές απεικονίσεις. Νιώθω ότι αυτό το δεύτερο στοιχείο που επανέρχεται συνεχώς, η επίμονη αναπαραγωγή και διδασκαλία των ίδιων ιστοριών, είναι κυρίως το σημείο όπου χρειάζεται να στραφεί η εστίαση για την αλλαγή της κατάστασης, δεδομένης της δύναμης των ιστοριών και της γλώσσας να διαμορφώνουν πραγματικότητες. Η συζήτηση χρειάζεται να πάει πέρα από κατασκευασμένους ανταγωνισμούς του ‘εμείς’ και ‘αυτοί’, στο πραγματικό και πρακτικό ζήτημα του πώς ζούμε και πώς χρησιμοποιούμε τους πόρους, τη γη, τα κοινωνικά αγαθά. Σε αυτό το πλαίσιο θεωρώ πως θα ήταν χρήσιμη η δημιουργία και αναπαραγωγή εναλλακτικών ιστοριών, εκείνων που αναδεικνύουν τα κοινά στοιχεία μέσα στις εμπειρίες της ‘ετερότητας’, αλλά και το ρόλο της διαφορετικότητας στη ζωή και την παραγωγική λειτουργία τόσο του φυσικού όσο και του κοινωνικού περιβάλλοντος.²³⁶

| συζήτηση |

Στο σημείο αυτό θέλω να δοκιμάσω μια εναλλακτική ιστορία που βασίζεται στην ελευθερία, την αποανάπτυξη, την αλληλεγγύη και τη χρήση, αντί για τον περιορισμό, την κερδοφορία και την αχρήστευση. Στην ιστορία αυτή τα κονδύλια που χρησιμοποιήθηκαν για να κατασκευαστεί η νέα δομή στη Σάμο, δίνονται για την αγορά υλικών και την συνεργασία ντόπιων και μεταναστών ώστε να επισκευαστούν και να ανακαινιστούν τα αμέτρητα νεόδμητα γιατί και κλειστά κτίρια στο Καρλόβασι. Τα μετακινούμενα άτομα έχουν το δικαίωμα να φτιάξουν το σπίτι τους, να ανοίξουν επιχειρήσεις, να ψωνίσουν από την τοπική αγορά, να καλλιεργήσουν και να μαγειρέψουν το φαγητό τους, που θα είναι θρεπτικότερο, φθηνότερο και νοστιμότερο από αυτό που παρέχει μια ιδιωτική εταιρία catering. Η τοπική κοινωνία έχει πάλι ζωή. Μου φαίνεται σαν μια κατάσταση όπου όλα τα συμμετέχοντα μέλη κερδίζουν. Γιατί δε συμβαίνει; Ποιος νιώθει ότι χάνει από αυτό; Η εταιρεία catering, σίγουρα. Η κατασκευαστική με τα container. Ο μεσάζοντας που δίνει το έργο στην κατασκευαστική με τα container. Πόσα άλλα, που δεν εμφανίζονται στις αναλύσεις. Γιατί όμως δεν εμφανίζονται;

Το γεγονός ότι δεν μπορούσε να είναι αυτή η εργασία μια τέτοια ανάλυση που να εξετάζει με πραγματικά δεδομένα μια εναλλακτική πρόταση σε αντιπαραβολή με την ισχύουσα πρακτική, με στεναχωρεί. Αν ήταν, αν υπήρχαν περισσότερες από μία, νομίζω ότι θα ήταν αν μη τι άλλο πιο δύσκολο για το κράτος, την Ε.Ε. και την κοινωνία να συνεχίζουν να υποστηρίζουν τον

²³⁵ Valluy, J., *The metamorphosis of Asylum in Europe: From the originse of ‘Fake Refugees to their Internment*, στο Pallida, S. (ed), “Racial criminalization of migrants in the 21st century”, Farnham - Burlington, 2011, σσ. 105-117, σ. 117

²³⁶ Bookchin, M., *Τι είναι κοινωνική οικολογία*, Βιβλιοπέλαγος, Αθήνα, 2017, (μτφρ. Κορακιανίτης, Μ.), σσ. 39-53

τωρινό τρόπο δράσης, αντιστεκόμενοι στα οικονομικά και ηθικά οφέλη. Δε θέλω να υποβαθμίσω τη σημασία ανάδειξης των ζητημάτων στο πλαίσιο που αυτά βρίσκονται. Αναρωτιέμαι όμως αν με αυτό τον τρόπο γινόμαστε μέρος της κανονικοποίησης αυτών των πρακτικών, διασπώντας τις σε νομικά και πρακτικά ζητήματα, ερευνώντας και αναλύοντας κάθε ένα από αυτά κυρίως εντός των πλαισίων που έχουν τεθεί από τους φορείς εξουσίας. Αναρωτιέμαι αν θα ήταν πιο χρήσιμο, αντί η ακαδημαϊκή ερευνητική εστίαση να περιορίζεται στην εξέταση των 'κακώς κειμένων', να ασχολείται σοβαρότερα με την υποστήριξη εναλλακτικών ιστοριών.

Η διοικητική κράτηση μου μοιάζει σαν να κλέβουμε χρήματα από τους μετανάστες για να αγοράσουμε πέτρες, να δέσουμε στα πόδια τους για να φτιάξουν ένα φράγμα πνιγμένων ανθρώπων και να σταματήσουν ένα ορμητικό ποτάμι. Κι ύστερα στεκόμαστε στην όχθη και μετράμε πόσο μειώθηκε η ροή. Δε θα σταματήσει το ποτάμι. Μπορούμε όμως να σταματήσουμε για λίγο εμείς, και να δοκιμάσουμε κάτι διαφορετικό. Μπορούμε να επαναπροσδιορίσουμε τη θέση και τις προσεγγίσεις μας στα ζητήματα που εξετάζουμε. Είναι κάπως οξύμωρο να μιλάμε για ισότητα και ταυτόχρονα ομάδες προνομιούχων λευκών να αποφασίζουν για τις τύχες εκτοπισμένων έγχρωμων και άλλες να εξετάζουν τις εμπειρίες τους σε επιστημονικά paper. Αν μείνει ένα συμπέρασμα από αυτή την εργασία, ένα έναυσμα για συζήτηση, ας είναι ότι χρειαζόταν να την κάνει μια μετανάστρια. Ας είναι ότι για όσο διάστημα ακόμη μια τέτοια εργασία θεωρείται απαραίτητη, χρειάζεται να γυρίσουμε τη γειτονιά μας, το χώρο της δουλειάς μας, τη δυτική επιστήμη, το μυαλό μας ανάποδα, για να μπορεί να την κάνει μια μετανάστρια.

|Βιβλιογραφία|

_Βιβλία

Ahmed, S., *Complaint!*, Duke University Press, 2021

Arbogast, L., *Migrant detention in the European Union: A thriving business*, Migreurop, 7/2016

Beccaria, C, *On crimes and punishment*, 1764

Becker, H., *Outsiders*, Free Press, 1973

Bentham, J., *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, (1η έκδοση 1789), <http://www.earlymoderntexts.com/assets/pdfs/bentham1780.pdf>

Bentham, J., *Panopticon or the Inspection - House*, σειρά γραμμάτων, Dublin, 1971

Bookchin, M., *Τι είναι κοινωνική οικολογία*, Βιβλιοπέλαγος, Αθήνα, 2017, (μτφρ. Κορακιανίτης, Μ.)

Calavita, K., *Immigrants at the margins: Law, race and exclusion in southern Europe*, Cambridge University Press, 2005

Cooley, C.H., *Human Nature and the Social Order (Revised edition)*, Charles Scribner's Sons, 1922

De Giorgi, A., *Rethinking the political economy of punishment | Perspectives on Post-Fordism and Penal Politics*, Routledge, 2006

Deleuze, G., *Postscript on the Societies of Control*, 1992

Franco, K., *The crimmigrant other | Migration and Penal Power*, Routledge, 2020

Husak, D., *Overcriminalization | The limits of criminal law*, Oxford University Press, 2008

International Centre for Migration Policy Development, *Trafficking along migration routes to Europe*, 2018

Kornblith, H, *A conservative approach to social epistemology*, στο Schmitt, F. (ed.), "Socializing epistemology: The social dimension of knowledge", Rowman & Littlefield, 1994

LeGuin, U., *Steering the craft| a twenty-first century guide to sailing the sea of story*, 1998 First Mariner ebook ed. 2015

Mill, J.S., *On Liberty | 1859*, Batoche Books, 2001

Patel, I.S., *We're here because you were there | Immigration and the end of empire*, Verso, 2021

Pratto, F. & Sidanius, J., *Social Dominance*, Cambridge University Press, 1999

Tsilimpounidi, M., *Sociology of Crisis: Visualising Urban Austerity*, Routledge, 2017

Walia, H., *Undoing Border Imperialism*, AKPress/Institute for Anarchist Studies, 2013

Αραβίδες ντίβες | ανθολογία σύγχρονης αραβο-αμερικανικής ποίησης, Τεφλόν, Αθήνα, 2021

Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Οδηγός 2018 (εκδόση 2008)

Εκθέσεις - Αναφορές

Council of Europe, *Annual Penal Statistics - SPACE I*, 2020

Council of Europe, *Foreign offenders in prison and on probation in Europe | trends from 2005-2015 (inmates) and situation in 2015 (inmates and probationers)*

European Court of Human Rights, *Press Country Profile*, 7/2019,
<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=press/country&c=>

European Migration Network, *Missing unaccompanied minors in the EU, Norway and the UK*, 20/4/2020,
<http://emn.immigration.gov.gr/en/new-publications/102-missing-unaccompanied-minors-in-the-eu-norway-and-the-uk>

Greek Council for Refugees, *Greece | Country report: Regular procedure*, 30/5/22
https://asylumineurope.org/reports/country/greece/asylum-procedure/procedures/regular-procedure/#_ftn4

Refugee Support Aegean, *Συνεχίζεται η συστηματική διοικητική κράτηση των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, νομικό υπόμνημα* 6/2022

Δημητράς, Π., *Παράνομη και εππικίνδυνη αντιμετώπιση 43 ασυνόδευτων ανηλίκων Κούρδων του Ιράκ σε Κύθηρα και Λέρο*, Επιστολή προς την Εισαγγελία Αρείου Πάγου με μηνύματα ασυνόδευτων ανηλίκων απο το ΚΥΤ Λέρου, 9/9/21, <https://racistcrimeswatch.wordpress.com/2021/09/09/1-1241/>

Ομιλος Διεθνών κι Ευρωπαϊκών Θεμάτων, *Κανένα έγκλημα, καμία ποινή χωρίς νόμο: Μια σύντομη ανάλυση του άρθρου 7 της ΕΣΔΑ*, 19/6/2022,
<https://odeth.eu/%CE%BA%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%AD%CE%B3%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CE%BC%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CE%AE-%CF%87%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%82-%CE%BD%CF%8C%CE%BC%CE%BF/>

Συνήγορος του Πολίτη, *Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων / Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων*, Ειδική έκθεση 2017

Συνήγορος του Πολίτη, *Επιστροφές Αλλοδαπών*, Ειδική Έκθεση 2021

Συνήγορος του Πολίτη, *ORCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης*, Ειδική ετήσια έκθεση 2017

Συνήγορος του πολίτη, *ORCAT Εθνικός μηχανισμός πρόληψης των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης*, ετήσια ειδική έκθεση 2020-2021

_ Άρθρα

Adorno, T. W. et al., *The authoritarian personality*, Στο Horkheimer, M. & Flowerman H., *Studies in Prejudice*, v.I, American Jewish Committee, 1950

Aliverti, A., *Making people criminal: The role of the criminal law in immigration enforcement*, Στο "Theoretical Criminology", 16 (4), 2012, σσ. 417-434, [Criminal Justice, Borders and Citizenship Research Paper No. 2531049](#)

Arshad, F., Haith-Cooper, M., Palloti, P. *The experiences of pregnant migrant women in detention: A qualitative study*, Στο "British Journal of Midwifery", 2018, 26 (9), σσ. 591-596

Avramopoulos, D., *Explanatory note on the "Hotspot" approach*, 2015, σ.2, (διαθέσιμο στο <http://www.statewatch.org/news/2015/jul/eu-com-hotspots.pdf>)

Beirne, P., *Adolphe Quetelet and the origins of Positivist Criminology*, Στο 'American Journal of Sociology, 1987, 92 (5), σσ. 1140-1169

Bjertrup, P.J., Bouhenia, M., Mayaud, P., Perrin, C., Ben Farhat, J., Blanchet, K., *A life in waiting: Refugees mental health and narratives of social suffering after European Union border closures in March 2016*, Στο "Social Science & Medicine, 215, 2018, σσ. 53-60

Bosworth, M., *Can immigration detention centres be legitimate? Understanding confinement in a global world*, Στο Franko Aas, K. & Bosworth, M., (eds), "The borders of punishment migration, citizenship and social exclusion", Oxford university Press, 2013, σσ. 149-165

Brandariz, J., *Criminalization or instrumentalism? New trends in the field of border criminology*, Στο "Theoretical criminology", 26 (2), 2021, σ. 285-303

Campesi, G. & Fabini, G., *Immigration detention as social defense: Policing 'Dangerous Mobility' in Italy*, Στο "Theoretical Criminology", 24 (1), 2020, σσ. 50 - 70

Carvalho, H., Chamberlen, A., & Lewis, R., *Punitiveness beyond criminal justice: Punishable and punitive subjects in an era of prevention, anti-migration and austerity*, Στο "British journal of Criminology", 60 (2), 2020, σσ. 265-284

Castelli Gattinara, P., *Europeans, Shut the borders! Anti-refugee Mobilisation in Italy and France*, Στο "Solidarity Mobilizations in the 'Refugee Crisis'", Palgrave Macmillan, 2018, σσ. 271-297

Celador, G. C. & Juncos, A. E., *The EU and border management in the Western Balkans: Preparing for european Integration or Safeguarding EU external borders?*, Στο "Southeast European and Black Sea studies", 12 (2), σσ. 201-220

CNN Greece, *Φωτιά στη Μόρια, Φόβοι για νεκρούς - Αγωνία για χιλιάδες μετανάστες, μεταξύ αυτών κρούσματα του κορονοϊού*, <https://www.cnn.gr/ellada/story/233740/fotia-moria-fovoi-gia-nekroys-agonia-gia-xiliades-metanastes-metaxy-ayton-kroysmata-koronoioy>

Corporate Watch, *True scale of captive migrant labour revealed*, 22/08/2015, <https://corporatewatch.org/true-scale-of-captive-migrant-labour-revealed/>

Crawley, H. & Skleparis, D., *Refugees, migrants, neither, both: categorical fetishism and the politics of bounding in Europe's 'migration crisis'*, στο "Journal of Ethnic and Migration Studies", 44(1), 2017, σσ. 48-64

Csordas, T., *Somatic modes of attention*, στο "Cultural anthropology", Wiley (American Anthropological Association, 8(2), 1993, σσ. 135-156

DeBono, D., *'Less than human': the detention of irregular immigrants in Malta*, στο "Race & Class", 2013, 55 (2), σσ. 60-81

De Giorgi, A., *Immigration control, post-fordism and less eligibility*, στο "Punishment and Society", v 12(2), σσ. 147-167

Doane, W., *Rethinking whiteness studies*, στο Doane, A. & Bonilla-Silva, E., "White out: the continuing significance of racism", Routledge 2003, σσ. 2-19

Fiske, S. T., *Stereotyping, prejudice and discrimination at the seam between the centuries: evolution, culture, mind and brain*, άρθρο στο "European journal of social psychology", v.30, 2000, σσ. 299-322

Flynn, M., *Who must be detained? Proportionality as a tool for critiquing immigration detention policy*, στο "Refugee Survey Quarterly", 31(3), 2012, σσ. 40-68

Gall, L., *Hungary's xenophobic anti-migrant campaign*, άρθρο στην ιστοσελίδα "Human Rights Watch", 3/6/2016, <https://www.hrw.org/news/2016/09/13/hungarys-xenophobic-anti-migrant-campaign>

Gammeltoft - Hansen, T., αναφορά στο άρθρο Siegfried, K., *Private security firms prosper as more migrants detained*, "The New Humanitarian". 3/11/2015, <https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2014/03/12/private-security-firms-prosper-more-migrants-detained>

Gashi, L., Pedersen, W. & Ugelvik, T., *The pains of detainment: Experience of time and coping strategies at immigration detention centres*, στο "Theoretical criminology", 25 (1), 2021, Sage, σσ. 88-106

Gliszczyńska-Grabias, A. & Witold, K., *Governmental Xenophobia' and Crimmigration: European States' Policy and Practices towards 'the Other*, στο "No foundations: An interdisciplinary journal of Law and Justice", v. 15, 2018, σσ. 74-100

Goodwin - Gill, G.S., *Safe country? Says who?*, στο "International Journal of Refugee Law", 4 (2), 1992, σσ. 248-250

Greece did not send Ibrahim Ergun's autopsy report to his family, 09/4/21, MedyaNews, (τ.α. 16/1/2023) <https://medyanews.net/greece-did-not-send-ibrahim-erguns-autopsy-report-to-his-family/>

Greenleaf, R., *Turk, Austin T.: The criminalization Process*, στο Cullen, F. & Wilcox, P., (eds.) "Encyclopedia of Criminological Theory", 2010, σσ. 968-970

Gupte, J. & Mehta, L., *Disjunctures in labelling refugees and oustees*, στο Moncrieffe, J. & Eyben, R. (eds.), "The Power of Labelling: How are people categorised and why it matters", 2007, σσ. 64-79

Gutierrez Rodriguez, E., *The coloniality of migration and the “refugee crisis”: On the asylum migration nexus, the transatlantic white European settler colonialism-migration and racial capitalism*, Στο “Refuge | Canada’s journal on Refugees”, 34 (1), 2018, σσ. 16-28

Harrison, A. C., Mediations of ‘the refugee crisis’: The (ir)reconciliation of ideological contradictions in fortress Europe, Στο “Networking Knowledge”, 2016, 9(4), σσ. 1–18

Hodgson, M., *Interrelations of societies in history*, Στο “Comparative Studies in Society and History”, 5(2), 1963, σσ. 227-250

Ibrahim, M., *The securitization of Migration: A racial discourse*, Στο “International Migration”, 2005, 45(5), σσ. 163-186

Infowar, *Πώς στήθηκε η θεωρία των ‘ξένων δραστών’ στα Γλυκά Νερά*, 18/6/2021, <https://info-war.gr/pos-stithike-i-theoria-ton-xenon-drasto/>

Jiwani, Y., *Trapped in the Carceral Net: Race, Gender, and the ‘War on Terror*, Global Media Journal 4 (2), 2011, σσ. 13–31

Kalhal, A., *Rethinking Immigration Detention*, Στο “Columbia Law Review”, 110, 2010

Lacey, N., *Historicising Criminalisation: Conceptual and Empirical Issues*, Στο ‘The Modern Law Review’, 72 (6), 2009, σσ. 936-960

Loader, I., *Ice cream and incarceration*, Στο “Punishment and society”, v. 11, 2009, σσ. 241-257

Mills, C., *White ignorance*, Στο Proctor, R. & Schiebinger, L. (eds), “Agnotology | The making and unmaking of ignorance”, Stanford University Press, 2008, σσ.230-249

Mitchell, K. & Sparke, M., *Hotspot geopolitics versus geosocial solidarity: Contending constructions of safe space for migrants in Europe*, Στο “Environment and Planning D: Society and Space, 38 (6), 2020, σσ. 1046-1066

Nerghes, A. & Lee, J.-S., *Narratives of the Refugee Crisis: A comparative Study of Mainstream-Media and Twitter*, Στο “Media and Communication”, 7 (2), 2019, σσ. 275-288

Pantazis, C., Pemberton, S., *From the ‘old’ to the ‘new’ suspect community | Examining impacts of recent UK counter-terrorist legislation*, Στο “British Journal of Criminology”, 49, 2009, σσ. 646-666

Parmar, A., *Arresting (non)citizenship: The police migration nexus of nationality, race and criminalization*, Στο “Theoretical Criminology”, 24 (1), 2020, σσ. 28-49

Pemberton, S., *Prison*, Στο “Oxford Handbook of Feminist Criminology”, Oxford University Press, 2016, σσ. 721-740

Puthooppambil, S. J., Ahlberg, B. M. & Bjerneld, M., *“A prison with extra flavours”: experiences of immigrants in Swedish immigration detention centres*, Στο “International journal of migration, health and social care”, 11(2), 2015, σσ. 73-85

Rigo, E., *Citizenship at Europe’s Borders: Some Reflections on the Post-colonial condition of Europe in the context of EU Enlargement.*, Στο “Citizenship Studies”, 9 (1), Routledge, 2005, σσ. 3-22

Rosenberg Rubins, R., *Crimmigration management in the “Control Society”: Lessons from the detention of asylum-seekers in Israel*, Στο “New criminal Law Review”, 22 (3), 2019, σσ. 236-300

Salamon, N.K., *Asylum systems in the western Balkan countries: Current issues*, Στο “International Migration, 2016, IOM, σσ. 151-163

- Schneider, J. & Schneider, P., *The anthropology of crime and criminalization*, *OTO Annual Review of Anthropology*, v. 37, 2008, σσ. 351-373
- Sklansky, D., *Crime, Immigration and Ad hoc Instrumentalism*, *OTO "New Criminal Law Review: An international and interdisciplinary journal"*, 15(2), 2012, σσ. 157-223
- Smith, H., 'A scene out of the middle ages': Dead refugee found surrounded by rats at Greek camp', 7/5/21, "The Guardian",
<https://www.theguardian.com/global-development/2021/may/07/a-scene-out-of-the-middle-ages-dead-refugee-found-surrounded-by-rats-at-greek-camp>
- Stephan, W. G., Ybarra, O. & Rios Morrison, K., *Intergroup Threat Theory*, *OTO Nelson, T. (ed.) "Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination"*, Psychology Press, 2009, σσ. 43-60
- Stockemer, D., Niemann, A., Unger, D., Speyer, J., *The 'Refugee Crisis', Immigration Attitudes and Euroscepticism*, *OTO "International Migration Review, XX(X), 2019, σσ. 1-30*
- Stumpf, J., *The crimmigration crisis: Immigrants, crime and sovereign power*, *OTO "American University Law Review"*, 56:2, 2006
- Tazzioli, M. & Garelli, G., *Containment beyond detention: The hotspot system and disrupted migration movements across Europe*, *OTO "Environment and Planning D: Society and Space"*, 38 (6), 2018, σσ. 1009-1027
- Todd-Kvam, J., *Bordered penal populism: When populism and Scandinavian exceptionalism meet*, *OTO "Punishment & Society"*, 21 (3), 2019, σσ.295 - 314
- Tuck, R. H., Damsa, D. & Kullman, E., *All-foreign prisons in the United States, England and Wales, and Norway: Related logics and local expressions*, *OTO "Theoretical Criminology" (OnlineFirst)*, 9/2022
- Turhan, E. & Armiero, M., *Cutting the fence, sabotaging the border: Migration as a revolutionary practice*, *OTO "Capitalism Nature Socialism"*, 28 (2), 2017, σσ. 1-9
- Valluy, J., *The metamorphosis of Asylum in Europe: From the originse of 'Fake Refugees to their Internment*, *OTO Pallida, S. (ed), "Racial criminalization of migrants in the 21st century"*, Farnham - Burlington, 2011, σσ. 105-117
- Van Dijk, J., *Free the victim: A critique of the western conception of victimhood*, *OTO "International review of Victimology"*, 16, 2009, σσ. 1-13
- Van Hout, M.C., Lungu-Byrne, C. & Germain, J., *Migrant health situation when detained in European immigration detention centres: a synthesis of extant qualitative literature*, *OTO "International Journal of Prisoner Health"*, 16 (3), 2020, σσ. 221-236
- Vogelaar, F., *The presumption of safety tested: The use of Country of Origin Information in national designation of Safe Countries of Origin*, *OTO "Refugee Survey Quarterly"*, 40 (1) , 2021, σσ. 106-137
- Willen, S., *Toward a critical phenomenology of "Illegality": State power, Criminalization and abjectivity among undocumented migrant workers in Tel Aviv, Israel*, *OTO "International migration"*, 45(3), 2007, σσ. 9-38
- Wilson, A., *Trafficking risks for Refugees*, *OTO "Third Annual Interdisciplinary conference on human trafficking"*, 2011
- Zedner, L., *Security, the State, and the Citizen: The changing architecture of Crime Control*, *OTO "New criminal law review"*, 13 (2), 2010, σσ. 379-403

Αγγελίδης, Δ., *Πεθαίνουντας σε κελί της Πέτρου Ράλλη*, 16/2/2017, ΕΦΣΥΝ,
https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/100303_pethainontas-se-keli-tis-petroy-ralli

Αφγανός πρόσφυγας πέθανε έγκλειστος, χωρίς πρόσβαση σε φαρμακευτική αγωγή, 10/11/2013, The Press Project,
<https://thepressproject.gr/afganos-prosfugas-pethane-egkleistos-xoris-prosbasi-se-farmakeutiki-agogi/>

Βαθιές ανησυχίες για το θάνατο αφγανού πρόσφυγα, 2/8/2013, Διεθνής Αμνηστία,
www.amnesty.gr/news/articles/article/12097/vathies-anisyhies-gia-thanato-afganoy-prosfyga

Βρεττός, Α., *“Wares Ali, 40 χρονών... νεκρός από ανακοπή στη δομή του Ελαιώνα”*, άρθρο στο “Κουτί της Πανδώρας”, 01/09/2022,
<https://www.koutipandoras.gr/article/wares-ali-40-chronon-nekros-apo-anakopi-sti-domi-tou-elaiona-mia-syglonistiki-martyria/> “

Ζώτου, Ε., *Προσφυγικό / Η διοικητική κράτηση σκοτώνει*, 4/4/21, “Η αυγή”,
https://www.avgi.gr/koinonia/383639_i-dioikitiki-kratisi-skotonei

Καραγιαννίδης, Θ., *Υπουργείο Μετανάστευσης, 136000 ευρώ σε υπηρεσίες συμβούλου για τις... αναθέσεις!*, 26/5/2020, TVXS,
<https://tvxs.gr/news/ellada/yπουργείο-metanasteysis-136000-eyro-se-ypiresies-symboyloy-gia-tis-anatheseis>

Κόρος, Δ., *Η διοικητική κράτηση στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της εγκληματολογίας των συνόρων*, στο “The art of crime”, τ.10, 5/2021, σσ. 68-103

Μετανάστης με AIDS αφέθηκε να πεθάνει στην Αμυγδαλέζα, 13/2/2015, TVXS,
<https://tvxs.gr/news/ellada/metanastis-me-aids-afethike-na-pethanei-stin-amygdaleza>

Μόρια: Πολύωρη διαμαρτυρία για τη δολοφονία του 16χρονου Αφγανού, 21/4/2020, Πρώτο Θέμα,
<https://www.protothema.gr/greece/article/998232/moria-poluori-diamarturia-gia-ti-dolofonia-tou-16hronou-afganou/>

Μόρφης, Τ., «Ο Μοχάμεντ Ασφάκ έπασχε από άσθμα. Δεν τον πήγαν ποτέ σε νοσοκομείο, γι' αυτό πέθανε», 21/11/2014, Popaganda,
<https://popaganda.gr/stories/okto-martiries-apo-kentro-filoxenias-tis-amigdalezas/>

Νέα απευθείας ανάθεση Μηταράκη: Γιατί εξαιρείται από την υποχρέωση κατάθεσης ποινικού μητρώου ο ανάδοχος;, 18/11/2020, Documento,
<https://www.documentonews.gr/article/nea-apeytheias-anathesh-mhtarakh-giati-exaireitai-apo-thn-yproxrews-h-katatheshs-poinikoy-mhtrwou-o-anadoxos/>

Νέα αυτοκτονία μετανάστη στην Αμυγδαλέζα, 13/2/2015, TVXS,
<https://tvxs.gr/news/ellada/plirotories-gia-aytoktonia-metanasti-stin-amygdaleza&dr=tvxsmrstvxs>

Νεκρή 47χρονη Ιρακινή στο κέντρο κράτησης της ΒΙΑΛ, 18/4/2020, <https://www.efsyn.gr/node/239816>

Νικολόπουλος, Γ., λήμμα “Εγκληματοποίηση”, στο Ανδρουλάκη, Ν., Μαργαρίτη, Λ., Φαρσεδάκη, Ι. *Λεξικό Νομικής Ορολογίας. Ποινικό Δίκαιο και Εγκληματολογία*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, σελ. 240-242

Παγούδης, Γ., *Νέος θάνατος πρόσφυγα στη ΒΙΑΛ Χίου*, 11/5/2021, efsyn.gr,
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/293341_neos-thanatos-prosfyga-sti-bial-hioy

Παναγιώτης Χαρέλας: “Το ΠΡΟΚΕΚΑ Παρανεστίου αποτελούσε και αποτελεί σύγχρονη, ανθρώπινη και ασφαλή δομή χάρη στην προσπάθεια όλων”, 19/4/22, policenet.gr,
<https://www.policenet.gr/article/%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%B9%CF%8E%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%87%CE%B1%CF%81%CE%AD%CE%BB%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%>

Δελτίο Τύπου, Ομιλία του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου κ. Νότη Μηταράκη για τη συμφωνία-πλαίσιο με τίτλο «Παροχή Υπηρεσιών παρασκευής, μεταφοράς και διανομής γευμάτων σε δομές φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία», 1/9/2021 <https://migration.gov.gr/omilia-toy-ypourgov-metanasteysis-kai-asyloy-k-noti-mitaraki-gia-ti-symfonia-plaisio-m-e-titlo-parochi-ypiresion-paraskeyis-metaforas-kai-dianomis-geymaton-se-domes-filoxenias-politon-triton-ch/>

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/hotspot>

www.ft.lk/International/sweden-may-expel-up-to-80000-of-last-years-asylum-seekers/49-521819

<https://www.tovima.gr/2019/10/17/society/amygdaleza-fotia-sto-kentro-kratisis-prosfygon/>

<https://bright-green.org/2018/06/28/englands-detained-children-young-greens-protest-yarls-wood/>

<http://aegeanews.gr/featured/19465/dimos-ko-dimiourgia-kripto-kentrou-kratisis-metanaston-entos-tou-hot-spot-daktilodiktoumeni-topiki-efialtes-toskas-mouzalas-egrapsan-tous-katikous/>

<https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

Solidarity with Migrants, Facebook

Κεεργα Μαρουσιού - Κηφισιάς - Ν. Ερυθραίας, δημοσίευση 4/5/2021 00:18, Facebook

_ Βίντεο

Ahmed, S., *On complaint*, WheelerCentre, Youtube, 29/10/2018, www.youtube.com/watch?v=4j_BwPIoPTE

Bail Reform: Last week tonight with John Oliver | <https://www.youtube.com/watch?v=xQLqIWbc9VM>

Life through the eyes of an 'invisible' migrant | Channel 4 News, Youtube, 2/1/2020, 2:04-2:20, <https://www.youtube.com/watch?v=c8oCcltTWfA>

Little Simz, *No merci*, στο άλμπουμ "NO, THANK YOU", 2022, (ίδια μτφρ.) <https://www.youtube.com/watch?v=Vf465Zdm-Zc>

Ionian Channel, *Κορινθία | Καθιστική διαμαρτυρία μεταναστών και προσφύγων στην Κόρινθο*, 5/10/2019, <https://www.youtube.com/watch?v=ukqfSl-q63M>

Sedatephobia, *Ξένο σώμα* <https://www.youtube.com/watch?v=uz8-m52siWM>

The International Institute for Strategic studies, *Conflict in Colombia: Increasing violence, political changes and external influences*, 17/3/22, <https://www.youtube.com/watch?v=cLaMJ7ngmig&t=2880s>

Εργάτες γης στη Μανωλάδα (video του Claudio Feliziani) | RosaLuxemburgStiftung AthensOffice, Youtube, 21/4/2020, (συνεντεύξεις 15/3/2020), 2:32-3:45, <https://www.youtube.com/watch?v=Z-O1OZ9eH6M>

Μαρτυρίες από την Αμυγδαλέζα | Popaganda, Youtube, 21/11/2014, <https://www.youtube.com/watch?v=a63ydMY50Xw&t=205s>

_ Podcasts

Dukhan, A., συνέντευξη στο podcast 'Asylum Speakers', 6/2019, <https://open.spotify.com/episode/3ricae5dL1lyLBK5RWsyLu?si=c711b61087364839>

Edmonds, D. interviewing Borworth, M., *Social Science Bites podcast*, 06/01/2017, 2:27
<https://www.socialsciencespace.com/2017/06/mary-bosworth-border-criminology/>

_ Νόμοι - Οδηγίες - Συμβάσεις

Σύμβαση της Γενεύης 28/7/1951

Return Directive 2008/115/EC

Κανονισμός (ΕΚ) 562/2006

Directive 2004/38/ EC, 29 /4/2004

Directive 2013/32/EU

Directive 2013/33/EU, “Επίσημη εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, 29/6/2013, L 180/97

Κώδικας Ποινικής Δικονομίας (ν. 4620/2019)

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

European Commission, *Communications from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the Regions | A European Agenda on Migration*, παρ. “Using the EU’s tools to help frontline Member States”, 13/5/2015,
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0240>

Σύσταση (ΕΕ) 2017/2338 της Επιτροπής, της 16ης Νοεμβρίου 2017, για την καθιέρωση κοινού «εγχειριδίου περί επιστροφής» <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX%3A32017H2338>

Commission Recommendation (EU) 2017/432 of 7 March 2017 on making returns more effective when implementing the Directive 2008/115/EC of the European Parliament and of the Council
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32017H0432>

Directive 2008/115/EC <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32008L0115>

| παράρτημα 1 |

Άρθρο 51 ν. 4686/2020**Τροποποίηση του άρθρου 30 του ν. 3907/2011**

Η παράγραφος 1 του άρθρου 30 του ν. 3907/2011 (Α' 7) τροποποιείται ως εξής:

«1. Οι υπήκοοι τρίτης χώρας που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 21, **τίθενται υπό κράτηση** για την προετοιμασία της επιστροφής και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης. **Σε περίπτωση που το αρμόδιο αστυνομικό όργανο κρίνει ότι:**

- α) **δεν** υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή
- β) ο υπήκοος τρίτης χώρας είναι συνεργάσιμος και **δεν** παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης ή
- γ) **δεν** συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας, εφαρμόζονται άλλα λιγότερο επαχθή μέτρα, όπως εκείνα που προβλέπονται στην παράγραφο 3 του άρθρου 22, εφόσον κρίνονται αποτελεσματικά. Η κράτηση επιβάλλεται και διατηρείται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα διεκπεραίωσης της διαδικασίας απομάκρυνσης, η οποία εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια. Σε κάθε περίπτωση, για τη συνέχιση του μέτρου της κράτησης λαμβάνονται υπόψη η διαθεσιμότητα κατάλληλων χώρων κράτησης και η δυνατότητα εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για τους κρατούμενους.».

Άρθρο 30 ν. 3907/2011**Κράτηση (Άρθρο 15 της Οδηγίας)**

1. Οι υπήκοοι τρίτης χώρας που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 21, τίθενται υπό κράτηση για την προετοιμασία της επιστροφής και τη διεκπεραίωση της διαδικασίας απομάκρυνσης, μόνο εάν στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν δύνανται να εφαρμοσθούν αποτελεσματικά άλλα επαρκή και λιγότερο επαχθή μέτρα, όπως εκείνα που προβλέπονται στην παρ. 3 του άρθρου 22. **Το μέτρο της κράτησης εφαρμόζεται όταν: α) υπάρχει κίνδυνος διαφυγής ή β) ο υπήκοος τρίτης χώρας αποφεύγει ή παρεμποδίζει την προετοιμασία της επιστροφής ή τη διαδικασία απομάκρυνσης ή γ) συντρέχουν λόγοι εθνικής ασφάλειας.**

Η κράτηση επιβάλλεται και διατηρείται για το απολύτως αναγκαίο χρονικό διάστημα διεκπεραίωσης της διαδικασίας απομάκρυνσης, η οποία εξελίσσεται και εκτελείται με τη δέουσα επιμέλεια. Σε κάθε περίπτωση, για την επιβολή ή τη συνέχιση του μέτρου της κράτησης λαμβάνεται υπόψη η διαθεσιμότητα κατάλληλων χώρων κράτησης και η δυνατότητα εξασφάλισης αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για τους κρατούμενους.

Άρθρο 57 ν. 4686/2020**Τροποποίηση του άρθρου 96 του ν. 4368/2016**

1. Η παράγραφος 1 του άρθρου 96 του ν. 4368/2016 (Α' 21) αντικαθίσταται ως εξής:

«1. Από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος νόμου και μέχρι τις 31.12.2021, το Δημόσιο, οι δημόσιες υπηρεσίες, επιχειρήσεις και οργανισμοί κοινής ωφέλειας προβαίνουν στις ενέργειες αρμοδιότητάς τους, που είναι απαραίτητες για την αντιμετώπιση της απρόβλεπτης αύξησης των προσφυγικών - μεταναστευτικών ροών και της συνακόλουθης προσφυγικής - μεταναστευτικής κρίσης, **κυρίως στους τομείς της μεταφοράς, διαμονής, σίτισης, ασφάλειας, καθαριότητας και υγειονομικής περίθαλψης των προσφύγων και μεταναστών.**».

2. Το πρώτο εδάφιο της περίπτωσης α' της παραγράφου 2 του άρθρου 96 του ν. 4368/2016 αντικαθίσταται ως εξής:

«Να προβαίνουν σε όλες τις απαραίτητες ενέργειες ή να συνάπτουν με τρίτους συμβάσεις εκτέλεσης έργων, παροχής υπηρεσιών, προμήθειας αγαθών ή μισθώσεων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν από την αύξηση των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών, ιδίως σχετικά με την ίδρυση, κατασκευή, συντήρηση, μετατροπή και

Άρθρο 96 ν. 4368/2016**Συνδρομή του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας στη διαχείριση της προσφυγικής κρίσης και σύσταση συντονιστικού οργάνου**

1. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (ΥΠ.ΕΘ.Α.) δύναται κατά παρέκκλιση κάθε άλλης διάταξης:

α. Να προβαίνει σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες ή να συνάπτει με τρίτους συμβάσεις εκτέλεσης έργων, παροχής υπηρεσιών, προμήθειας αγαθών ή μισθώσεων σχετικά με την ίδρυση, κατασκευή και συντήρηση των Κέντρων Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.), Κέντρων Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) και των Ανοικτών Δομών Προσωρινής Υποδοχής και Φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών και τη λειτουργία των Κέντρων και Δομών αυτών, **αποκλειστικά σε ό,τι αφορά στη μεταφορά, διαμονή, σίτιση και υγειονομική περίθαλψη των προσφύγων και μεταναστών.** Η διαδικασία σύναψης συμβάσεων του προηγούμενου εδαφίου **δύνатаι, για λόγους κατεπείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης, λαμβανομένων υπόψη και λόγων εθνικής ασφάλειας ή δημόσιας τάξης, οι οποίοι ειδικώς αιτιολογούνται, να διενεργείται κατόπιν διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης διαγωνισμού, κατά παρέκκλιση κάθε άλλης**

λειτουργία των δομών της παραγράφου 4 του άρθρου 8 του ν. 4375/2016, των Προαναχωρησιακών Κέντρων Κράτησης Αλλοδαπών, καθώς και των Περιφερειακών Γραφείων Ασύλου.».	διάταξης της εθνικής νομοθεσίας, με την επιφύλαξη εφαρμογής της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις δημόσιες συμβάσεις. β. Να διευθύνει και να συντονίζει, σε συνεργασία με την Υπηρεσία Ασύλου και την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, τις λοιπές δημόσιες υπηρεσίες και αρχές, καθώς και τους κοινωνικούς φορείς και μη κυβερνητικές οργανώσεις που επικουρούν τη λειτουργία των ΚΕ.Π.Υ/Κ.Υ.Τ. και των Ανοικτών Δομών Προσωρινής Υποδοχής και Προσωρινής Φιλοξενίας, αποκλειστικώς σε ό,τι αφορά στη μεταφορά, διαμονή, σίτιση και υγειονομική περίθαλψη των προσφύγων και μεταναστών, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στην περίπτωση α' της παραγράφου αυτής. Στο Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (Γ.Ε.ΕΘ.Α.) συνιστάται Κεντρικό Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης Προσφυγικής Κρίσης (ΚΕ.Σ.Ο.Δ.Π.) προς εξυπηρέτηση των σκοπών του προηγούμενου εδαφίου. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Εθνικής Άμυνας και Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής καθορίζονται οι αρμοδιότητές του, η στελέχωσή του και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια. Με όμοιες αποφάσεις συνιστώνται Τοπικά Συντονιστικά Κέντρα (ΤΟ.Σ.ΚΕ.Δ.Π.) όπου απαιτείται, και καθορίζονται ομοίως οι αρμοδιότητές τους, η στελέχωσή τους και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια. 2.Οι δαπάνες για τις δράσεις που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο της παραγράφου 1 θα καλύπτονται από πιστώσεις είτε του τακτικού Προϋπολογισμού είτε του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων καθ' υπέρβαση των εγγεγραμμένων πιστώσεων του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.
---	---

Άρθρο 30 ν. 4686/2020 Τροποποιήσεις του ν. 4375/2016 « 4. Στο τέλος της παραγράφου 4 του άρθρου 8 του ν. 4375/2016 προστίθενται περίπτωση ε' και στ' ως εξής: ε) οι κλειστές Δομές Προσωρινής Υποδοχής υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία και σε βάρος των οποίων εκδίδεται απόφαση κράτησης, στ) οι Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές Νήσων («ΚΕΔΝ») προσωρινής υποδοχής και φιλοξενίας υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία ή που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής, σύμφωνα με το άρθρο 22 του ν. 3907/2011 ή σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου αυτού σε συνδυασμό με το άρθρο 30 του ν. 3907/2011 ή των οποίων η απομάκρυνση έχει αναβληθεί, σύμφωνα με το άρθρο 24 του ν. 3907/2011 ή που υπάγονται στις διατάξεις των	Άρθρο 8 ν. 4375/2016 4.Οι Περιφερειακές Υπηρεσίες της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι: α) τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.), β) οι Κινητές Μονάδες Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Μ.Υ.Τ.), γ) οι ανοικτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών, οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία, δ) οι ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών: που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής σύμφωνα με το άρθρο 22 του ν. 3907/2011 ή σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου αυτού σε συνδυασμό με το άρθρο 30 του ν. 3907/2011, ή των οποίων η απομάκρυνση έχει αναβληθεί σύμφωνα με το άρθρο 24 του ν. 3907/2011 ή που υπάγονται στις διατάξεις των άρθρων 76 παρ. 5 ή 78 ή 78Α του ν.
--	---

άρθρων 76 παράγραφος 5 ή 78 ή 78Α του ν. 3386/2005, εφόσον σε βάρος τους έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι. Σε διακριτούς χώρους εντός των ανωτέρω δομών, δύναται να λειτουργούν Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.), Κλειστές Δομές Προσωρινής Υποδοχής, Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (ΠΡΟ.ΚΕ.Κ.Α.), καθώς και διακριτοί χώροι με τις κατάλληλες προδιαγραφές για την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών που ανήκουν στις ευάλωτες ομάδες της παραγράφου 8 του άρθρου 14 του ν. 4375/2016. Η γενική εποπτεία λειτουργίας της Κλειστής Ελεγχόμενης Δομής Νήσων («ΚΕΔΝ») ασκείται από τον Διοικητή του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.) που λειτουργεί εντός αυτής.»	3386/2005.
--	------------

| παράρτημα 2 |

Πίνακας 1: Αιτούντες άσυλο στις χώρες της ΕΕ, 2015-2020²³⁷

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country									Citizenship	
Germany	476 510	745 160	222 565	184 180	165 615	121 955	-26	25.2%	Syria (33%)	
France	76 165	84 270	99 330	137 665	151 070	93 470	-38	19.3%	Afghanistan (11%)	
Spain	14 780	15 755	36 610	54 050	117 800	88 530	-25	18.3%	Venezuela (32%)	
Greece	13 205	51 110	58 650	66 965	77 275	40 560	-48	8.4%	Afghanistan (28%)	
Italy	83 540	122 960	128 850	59 950	43 770	26 535	-39	5.5%	Pakistan (21%)	

Πίνακας 2: Εκκρεμείς υποθέσεις στο τέλος του έτους στις χώρες της ΕΕ, 2015-2020²³⁸

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country									Citizenship	
Germany	424 765	601 915	443 645	384 815	326 770	257 210	-21	33.2%	Syria (16%)	
France	34 125	44 070	38 405	142 970	160 785	151 200	-6	19.5%	Afghanistan (12%)	
Spain	16 430	20 365	38 880	78 705	133 020	103 410	-22	13.4%	Colombia (23%)	
Greece	26 150	40 015	47 815	76 330	105 450	62 270	-41	8.0%	Afghanistan (32%)	
Italy	49 715	99 920	152 420	102 995	47 020	53 895	+15	7.0%	Eritrea (24%)	

Πίνακας 3: Καθεστώς πρόσφυγα σε πρώτο στάδιο, 2015-2020²³⁹

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country									Citizenship	
Germany	137 135	256 135	123 895	41 370	45 050	37 820	-16	33.6%	Syria (50%)	
Greece	3 665	2 470	9 420	12 635	13 515	26 405	+95	23.5%	Syria (51%)	
France	16 790	18 715	19 005	21 125	17 360	11 955	-31	10.6%	China (13%)	
Switzerland	6 285	5 850	6 240	6 190	5 395	5 260	-3	4.7%	Eritrea (29%)	
Austria	12 590	24 685	17 800	10 620	5 620	5 000	-11	4.4%	Syria (51%)	

Πίνακας 4: Απορρίψεις σε πρώτο στάδιο, 2015-2020²⁴⁰

²³⁷ EASO Asylum Report 2021, Annual Report on the Situation of Asylum in the European Union, European Asylum Support Office 2021, σ. 369

²³⁸ Στο ίδιο, σ. 371

²³⁹ Στο ίδιο, σ. 374

²⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 377

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country						Citizenship				
Spain	2 220	3 395	7 965	8 980	19 615	73 740	↑ +276	23.7%	Colombia (54%)	
France	57 280	58 730	78 380	82 325	85 750	67 200	↓ -22	21.6%	Guinea (7%)	
Germany	108 370	197 185	262 575	103 175	83 855	66 120	↓ -21	21.3%	Iraq (10%)	
Italy	41 730	54 470	46 440	64 540	75 110	29 215	↓ -61	9.4%	Pakistan (17%)	
Greece	5 610	8 740	14 055	17 130	15 350	27 830	↑ +81	9.0%	Afghanistan (21%)	

Πίνακας 5: Αποφάσεις σε πρώτο στάδιο, 2015-2020²⁴¹

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country						Citizenship				
Germany	249 285	631 090	524 195	179 115	154 175	128 590	↓ -17	24.1%	Syria (29%)	
Spain	3 240	10 250	12 055	11 875	58 035	124 795	↑ +115	23.3%	Venezuela (37%)	
France	77 910	87 485	110 945	115 045	113 890	86 330	↓ -24	16.2%	Afghanistan (9%)	
Greece	9 640	11 455	24 510	32 340	32 700	62 190	↑ +90	11.6%	Syria (28%)	
Italy	71 345	89 875	78 235	95 210	93 485	40 795	↓ -56	7.6%	Nigeria (16%)	

Πίνακας 5: Καθεστώς πρόσφυγα σε δεύτερο ή ανώτερο στάδιο, 2015-2020²⁴²

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country						Citizenship				
Germany	5 170	8 515	30 590	19 980	13 275	7 895	↓ -41	36.3%	Iran (21%)	
France	3 830	4 510	5 400	6 015	9 335	6 115	↓ -34	28.1%	Guinea (13%)	
Austria	1 740	835	2 985	4 195	4 350	3 260	↓ -25	15.0%	Afghanistan (63%)	
Sweden	745	1 120	1 930	2 045	1 845	1 225	↓ -34	5.6%	Afghanistan (39%)	
Finland	50	185	530	925	665	640	↓ -4	2.9%	Iraq (63%)	
Italy	0	385	385	825	895	615	↓ -31	2.8%	Nigeria (44%)	
Greece	1 355	770	510	175	295	480	↑ +63	2.2%	Iraq (21%)	

Πίνακας 5: Απορρίψεις σε δεύτερο ή ανώτερο στάδιο, 2015-2020²⁴³

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% chg. over previous year	Share in EU+	Highest share	Sparkline
Reporting country						Citizenship				
Germany	86 540	112 400	94 340	82 855	85 140	64 530	↓ -24	38.7%	Afghanistan (14%)	
France	29 190	34 870	39 735	37 700	52 470	31 575	↓ -40	18.9%	Guinea (10%)	
Greece	5 810	6 655	7 985	6 605	11 070	22 340	↑ +102	13.4%	Pakistan (30%)	
Italy	5	5 000	9 255	25 755	22 870	14 120	↓ -38	8.5%	Nigeria (28%)	
Sweden	7 435	8 950	14 560	15 965	13 725	11 210	↓ -18	6.7%	Iraq (13%)	

²⁴¹ Στο ίδιο, σ. 378

²⁴² Στο ίδιο, σ. 379

²⁴³ Στο ίδιο, σ. 382